

# TÄNAPÄEV



NR 6

JUULI

1939

*Tervist  
Jõudu  
Elurõõmu*

pakub Teile tuntuim  
õhu- ja merekuurort



# NARVA-JÕESUU

*Tulge kõik Narva-Jõesuhu suvitama!*

Lähemaid teateid annab Narva-Jõesuu suvitus- ja turismbüroo Jaan Poska t. 27, tel. 9

# EESTI HÜPOTEEGIPANK

TARTUS, VÕIDU TÄNAV 11, OMAS MAJAS

Annab linnade kinnisvaradele pikaajalist pantlehe-laenu esimese obligatsiooni kindlustusel.  
Laenult võetakse aastas 6,5% ja 1% kustutusmaksu

Üheks kasulikmaks ja kindlamaks rahapaigutamise vahendiks on 6%. Eesti Hüpoteegipanga pantlehed. Hoiusumma omanikkudel on kõige kasulikum hoida raha pantlehtedes.

Pantlehtedesse paigutatud kapital on mitmekordselt kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, mille korrashoiu ja tule vastu kindlustamise järele valvab Eesti Hüpoteegipank.

Pantlehtedesse investeeritud kapital kannab praeguse kursi juures 6,7% aastas, mis maksetakse välja 2 korda aastas

Pantlehti müüvad Eesti Hüpoteegipank ja kõik kodumaa suuremad rahaasutised

JUHATUS

# TÄNAPÄEV

NR. 6

JUULI 1939

V AASTAKÄIK

A. H. Tammsaare: *Revolutsioon*  
 E. Laaman: *150 aastat Prantsuse revolutsioonist*  
 J. Väin: *Sisepoliitiline tagasivaade*  
 Toimetus: *Tänapäev*  
 J. Roos: *Võnnu varjud*  
 E. Keskküla: *Hispaania mask ja tõeline nägu*  
 A. Piip: *Prantsuse revolutsiooni mõte*  
 Franco Gallus: *Kas „tunnete pete“?*  
 R. E.: *Võitlus rahu eest*  
 Ajalehed: *Ilmateateid*  
 I. A. Krõlov: *Kamm (Tõlkinud J. Šumakov)*  
 A. Alle: *Madaam Euroopa*  
 R. Southey: *Ood seale, kelle nina rõngastatakse (Tõlkinud A. Mäerist)*  
 H. H. Vaher: *„Veteõigus“*  
 A. Linturi: *Korterikriisi lahendamine Soomes*  
 Ajalehed: *Kuld põgeneb*  
 H. Viires: *Tänapäeva märter*

Nemo: *Vana arm*  
 R. Parve: *Aja-sangarlus*  
 Ajalehed: *Katkeid eesti meeste kõnedest*  
 Gori: *Koormakandja*  
 Ja Pa: *Pisilood*  
 A. Alle, E. Nukk, E. Ilmale, A. Mäerist, R. Parve, J. Paulson: *Epigramme*  
 R. Tiitus: *Kuidas keegi suvitab*  
 U. Masing: *Üks lehhekülg ühe vanna nõia pävaramatost*  
 R. Kangro-Pool: *Vaimu seadmisi*  
 V. Poska-Grünthal: *Kahel pool soomusliine*  
 E. R.: *Mitu kilomeetrit — mitu sajandit?*  
 Naatanael: *Maailm meesteta*  
 E. Päss: *Dr. Jakob Hurt ja tänapäev*  
 Fr. W. Ederberg: *Minu mälestusi dr. J. Hurdast*  
 K. A. Hindrey: *Mare ja ta poeg*  
 B. Linde: *E. Grosschmidt „Viirastuste keskel“ väänamised*



Soome ja Eesti õpetajad viimase koolikongressi ajal väljasõidul Narva koske vaatamas

Foto Lillmaa

# Revolutsioon

**H**UVITAV OLEKS TEADA, kus seda sõna kõige enne tarvitati, kas poliitikas, teaduses või kaardimängus (bostonis). Samuti on huvitav, et poliitikas tähendab see sõna endise uperkuuti viskamist, täheteaduses-ilmakeha tagasipöördumist väljumispunkti, s. o. teatud ringkäiku.

Aga kas ka poliitikas pole sõnal lõpuks sama tähendus? Kas igas revolutsioonis ei taheta või nõuta seda tagasi, mis millalgi olevat juba olnud? Eks ei unistanud paljud prantslased enne oma suurt revolutsiooni tagasipöördumisest mingisse loomulikku või looduslikku seisukorda.

Prantslasi valitses ja juhtis revolutsiooni eelpäevil üksik isik — kuningas. Vähemalt oli see vormiliselt nõnda. Revolutsionäärid arvasid, et olukord peab olema vastupidine: üksikut peab juhtima hulk, rahvas. Kes seda ei pooldanud, see tehti peajagu lühemaks — masinaga. Aga ometi oli tulemuseks Napoleon — otse vastupidine sellele, mida taoteldi.

Viimasel ajal on uuesti esile kerkinud õpetused, et mitte rahvas, hulk ei juhi, vaid üksik. Üks rahvas, üks juht, nõnda sünnib tervik. Ja ka see põhimõte viiakse tegelikult läbi, nagu teostati Prantsusmaal vastupidinegi põhimõte. Seal saavutati pea peale tulemus, mis saavutatakse praegusel juhul? Iga revolutsioon tähendab võitlust ja alles see otsustab küsimuse lõplikult.

\*

Tänaval, lagedal teel või õhus pörkasid kaks mootorit kokku ning tagajärjeks oli surm, murtud luud või muud vigastused. Mõnikümme aastat tagasi polnud sellised kokkupõrked üldse võimalikud, sest puudusid mootorid. Tähendab, on sündinud mingisugune revolutsioon. Enne arvati, et inimene juhib liikumist, aga liiklusõnnetuste hulgast peab järeldama — liikumist juhib masin. Vastasel korral peab arvama: inimene teeb masinaid enesetapmise hõlbustamiseks.

Iga päev hüürgavad miljonid grammofonid, ragisevad sajad tuhanded raadiod, mida kuulavad kümned miljonid inimesed — vabatahtlikult või sunduslikult.

Ükskord arvas inimene, et tema valitseb heli ja heliriista üle, aga tänapäev valitseb heli ja helimasin tema üle. On sündinud ilmatu revolutsioon: heliga joobumisest on saanud heliline tingeltangel ja seda ühest ilmaotsast teise. Kes annaks inimesele tema endised õigused tagasi, sest muidu peaks kurtide arv kohutava kiirusega kasvama?

Inimene on vist juba väga ammu kaotanud murdja silmaselguse, mis valgustab teed ka pimeduses. Sellest siis alaline püüe valgusvahendite täiendamises. Nüüd oleme sealmaal, et meie ruumid ja linnad kiirgavad öösel eredamas valguses kui südapäeval. Päikesevalguse eest kaitseme oma silmi rannas ja mujal prillidega, aga kus on need prillid, mis kaitseksid meid meie oma leiutatud valguse eest? Samal ajal, kui hakkame masinatega vaatama ühest ilmaotsast teise, kasvab pimedate arv ikka enam ja enam. Kes päästab meid meie oma valgusmasinate käest?

Inimene õppis rääkima, et teistele end arusaadavaks teha. Aga et suusõnal ei jõuta kuigi palju end väljendada ja et räägitud sõna hävib, siis leiutati kiri — kaljul, savil, potitükil, taimelehel, pärgamendil, paberil. Kirjaga täideti ilmatu hulk raamatuid ja raamatud koguti paljudesse, paljudesse hoonetesse. Aga sellestki ei jätkunud: leiutati masin, mis võimaldab kas või sajal miljonil tuhandete kilomeetrite taga ainsa isiku elavat sõna kuulata. Millega ajaleht tegi alguse, selle lõpetas raadio: enam ei ole isiklikku arusaamist ega arvamust, enam ei ole arvamustes rahvast ega hulka, vaid on ainult see üksik, kes valitseb kõnemasinat. Masin juhib hulka ja muudab ta endagi masinaks.

\*

Väljapääs? Milleks väljapääs? Me kõik ju usume, et elu läheb päev-päevalt aina paremaks ning ilusamaks. Ja et selleks jõudu mööda kaasa aidata, vahetame üle jõu oma mööblit ja mootoreid, riide- ja kingamoode, värvime kulme ja nägu ning pidutseme ja peame pidukõnesid raadioga ja ilma selleta. Usk paremasse tulevikku, see on meie imeline päästerõngas elumerel.

On see halb? Otse selle vastu — see on hea. Sest katsugem ometi pisutki mõelda, mis oleks, kui me tõesti suudaksime ja tahaksime pisutki mõelda. Kogu tsiviliseeritud maailma rahvaste majanduslik ja vaimline jõud koondatakse tänapäev masinatesse ja igas masinas istub mingi mootor või plahvatusaine, mis ähvardab hävinguga.

Tulemus? Teeme targasti, kui me tulemusele ei mõtle. Parem on, kui leiame endale mingi pisitillukese lohutuse. Ameeriklastel oli see viimase sõja järele olemas: autoõnnetusil saanud poolteise aasta jooksul neil rohkem inimesi otsa kui samal ajal rindel Euroopas.

Järeldus: tähendab, sõda polnud kuigi hirmus, sest peale autode hävitasid inimesi ka teised masinad, nii et rahulik elanik on samuti ohustatud nagu tegev sõdurgi. Sõja kasuks räägib veel see asjaolu, et seal on inimene relvastatud, koduste masinate vastu on ta kaitsetu. Seega on kodune või sisesõda õieti metsikum kui välissõda ja see ehk ongi meie seisukorra õrnem punkt.

Kord-korralt ikka intensiivsemalt hakkavad töötama masinad, tootes kiirust, heli, valgust, ja üksik inimene peab tahestatmata seda kasvavat intensiivsust oma organismis tundma. Aga inimese elundid ei suuda kohaneda tema enda leiutatud masinate intensiivsusega, elava organismi tempo jääb surnud masinate tempost maha.

Nõnda on õnnetused ja hävingud paratamatud, nõnda vägistamised elava sõna, valguse ja heliga vältimatud. Tekiks nagu kõigi sõda kõigi vastu, õigem — surnud masinate sõda elava inimese vastu. Ja et masinate arv aina kasvab, nende teovõime suureneb, siis kasvab ka sisesõda — linnades, asulais, külates, kolgastes. Kus on see, kes peataks selle sõja? Kus on see, kes tahaks, et ta peataks?

Teda ei ole. Aga kas pole siis võrdlemisi kõrvalise tähtsusega, kas hulk juhib üksikut või üksik hulka? Kas ühte kui teist ei juhi masin oma liikumise, valguse ja helinaga? Kas ühte kui teist ei piitsuta masin tagant

oma produktiivsusega, mis valdab linnad, külad, üksikud metsataludki, kiskudes nad seega oma nõiavõimu? Kes tahab masinat, peab paratamatult vastu võtma ka tema tagajärjed.

Inimene on ebatäpne ja saamatu, ta on käperdis masina kõrval, mis on talle eeskujuks. Inimesel on tahtmised ja soovid, mõnikord isegi ideaalid ja põhimõtted, masinal puuduvad need, sellepärast püüdku ka inimene

masina täiuslikkusele. Inimene tunneb valu, ta kannatab, inimene tunneb head ja kurja, masin ei kannata ja seisab sealpool head ja kurja — see olgu inimesele eesmärgiks. Inimene unistab mõnikord ja vahel harva usub ta isegi jumalat. Kui masinad seda mõistaksid, nad naeraksid. Katsugem naerda ühes masinatega! See oleks suurim revolutsioon.

A. H. T.

## 150 aastat prantsuse revolutsioonist

**K**UI PRANTSUSE REVOLUTSIOONI 100-ndat aastapäeva pühitseti, — see oli muidugi alles vaikselt ajal enne Maailmasõda, — siis oli peagu kogu Euroopa šokeeritud. Valitsejad said nohu ja diplomaadid jooksid laiali, et aga mitte revolutsioonilistest pidustustest osa võtta. Ometi oli see aeg, kus Prantsuse revolutsiooni aated vastupandamatult edasi levisid.

Nüüd peetakse Prantsuse revolutsiooni juubelit päris igapäevaselt nagu iga teistki juubelit. Euroopa ei imesta enam midagi, — on ju ta nii palju näinud palju värskemaid revolutsioone. Ja monarhide kukutamine on saanud talle üsna igapäevaseks asjaks.

Ometi on just meie revolutsioonilisel ajajärgul tekkinud Prantsuse revolutsiooni aadetele ka ägedaid vastuwoole nii paremalt kui pahemalt poolt. Prantsuse revolutsiooni ületamisega kiideldakse meie päevil. Ta ei šokeeri enam, kuid ta tekitab võitlusi. Meie elame alles nende võitluste keskel. Ja see on kõige parem tõendus tema aadete elulikkusele.

\*

Mis on Prantsuse revolutsioon?

Rida dramaatilisi pilte kerkib meie silme ette: Bastille vallutamine, kuninga põgenemiskatse, sõda kuningatega ja „Marsellaise“, terrori õudused ja kodusõja heitlused. Goethe sõnad Valmy all: „Siit algab uus ajajärk maailma ajaloos ja meie võime öelda, et selle juures oleme olnud.“

Prantsuse revolutsiooni ajaloolane prof. A. Aulard aga ütleb:

Revolutsioon — see on inimõiguste deklaratsioon, mis 1789 redigeeritud ja 1793 täiendatud, ning katsed seda deklaratsiooni ellu viia.

Nagu Moosese käsulauad, Likurgi ja Sooloni seadused, nii on ka Prantsuse revolutsioon ajalukku jättnud ühe deklaratsiooni, millest tema vaim maailmale kõneleb. Ja nagu näeme, on sel kõnel oma mõju olnud. Kogu pärastine ajajärk on selle vaimu pitserit kandnud. Mõndagi neist ideedest on aja jooksul muudetud, mõnda on esile, mõnda tagaplaanile surutud. Aga oma põhiolemuses on nad oma aktuaalsuse säilitanud tänapäevani. Sest nad väljendavad kahte põhiideed, mis uuest ajast läbi on käinud: liberalismi ja demokraatiat, isikuvabadust ja rahvavalitsust, kokku võetud kuulsas triaadis: vabadus, võrdus, vendlus.

Kõik inimesed on vabad ja võrdsed õigustes. Ühiskonna sihiks on isiku õiguste säilitamine; vabadus, era-

omandus, julgeolek ja vastupanu vägivallale. Kõrgeim võim kuulub natsioonile. Seadus on üldtahte väljendus. Õigus seaduste andmisest osa võtta on kõigil kodanikel. Niisama on kõik kodanikud seaduse ees võrdsed.

Need olid 1789. a. deklaratsiooni peaideed. Nad olid järeldused tolleaegse loodusliku õiguse filosoofiast, kuid nende ulatus osutus sügavamaks. Nad panid vundamendi kodanliku individualismi ajajärgule.

Sellesse kodanlikku deklaratsiooni tõi 1793. a. deklaratsioon ühe iseloomuliku täiendi, mis ka meie päevini on oma mõju säilitanud. Seal väljendati sotsiaalne põhimõte: Ühiskond kohustati hoolitsema oma varata liigete eest kas töö või peatoiduse muretsemisega ning kaasa aitama, et kõik tema liikmed saaksid haritud.

Ei saa salata, et esialgne individualistlik deklaratsioon hilisema sotsiaalse täiendusega teatavas pinges asetseb. Sellest pingest on hiljem arenenudki võitlus kodanliku liberalismi ja sotsialismi vahel; uue ajal koguni võitlus ühelt poolt liberaalse demokratismi ja teiselt poolt enamluse, fašismi ja rahvussotsialismi vahel. See on pingeline isiku ja ühiskonna vahel. Kuna Prantsuse revolutsiooni aegu isik niivõrd domineeris, et igasugused kutseühingudki kui isikuvabaduse kitsendajad ära keelati, on uue ajal masside esile tõustes ühiskond mõnel pool nii ülekaalukaks muutunud, et ta isikut enda kõrval enam ei taha tunnustada.

Inimese ja kodaniku õigused ei sündinud Prantsuse revolutsioonist nagu Minerva Zeusi peast. Prantsuse revolutsioon ainult kristalliseeris, süstematiseeris ja populariseeris neid, andes oma eeskujuga neile määratu nakatusjõu.

Otsenalt tulid nad Prantsusmaale Ameerikast. Vabadus tuli meile ookeani tagant. Seda sümboliseerib ka vabadusjumalanna kuju, mille prantslased kinkisid New Yorgi sadamasuhu püstitamiseks.

Inimõigused olid seal õieti usulist päritolu. Ameerika revolutsioon oli otsene järeldus usulisest reformatioonist. „Isad pilgrimmid“, kanged protestandid, kes kuningavõimu katoliseerivaid püüdeid ei kannatanud, rändasid ookeani taha, et leida usuvabadust. Ja usuvabadusest kasvasid seal kõik teised vabadused, mis viimaks Põhja-Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioonis piduliku väljenduse leidsid.

Seepärast öeldaksegi, et vabadusi ei ole palju, vabadus on üks. Ei saa üht vabadust võtta ja teisi jätta. Nad kõik on üksteisega seotud. Kuid usuvabadus on kõikide alus.

Nii näeme ka praeguses Euroopas: kus muud vabadused ära kaotatud, seal kaob paratamatult ka usuvabadus, kuigi paberil ehk teisiti paistab. Sest paber siin ei aita. Vabadused on oluliselt üksteisega seotud, õigem — nad kõik on seotud inimesega: emb-kumb, — kas inimene on vaba või ei ole. Üksikud vabadused on ainult selle üldise vabaduse avaldused.

\*

Mida on tähendanud Prantsuse revolutsioon Eestile? See on küsimus, mis vääriks tõsiseid uurimusi.

Kõigepealt ei ole meie rahvuslik ärkamine ettekujuvatav ilma Prantsuse revolutsiooni ideede mõjuta. Ainult ei saanud meile need ideed otseselt, vaid kaudselt — kas saksa humanistide või vene liberaalide kaudu. Otseselt ulatasid XIX sajandi algul meie orjarahva juurde vist ainult tumedad kuuldused, et „Punapart“ toob talurahvale vabastamist. Küllap siis osalt selle tagajärjeks oli varsti ka meie talurahva vabakslaskmine.

Mõjutused, mis juba lähemalt meie rahva mõttemaailma haarasid, tulid hiljem — Vene kaudu. Meie rahvuslik ärkamine oli otseseks vastukajaks Vene 1860-ndate aastate liberaalsele uuendusliikumisele. Ja see omakorda kajastas Prantsuse 1848. aasta revolutsiooni, mis omakorda oli suure revolutsiooni järellaineks.

J. Tõnisson, kes oma noorpõlves rahvusliku ärkamisaja kaasa teinud, väljendab C. R. Jakobsoni jutlustuse tuuma, nagu seda siis hinge kinni pidades kuulati:

„Meie oleme inimesed! Meie oleme rahvas! Meie nõuame kui rahvas oma kodumaal õigusi! Meie tahame elada! Meie tahame edeneda ja kasvada! Orja lapsed, kes teopäevade tulisest ahjust tulid ja oma ihu küljes kehalise vägivalla kui ka hingel rõhumise vermeid põlemas tundsid, pidid vabadeks inimesteks saama!“

See oli meie rahvusliku ärkamise meeololu. See on selge vastukaja Prantsuse revolutsiooni evangeliumile.

Vähem selgelt võib samu vastukajasid leida meie 1905. a. ja 1917. a. liikumistes. Kodanlikule individualismile kõlalt siis juba juurde sotsialismi alatoon. Alles vabadussõja heitlustes surutakse see jälle tahapoole. Meie 1920. a. niisama ka 1937. a. põhiseaduste kodaniku põhiõiguste peatükkides pääseb jälle maksvusele inimõiguste deklaratsioon, ühes avaramal, teises kitsamal kujul, ühes enamate, teises vähemate sotsiaal-kollektiivsete lisandustega.

Oli aegu, kus mõned häbenesid, et on talurahvast sündinud. Nüüd leidub mõnigi, kes häbeneb, et meie ühiskond on revolutsioonist sündinud. Aga meie dünaamilisel ajajärgul pole sinna midagi parata. Revolutsioon on ühe uue ühiskonna sünd. Revolutsiooni juubel on uue ühiskonna sünnipäev.

Ed. Laaman

## Sisepoliitiline tagasivaade

**A**PRILLIS sai aasta täis, mil tuli kokku Eesti rahvaesindus. Eriiselt seda ei tähistatud, nagu peaaegu vaigiti surnuks Asutava Kogu kokkutuleku 20 aastapäev. Riigivolikogu aasta tegevuse kohta andis esimees ülevaate. Märkis ära, mitu eelnõu on saanud seaduseks, mitmel korral on esitatud küsimusi, millele Vabariigi Valitsuse liikmed vastasid, ja rõhutas eriti, et Riigivolikogu kinnitas riigi tulude ja kulude eelarve. Viimane asjaolu üksi juba võimaldab rääkida rahvaesindusest Eestis.

\*

Algelisem parlament kutsutigi selleks kokku, et ta lubaks määrata maksusid. Kuningad tegid kõike muud omapead, kuid maksukoorma tõstmisel ütles julgus vahest üles. Ning otsustamine maksustamise ja rahasummade kulutamise üle on jäänudki parlamendi suurimaks õiguseks. Selle õiguse juurde võideti teisi ja pikapeale hakkas rahvaesindus riigi sise- ja välispoliitikal rohkem ja rohkem oma mõju avaldama.

Meil Eestis jõuti põhiseaduse vastuvõtmisega 28. juulil 1937. a. välja omamoodi „segasest ajast“. Meil ei tekkinud segadused ainult sellest, et polnud, „kelle käsku kuulata“. Ohati ja ohati ühtlasi laiema äritsemisruumi järele (kõlab väga hiljem õhusliikva „elamisruumi“ hüüdsõna moodi), muud puid-padi oli niisama palju. Kõige idealistlikumad prohvetid kuulutasid ette, et tõusevad uued geniaalsed inimesed, kes teevad rahva elu õieliseks. Jutul oli palju ühist Harjumaa mõisatöölise unistusega 1918. a. sügisel, kes lootsid aegu, mil enam ei tarvitse tööd teha, sest „ühis“ teeb ise kõik töö, sina muudkui söö ja maga.

Ilma et põhjendusi siinkohal hakata ette tooma, ütleme paljasõnaliselt, et ilusti kirjutatud põhiseadus ei tee veel ühtegi maad õnnelikuks. Riiki võis organiseerida Asutava Kogu põhiseaduse järele, sedasama võidakse teha ka nüüd. Ja vastupidiselt — poliitilised meeolud kujunesid 1930-date aastate alguseks väga pentsikuks, — kas maksev põhiseadus meid kindlustab samade nähtuste kordumise eest? Asutava Kogu aegsed põhiseaduse koostajad tegid oma töö, soovides võimalikult kaugemal hoiduda diktatuuridest. Rahvuskogus töötajad olid väga peletatud rahva stiihiliste tegutsemistahete poolt.

Esimese Vabariigi põhiseadus rajas väga palju rahva poliitilisele küpsusele. Maksev põhiseadus loodab võimukandjate riigitarvikel seda enam. Esimene põhiseadus andis suure võimu rahvaesindusele, teine annab riigipeale ja valitsusele. Ometi on õige, et esimene põhiseadus ei teinud takistusi tugeva valitsuse loomiseks, autoriteetide kujunemiseks, koguni juhtiva osa valitsuse kätte minemiseks.

Praegu kehtiva põhiseaduse juures võiksid need tunda rahuldust, kes varem palju rääkisid peremehest. Tõuseb aga küsimus, kas peame jääma uskuma, et nüüdki pole vajadust leida teid, kuidas rahvast huvitada poliitiliste probleemidega, kuidas äratada rahva laiade hulkade poliitilist isetegevust. Kui omal ajal Riigikogu primaadiga ei tulnud läbi, siis on riskantne hakata katsetama, — ehk tuleb läbi valitsuse primaadiga. Ega sooviks küll jälle säärast paanilist rahvaliikumist, nagu elati läbi 1930—1933. Kahjuks on poliitikas soovid ja mittesoovid kõige väiksemad tegurid. Reaalsete tegurite esiletõstmine, vaatlemine, hindamine on praktilisem. Need on küsimused,

**TÄNAPÄEV** on tarvilik kuukiri kõikidele, kes aktuaalsete ajaküsimuste jälgimist soovivad ühendada mineviku õppetundide harrastusega kui ka valvelolekuga segaste tuleviku väljavaadete ees. „Tänapäev“ pöördub eriti nende kaaskodanikkude poole, kes rõhku panevad kaotatud ja jälleleitud demokraatliku mõtlemise terven- damisele.

„Tänapäeva“ eeskavalisi kirjutisi kannab rida eesti avalikus elus kogenud tegelasi ja tuntud nimesid. Toime- tuse side nooremate huviosalistega on värsket verd too-

mis kerkivad üles, kui tahad anda ülevaadet Riigivoli- kogu esimese aasta tegevusest.

Läinud aastal teostunud valimiste meeldivaks küljeks oli nähtus, et Isamaaliit kuulutas valimisplatvormiks põhiseaduse elluviimise. Seega oli vähemasti näiliselt rah- vale antud otsustamiseks suurelatuslik poliitiline küsi- mus. Asi ei võtnud täielikku ilmet, sest need, kes esi- nesid väljaspool rahvarinnet, ei pidanud ega pea hiljemgi oma ülesandeks vastu panna põhiseaduse elluviimisele. Kui aga nüüd suure enamiku saavutanud rahvarindele on antud võimalus viia ellu põhiseadus ja kui vastasrind sama põhiseaduse elluviimist nõuab, siis tõuseb kahtlus, mispärast see elluviimine liigub nii aeglaselt. Oleks üsna raske öhkond, kui volituste lõppedes 5 aasta pärast rah- vas oleks sunnitud tunnistama, et põhiseadus kodaniku vabaduste osas pole ellu viidud, kuigi Riigivolikogu koos- seis seda väga nõudis, ühed valimistel, teised Riigivoli- kogu tegevuse ajal.

## Võnnu varjud

Mõtteid möödunud Võidupühal

**P**ühitsesime oma viimast Võidupüha mitmesuguste meeleolude ja mõtete keerises. Tänapäeva Lääne- meremaad on sattunud jälle tuuletõmbusse: „när- vide sõda“, propaganda ja rahvusvaheliste huvide ristle- mine käib meie peade kohal. Oleme oma ajaloo kestel pidanud lahinguväljadel võitlema kõikide meid ümbritse- vate rahvastega. Peatugem seepärast nüüdsel landesveeri hävitamise 20. aastapäeval mõnede lääne-hädaohu minevi- kumälestuste juures. Ajaloo meeldetuletamine ei tee ku- nagi paha; ta annab tihti häid näpunäiteid, kuidas üht või teist oleviku nähtust hinnata.

Eestlaste (vist küll mitte esimesed) kokkupuuted lää- nerahvastega toimusid meie ajaloo koidikul — viikingi- ajastul. See oli kaubavahetuse ja sõjaretkede tutvus, mis sagedasti viis selle karmi aja kombe kohaselt nii meie esivanemaid sinna kui ka sealseid rahvaid siia — tule ja mõõgaga. Kuid eestlaste iseseisvus püsis, kuni algas 12. sajandil sakslaste ülemere ittatung.

Hakates arendama vägivallaga kaubanduslikku ekspan- siooni ida suunas, saatis ta kaupmehed, sõjamehed ja misjonärid Baltimaid vallutama. Väliseks sildiks oli nende maade kristianiseerimine, tõeliseks eesmärgiks aga — allaheitmine. Selles olid teadlikud ka muistsed eestla- sed, kelle vastuhakkamise tulemuseks oli pikk ja kurnav esimene Eesti Vabadussõda, muistne eestlaste vabadus- võitlus, mis kestis tervelt 20 aastat, 1208—1227. Ühel pool sõdisid saksa sõdurid ja ristiriütlid, teisel pool kait- sesid end vabad eestlased, võideldes elu ja surma peale

nud kaastööliste kaardrise. Järjest laialdasema lugejas- konna võitmiseks kasvab meie ettevõtte kandejõud.

„Tänapäeva“ sõbrad, pidage mees, et iga uus telli- mine aitab kaasa meie kuukirja kindlustamisele. Kas oleks liiga palju oodata, et iga „Tänapäeva“ aktiivne pooldaja hangiks ühe uue lugeja?

Küsi „Tänapäeva“ üksiknumbreid lähemast ajalehe- kioskist. Kui kuski koha peal ei peaks „Tänapäeva“ saa- daval olema, minge lähemasse postkontorisse. Kõik Eesti postkontorid võtavad vastu „Tänapäeva“ tellimisi. Tellimishind on aastas kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80.

\*

Rahvaesinduse kohta saadakse laiem ettekujutus, kui saavutatakse teadmisi selle kohta, millised on Inglise kaas- aegsed parlamendi õigused, üldse osa riigiaparaadis, ning teisest küljest kogutakse materjali parlamentide aseainete kohta ajaloost. Ei ole põhjust öelda, et meie rahvaesin- dust ähvardaks kujunemine halliks massiks. Aga ei saa ka öelda, et juba esimene tööaasta lubaks otsustada, et meie rahvaesindus töötab nõnda, et kõik, mida on tehtud, kaaluti põhjalikult läbi, et kõige seadusandluse eest to- hiks vastutust panna rahvaesindusele. Ometi peab ta en- dale võtma seadusandluseks õigustuse ja ühtlasi vastutuse. Vastutustunde kõrval peab rahvaesindaja talitama sisetunde järele. Inimesele on loo- duselt antud mõdupuu, millega ta teeb vahet hea ja kurja vahel, ja seda mõõdupuud ei tohi kõverdada. Rah- vasaadik vähem veel kui iga reamees kodanik.

Jaan Vain

ennekuulmatu visaduse ja vahvusega. Eestlased ei suut- nud seista ülekaalus oleva ja lisaks hoopis paremini rel- vadega varustatud vaenlase vastu. Nad kaotasid oma maa ja vabaduse ning orjastati „kristlaste“ poolt.

Baltimaade poliitiline saatus ei jäänud aga alatiseks ühte Saksamaaga. Need maad kuulusid kord ühele, kord teisele riigile, kuni viimaks Suure Põhjasõja lõpul läksid Venemaa alla. Kuid huvi selle Maarjamaa vastu pole saksa element kunagi kaotanud, sirutades alati, kui olud vähegi on lubanud, oma käed nende maade järele välja. Uuem ajalugu pakub selleks palju näiteid. Napoleoni sõ- dade päevil, mil Saksamaa ise vallutati ja tehti vare- meiks Napoleoni poolt, ei lakanud sakslus huvi tundmast Läänemeremaade vastu. Kui veebruaris 1812 Preisimaa sõlmis Napoleoniga liidulepingu, siis tahtis Preisi kunin- gas Friedrich Wilhelm III Napoleonilt selle lepingu vastu- tasuks enesele Kura-, Liivi- ja Eestimaa. Kui see Preisi kuninga soov Napoleonile teatavaks tehti, tähendas vii- mane ironiliselt: „Aga vanne Friedrich Suure haua!“ Sel- lega meenutas ta sentimentaalset komöödiat, mida Alek- sander I, Friedrich Wilhelm III ja kuninganna Luise olid etendanud Potsdami hauakambris, vandes vastastikku igavest truudust ja armastust. Napoleon muidugi ei mõ- telnudki neid maid Saksamaale anda. Kuid see ei häiri- nud Friedrich-Wilhelm III. Ta unistas edasi Baltimaade ühendamisest Preisimaa Napoleoniga sõjaretkete õnnestumise puhul Venemaa. Preisi väed sõdisid Napoleoni väe va- sakul tiival ja kuulusid marssal Macdonald'i väekorpuse, mis suundus Riia ja Pihkva kaudu Peterburi. Saksa sõdu- rid võitlesid kogu aeg selles õndsas teadmises, et Preisi- maa saab Napoleonilt pärast sõda vastutasuks küllaltki

tähelepanudava osa võidetud maist. Seda teadsid muidugi ka Balti mõisnikud ja tegutsesid kõige südamlikumast üksmeeles preislastega. Preisi sõdurid sõdisid Macdonald'i väes suure vahvusega, mis paistis venelastele suure üllatusena.

Kui Napoleon Venemaalt kaotajana lahkus, orienterus Friedrich-Wilhelm III kiiresti ümber (ta oli meister meelemuutmistes) ja sõlmis Venemaaga liidulepingu Prantsusmaa vastu, unustades, et ta alles hiljuti oli unistanud Venemaalt võidetud maid saada.

\*

1917. a. puhkes Venemaal revolutsioon ja varises kokku tsaaririik. Eestlastele avanes ühes paljude teiste Venemaa rahvastega võimalus ise oma elu korraldada, algul laialdase autonoomia alusel, hiljem iseseisva riigina, mis välja kuulutati 1917. a. novembri lõpul. Meie rahva iseseisva elukorraldamise vastu tõusis siis jälle kaks jõudu: vene enamlasted ja saksa mõisnikud. Saksa väed okupeerisid Eesti ja Läti 19. veebr. kuni 15. märtsini 1918. a. Liitriikide vägede võit läänerindel purustas aga sakslaste plaanid meie suhtes. Saksa okupatsioon varises kokku, ta väed pidid kiiresti lahkuma.

Veel kord sirutas sakslus oma käed meie maa järele välja: sellest on nüüd 20 a. tagasi, kui eestlaste rasket heitluste ajal vene enamlusega lähenesid palavatel juunikuu päevadel Võnnule balti parunite sõjariistus jõugud. Kahel rindel võitles siis eesti vapper rahvavägi suure ülekaalu vastu elu ja surma peale — ja võitis.



Sõdurid vaba aega veetmas

\*

Kui kõike seda oleme meelde tuletanud, siis ehk oskame valvel olla oma iseseisvuse, vabaduse ja demokraatliku riigiideali eest, teades, et rahva sümpaatiad on suunatud ainult demokraatlike riikide poole, olgu need riigid siis suured või väikesed.

J. Roos

## Hispaania mask ja tõeline nägu

**P**ALJUD IMETLEVAD ILUSAT HISPAANIAT, ta suurepärasest kliimast, ta rahva loomupärasest sõbralikkusest, parimate tantsijannade, suurte ehitusmeistrite, maalikunstnike ja kirjanikkude kodumaad.

Maa suure minevikuga, lugematute mälestusmärkidega, Andaluusia tantsumängudega, härjavõitlustega, — kuid selle taha unustatakse poliitiline Hispaania ta ühiskondlike vastoludega ning majandusliku viletsusega.

Kaunis pale, mis inspireeris tuhandeid reisikirjeldusi, oli vaid mask, mille taga peitus valust moonutatud nägu. Paljudes maakondades, mida võõras läbisõidul imetles sädeleva päikese mängus, oli elu karm ning kurb. Maa oli halvasti haritud, tööstus madalal järjel, rahvaharidus keskpärane ja rahva elujõud nii kurnatud, et Ortega y Gasset väljendas oma pessimismi: „Selle rahva tuiksoon ei löö enam“.

XVI saj. Karl V ajal, on Hispaania maailmariik, mille piirides ei loojene päike. Kui noor kuningas esmakordselt astub Hispaania pinnale, saadetud 40-st teatraalselt ehitud laevast, eksitakse sihisadamaga ja satutakse metsikule rannikule. Kuninga teekond Valladolidini viib läbi mustade, viletsate paikade, ka Ravenga koopaelanikest mööda. Kui küldes räbalates mehed ja naised palja jalu kokku jooksevad, et näha noort kuningat, võtab Valladolid, tolleaegne pealinn — külalisi vastu võiduvärvatega ning hiilgavate pidustustega.

Hispaaniast saab selle kuninga va-

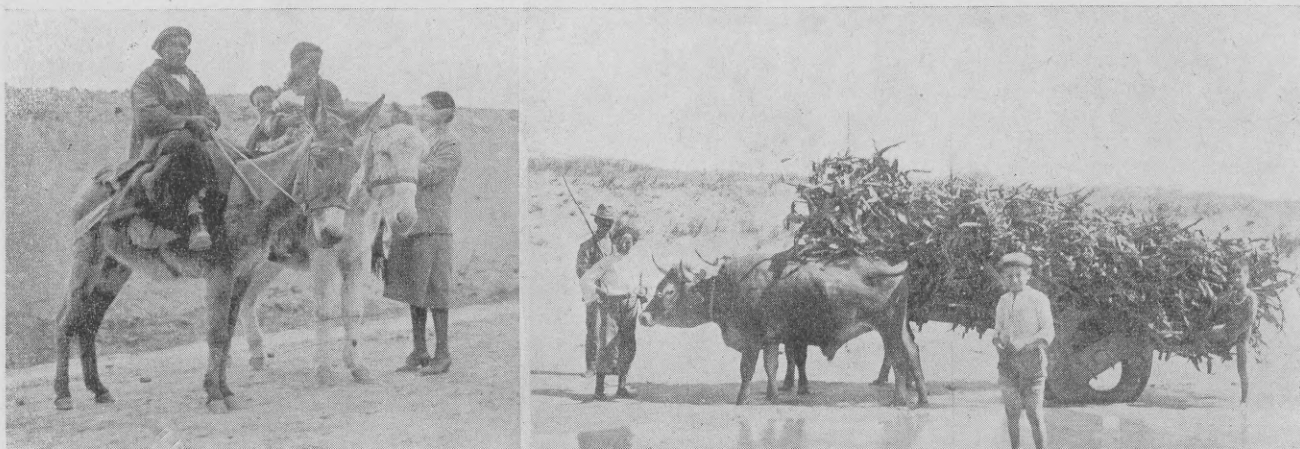
litsusajal suurim merevõim, mis valitseb poolt maakera. Lugematud tulud, mis sellest kasvavad, hävinevad metsikust valitsemissüsteemist. See lõhub eksootilised kultuurid, ilma et oma kodanikke rikastaks. Kullajõgedest, mis Ameerikast jooksevad, ei jätku, et katta Karl V sõjakulusid, nad katavad vaevalt võlaprotsentid. Sel ajal luuakse vali maksustamissüsteem, mis aja jooksul vaid rängeneb, kunagi aga ei alane ja mis saab Hispaania maailmariigi lagunemise põhjuseks.

Maksustatakse talupojad ja linnad, — suurnikud ja kirik maksustamisele ei kulu. Kolooniates riisuvad orjakaupmehed, kodus hävitatakse maa produktiivsus. Hispaania hiilgav kuju on nagu õhku täispuhutud hiiglane savist jalgel, millel puudub arusaamine tootlikust tööst. Kui linnad kurnava maksustamise vastu mässu tõstavad, hävitatakse nad tule ja mõõgaga. Medina del Campo tehakse maatas, raskesti kannatavad Segovia, Zamora, Toledo. Öitsvad linnad, mis pärinud käsitööoskuse mauridelt, jäävad kängu, neilt võetakse eesõigused. Linnade öitseag oli lühike, nende lagunemisaeg aga pikk, see kestis meie ajani. Paljudes Hispaania provintsilinnades pole tekkunud uusi ehitisi, nad on mälestuse, surma ja vaikuse asemed ning tõelised muuseumid endistest hiilgusaegadest, nii et lõuna pimestava päikese käes võib näha lummutisi, mis teistes suuremates linnades ootavad öötundi, et ilmuda elavaile.

Hispaania, see äravalitud maa, elas

Filip II ajast endasse suletuna ning rahulolevana. Tensoorite ja nuuskurite rõngas kontrollib alamate mõtlemist. Hispaania „kuldne ajastu“, ta kirjandusproduktiooni ja kunsti geniaalseim periood, sisaldab valgustkartvaid süütegusid. Gongora on aastaid kadunud, suletud kloostrisse, sest et ta mitte küllalt agaralt kirikus ei käinud. Tirso de Molina peab lahkuma Madridist oma kirjatööde pärast. Lope de Vega ja Calderon päästavad ennast sellega, et hakata ise inkvisiitoriks. Cervantes peab maski kandma, allegooriliselt tõest rääkima. Salavõtmel tuleb teda lugeda, samuti kui Calderoni, Velazquez ja Goya töid. Välismaa koolides õppimine on keelatud, sest mõtted, mis ei võrsu Hispaanias, on immutatud humanismi ja reformatsiooni mürgist. See vaim on tarvis juurteni hävitada. Mis tähendab majanduslik öitseng puhta rassi kõrval? Maa, mis laevu saatis kaugele ookeanidele, et avastada uusi mandreid, peab tellima köit Hollandist, sest selle valmistamine on unustatud nagu ka siidpaberi- ja suhkrutööstus. Aga Filip II lehitseb oma taeva pävaraamatus: 12.000 kloostrit on Hispaanias, 200.000 munka, kuigi riigi majapidamises ilmneb defitsiit: Madalmaade mäss ning äralangemine, uhke Armaada hukkimine, riigi pankrot. Cortes'id kaebavad: „Maksukoorem ruineerib tööstust, töölistel pole tööd, nende naised ja lapsed on lõbunaisteks hakanud ja Toledo on 8 kuu jooksul 8000 elanikku kaotanud“.





Pilte Hispaania maarahvast: Perekond kahe eesli seljas. Härjad ürgaegse kaariku ees

Juba Filip II ajast kuulus suurem osa maast 105 suurnikule ja kirikule. XVII saj. kuulus kogu Andaluusia provintsi viiele hertsogile. Viinamarjade istandused, õlipuusalud, karjamaad võtavad maatöölisel elamisvõimaluse ruumi, kirik ja aadel neilt ühismajapidamise. A. 1629 kirjutas benediktiinlane Fray Benito de Penalosa Hispaania talupojast:

„Talupojaseisus on praegu viletsaim, armetuim, rõhutuim. Näib, nagu oleksid ühinenud teised seisused, et teda ruineerida ning hävitada. Nii kaugele on see juba läinud, et talupoja nimel on kõige halvem kõla. See on võrdne kelmiga, tolvaniga, lojusega. Kui öeldakse „talupoeg“, mõeldakse viletsale söögile lõpnuud loomade lihast ja sibulaist. Vaimusilma ette kerkivad katkised kitlid, narrikapuutsid, takused särgid ja närused käekotid. Näed savionne ja paari kõhna mullikat; ja tahtmata mõttel siis tasumata hüpoteegilae-nudele ja riigimaksudele.“

Galdós kõneleb „Natsionaal-episoodiais“ Napoleoni sõja aegsest Hispaaniast: „Mehi oli küllaldaselt, kuid oli vähe relvi ja paljud neist osutsid kasutuks, sest puudusid padrunid. Ja millega valmistada padruneid, kui pole püssirohtu? Siiani jõudsi nelja kuu järel, peale Bailén'i võitu. Kõik vastuoksa. Eile pühkides maa pealt vaenlast ja täna lastes endid pühkida. Eile võimsad ning hirmuäratavad, täna võimetud väejooksikud. Vastuoksusid ja kontraste oma-seid maale, nagu põishernes, hea viin ja lõbus humoor. Oo, Hispaania, kuis sind mõistad su elu igal hetkel! Ja pole peitu, mis sind varjaks, ega maski, mis sind kataks, ega hilpu, mis sind moondaks, sest kuhu ka sa ilmud, tuntakse sind saja versta takka, su poolpiduse, poolhädise näoga, ühe käega hoides loorberipärga, tei-sega sügades leprat.“

XIX sajand algas Trafalgar'i mere-lahinguga ja Gibraltari kaotusega, samuti kui Ameerika kolooniate ära-

langemisega emamaast. Kolumbia, Venezuela, Chile, Paraguay, Uruguay, Argentiina, Mehhiko, Boliivia — need kõlavad luulelised nimed on vaid mineviku mälestused Hispaaniale. 10. det. 1898 kaotas Hispaania viimse koloonia — Kuuba. Hispaania sai jälle selleks, mida ta oli päeval, kui Cristobal Colon alustas ta pinnalt teekonda Ameerikasse, — vaid maaks, mis asub Aafrika piiril.

Kogu XIX sajand möödus sõjaväelaste mässutähe all. „Kaotatud sõjad“, ütleb Ortega y Gasset, „tegid meie sõjaväelaste lõhestatud hingest kokkusurutud rusika, mis moraalselt oli valmis rünnakuks. Sõjaväelaste klass oli nagu laetud püss, mille puudus märklaud. Eraldunud teistest rahvaklassidest, lugupidamiseta nende vastu, elas sõjavägi alalises rahutus piilumises sobivate ürituste jä-rele, milles ta oleks võinud lõdven-dada oma sisemist pinget. Eks olnud kogu selle arengu vältimatu järeldus, et sõjavägi lõpuks ise tormas kallale rahvale, teda vallutamaks“.

Ei Aleksander Suur, ei Caesar ega marssal Foch ei vajanud nii suurt ohvitseride ja kindralite kogu, et tulla võitjaks maailmasõdades, kui seda vajas Hispaania, et kaotada suurim koloniaalriik. Riigi eelarvest läks aga  $\frac{2}{3}$  sõjaväele, — 491 milj. peseetat ohvitseride palkadeks ja 160 milj. vaid sõjaväruksusele, sest iga 5 sõduri peale tuli üks ohvitser ja iga 105 sõdurile üks kindral. Tööliste päevane sissetulek oli aga 2,5 peseetat.

Hispaania astub XX sajandi lävele klassilise feodaalriigina, kus suurni-kud on monopoliseerinud maa. Hispaania oli seisnud kõrval Maailmasõ-jast, mis likvideeris mujal suurmaa-omanduse. Hispaanias kuulusid 383.062 ha 14 hertsogile ja markiile: hertsog Medinaceli'le 79.147 ha, herts. Penaranda'le 51.016 ha, herts. Villahermisa'le 47.207 ha, herts. Alba'le 34.455 ha, jne. Hispaania grandid on isiklikus läbikäimises väga meeldi-vad, kuid talupoegade elu tegid nad

raskeks. Oli tavaline, et suurnik pol-nud huvitatud künnist ega lõikusest. Ta elas välismaal, ta latifundiumide üle valitsesid palgalised jõud. Põllu-töölised, viletsad ja näljased, ootavad lõikuseaega, et mõisavalitseja neile teataks, millistel tingimistel nad võik-sid tulla tööle. Päevapalk kuni 1934. a. oli 1,5 peseetat (75 senti), töötati päevatõusust päevaloojenemiseni. Kui töölisel töötõngimusi vastu ei võta, otsib valitseja päevalisi teisalt ja kar-ristuseks ei külvata järgmisel aastal põldu. Oli kohti, kus lõikuse ajal 80% külaelanikke oli tööta. Kui lõi-kuse hooaeg möödus, elas põllutöö-line riigi ja seltskonna armust. 70% hispaanlasi elab maal, enamik neist olid aga maatamehed või rentnikud, kes pidid kandma teoorjust. 23 mil-jonist elanikest said ülalpidamist maast vaid 100.000 perekonda. Iga aasta viisid laevad ülemeremaadele allakäinud, armetuid hispaanlasi, kes lootsid leida võõrsil maad ja leiba.

7. okt. 1936 kuulutas põllutöömi-nister Vicente Uribe Galdeano dekree-diga suurmaaomanduse likvideerituks ja andis selle talupoegadele kasutami-seks: „Teile ja teie lastele on kind-lustatud maa kasutamine, seni kui teie ratsionaalselt arendate põllutõid Hispaania vabariigi kasuks,“ dekla-reeris minister. Nüüd on see dekreet tühistatud uue valitsuse poolt.

Hispaania suurim eepik, Valle-Inclán, katsub tõlgitseda Hispaania ajalugu mõttekildlikes piltides: „Ma koban kerjusena Hispaania ajaloo tänavaid mööda. Kuhu pilk langeb, näeb ta julmust. Hispaania ajaloo bilanss on: 800 a. verist heitlust mauri-dega, 400 a. inkvisitsiooni, mis järg-neb on orjapõli ja orjade mässud. Surm, surm — seda võib kaaluda ja sellest võib kõnelda. Meie kiriku-vürstid tõendavad meile, et oleme surematud. Surematu on olnud pikk ühine tee, meie põllud, meie aasad ja kastilla kivid. Kustunud ning ka-dunud on sellel teel inimene, meie „mina“.“

E. Keskküla



Kontraste

Toome tänapäeva tähtsamatest riigimeestest ilmekaid kaksikvõtteid: tõsistena ja naerdes

## Prantsuse revolutsiooni mõte

**P**RANTSUSE REVOLUTSIOONIST on möödunud 150 a. Tema mõju aga tundub veel meie päevil, tänu selle ideoloogilistele alustele.

Revolutsiooni enda käigu üle on kirjutatud lugematu arv raamatuid, analüüsitud pea igat selle sündmust, olgu see helge või süng, ja seda kõikides maailma keeltes. Isegi sedavõrd, et revolutsiooni enda mõte ja püsivad saavutised kipuvad jääma varju.

Tõeliselt ei piirdunud Prantsuse revolutsioon vana korra kukutamiselega ainult riigiõiguslikult, vaid ta haaras pea kõiki uue aja tsivilisatsiooni aluseid.

Meie teame, et selle vaimseteks isadeks olid prantsuse entsüklopedistid ja tolle valgustatud aja üksikud suurvaimumud, nagu J. J. Rousseau, kes ühiskonna aluseks pidasid üksikut mõtlevat indiviidi, kes vaid omal tahtel ja vabal arusaamisel koos teistega on astunud riiklikku koondisse ühiskondliku lepingu (contrat social) alusel.

Säärast arusaamisest järgnes loomulik vastuolu kehiva autokraatse režiimi vastu, kus kõik võim oli Jumala armust koondatud ühe isiku (kuninga) kätte, kes seda teostas oma soosikute ja eesõigustatud kitsama kildkonna (aadlike) kaudu. Vastuolu tihenes veel valitsejate omavoli ja saamatuse tõttu.

Loomulik, et säärastes oludes esimene hoop langes vanale riigikorrale, kuigi kuninga enese vastu võitlus arenes vaid sündmuste keerises.

Teiseks järelduseks oli inimõiguste primaat, mis leidis väljendust tuntud inimõiguste deklaratsioonis. Selle põhitooniks on, et iga inimene on sündinud vabana ja igal inimesel on õigus arenemisele, tööle ja õnnele, kuigi see mõte leiab väljendust tolaeagsete kommete järele vahel tumedalt ja lillisel keelel.

Edasi nõudis uus põhimõte ka sotsiaalse korra ümber tegemist, aadlike eesõiguste kaotamist ja põhjalikku maareformi, mille järeldusel suured maalahmakad — latifundiad natsionaliseeriti ja anti talupoegade kätte, kes neid ise harisid.

Tuues nii põhjalikke muuteid ühiskondlikku ellu, rajas Prantsuse revolutsioon kogu oma uue riikliku korra ehituse senitundmatule mõttele — rahvale ehk nat-

sioonile, kes tunnustati monarhi asemel ka riikliku suveräänsuse kandjaks.

Viimases mõistest oli vaid üks samm edasi — rahvuse mõtte kandmise rahvusvahelisse ellu ja iga rahva õiguse tunnustamist vabadusele, mis tähendas ka nende võitlust oma türannide vastu, millele prantsuse natsiooni tarbe korral oli valmis andma oma abi ja toetust.

Õigus, rahvaste õiguste deklaratsioon, mille konvendi ülesandel koostas abbat Grégoire, ei jõudnud väljakuulutamisele. Kuid tolaeaja mõtteilma suhtes on sellel kahtlemata suur tähtsus. Ajaloolased leiavad selles ka rahvaste enesemääramise põhimõtte esimese ja jõulise väljenduse, kuigi selle praktiline rakendus leidis aset märksa hiljem — üldpõhimõttena vaid Maailmasõja päevil, mil ta muutus kehtiva rahvusvahelise õiguse üheks postulaadiks.

Kõigest sellest järgnes omakorda rahvaste vendluse idee, mis pidas vajalikuks rahvaste koostööd igal alal maailma korra parimaks kindlustuseks. Revolutsiooni arengu kõverpeeglis kasvas sellest välja, ühelt poolt, revolutsiooni õigus vahele segada teiste riikide siseasjadesse, teiselt poolt aga Napoleoni unistus relvade abil kindlustada universaalne rahu uue Euroopa korra kehtimapanemise kaudu.

Meie ei kõnele Prantsuse revolutsiooni liialdatud ja järelikult ka ebaõnnestunud püüetest, nagu seda on mõistusekultuse loomise katsed ning sõda kristlusele, mille põhjustas vahest tolaeagsete katoliiklike vaimulikkude liiga tihe side riigivõimuga.

Palju sellest, millest unistati Prantsuse revolutsiooni päevil, on ajalugu hukka mõistnud. Kuid tema uued mõisted ja püüded tõid nii palju värsket voolu tolaeagsesse vana korra kopitanud õhkkonda, et Prantsuse Suur Revolutsioon on jäänud inimsoo uusima ajaloo pöördepunktiks.

Ja seda tänu asjaoludele, et see revolutsioon ei sidunud end vaid materiaalsete hüvede ümberkorraldamisega, vaid otsis, ja teatud määral ka leidis, tähiseid uute ideeliste väärtuste kõrguste poole, vabaduse, vendluse ja ühevõrdsuse vaimus.

A. Piip



Vasakult: Chamberlain, Daladier, Roosevelt, Hitler, Mussolini

## Kas „tunnete pete“?

Sadaviiskümmend a. peale Bastille vallutamist kuuluvad mõned: see ajastu on läbi, peab likvideerima „tunnete pette“ — 89. aasta põhimõtteid. On arusaadav, et need mõtted on maksvad Berliinis ja Roomas. Kuid on otse hämmastav ja kurvastav, et nad tungivad Eestisse, kus üksikud tahaksid sellest teha kas või ametliku õpetuse. Seepärast oleks hea meenutada mõningaid sündmusi ja täpsustada mõningaid tõiku.

1789. a. vana monarhiline riigikord, toetudes jumalike õigusele ja rajatud feodaalsele süsteemile, värises oma alusmüüridel. Prantsuse kodanlus, kes saavutas oma esimesed võidud juba keskajal, siis kui linnad võitlesid suurmaaomanikkude vastu ja jätkasid võitlust, kui parlamentid olid vastuolus kuningliku võimuga, ei etendanud revolutsiooni alguspäevil osa, milleks tema võimed olid andnud õiguse: tema taga olid viimse kannatuse tipuni viidud talupojad, kes nõudsid elatismiinimumi. Ideede liikumine, mis oli terve sajandi kestel ja terves Euroopas nii äge, hingestas poliitilisi võitlusi, mille sügavaim põhjus oli sotsiaalne ja majanduslik. Vana kord ei pidanud kõdunenud Bourbonide dünastia ajal vastu rahva püüdluste voolule. 1789. a. sündmustest kuni 1793. a. võib märkida kuus tähtsat kuupäeva: 20. juunil 1789. a. töötab Seisuste Kogu anda Prantsusmaale konstitutsiooni; 14. juulil 1789. a. vallutatakse Pariisi elanikkude poolt Bastille kindlus, autokratismi sümbol; 4. augustil 1789. a. kaotatakse feodaalsed eesõigused; 26. augustil 1789. a. võetakse vastu Inimõiguste Deklaratsioon (mis oli 1791. a. konstitutsiooni eelmäng); 14. juulil 1790. a. peetakse Föderatsiooni Püha, kus tuleb ilmsiks Prantsuse rahvuse (mitte enam Prantsuse Kuningriigi) ühtlus; 21. septembril 1792. a. kuulutatakse välja Esimene Prantsuse Vabariik. 1789. a. poliitika peamised tagajärjed viivad meid järgmiste tõsiasjade juurde: kodanlus ja vaesemad klassid satuvad võimule, vana tsunftikaader hävib, võimaldades seega tööstusliku kontsentratsiooni, mis iseloomustab XIX sajandit. Lõpuks saavad talupojad maad, sellest tekib klass, mis on ühteaegu traditsiooniline ja liberaalne, ta moodustab veel tänapäeval prantsuse rahva selgroo. Ideoloogilisest küljest andis revolutsioon Prantsusmaale hüüdlause, mis on alati maksev: vabadus, õiglus ja vendlus, mida küll mõned naeruvääristavad, kuid mis ometi jääb kõikide demokraatiate a-ks ja o-ks. See hüüdlause kandus laiali väljapoole piire Esimese Vabariigi ja Keisririigi aegse armee kaudu ja ta innustas kõiki XIX ja XX sajandi poliitilistes võitlustes. „Marsellaise“ 1792. a. ja

1939. a. — Prantsuse hümn on alati saanud rahvusliku iseseisvuse puhanguid, nii Eestis kui mujal.

Kui üks ajalooeadlane väidab, et Prantsuse Revolutsioon on Eestile teisejärgu tähtsusega ja kui veel mujaltki soovitatakse revolutsioonilised sündmused tagaplaanile jätta, siis on selles oma maa ebatäpse ajaloo edasiandmise riski. Eestlased võtsid osa 1905. a. revolutsioonist ja kui kolmteist aastat hiljem kuulutatakse välja Eesti iseseisvus, siis on ka see revolutsiooniline sündmus. See sotsiaalse ja rahvusliku vabaduse võitlus, mille haripunktkiks on 1905. ja 1918. a., meenutab Prantsuse kodanluse ja talupoegade võitlusi 1789. a. kuni 1793. a. Ajaloolane ei tohiks unustada, et 1795. a. Friedrich Wilhelm v. Sivers, „inimeste sõber“ samuti nagu vana Mirabeau'gi, algatas talupoegade seisukorra parandamist — maailm on tervik. Nii oli XVIII sajandi lõpul inimõiguste ja isiksuse austamise probleem päevakorral nii Balti mere rannikul kui ka Seine kaldail. Ajaloolane ei peaks samuti ignoreerima, et prantsuse revolutsiooniline liikumine tuli kuni Baltimaadeni: 1802. a. deklareerisid mässulised läti talupojad kohtule, et nad on tutvunud Prantsusmaa sündmustega ajalehtede kaudu. Kui 1809. a. Keiser Aleksander I ütles Porvoo Riigipäeval, et Soome on siitpeale rahvuste seas, siis kõneles ta Revolutsiooni keelt. Samas vaimus asutas Napoleon I Varssavi Suurhertsogkonna, andes taas lootusi Poola isamaalastele.

Kirjanduses ja rahvaluules räägitakse vahel inimestest, kes müüvad oma hinge kurjale. Tänapäeval meie näeme terveid rahvaid, kes anduvad jõukultusele. Viimasel juhul see kokkulepe on vähem lõpliku iseloomuga, mis annab lootusesädet. Uusaegsed autokraadid on uuendanud möödunud aegade diktaatorite sõnavara: vabaduse nimel nad kaotavad kõik vabadused ja nad väidavad, et nad teevad revolutsiooni, samal ajal jälitades revolutsionääre. Ajalugu ütleb tulevikus, kummal poolel on „tunnete pete“. Muidugi võib pilgata tahvlit, millele on kirjutatud Inimõiguste Deklaratsioon. Kuid sellest ei jätku, et kustutada inimeste südameist vabadusearmastust ja püüdlust õigluse poole.

Ja seepärast jääb 89. aasta vaim aktuaalseks Prantsusmaal ja mujal ka peale sada viiskümmend või kolmesada aastat.

Franco Gallus

# Võitlus rahu eest

Tänapäeval on oldud valmis kiiresti vahetama hinnanguid ja töekspidamisi. Ammu see oli, kui kõigile näis, et kestvat rahu suudetakse kindlustada üksnes kollektiivselt ja et Rahvasteliit on seesuguse kindlustamise parim teostaja? Nüüd juba leitakse, et Rahvasteliidust on jäänud vaid paljas vari. Ja kollektiivse julgeoleku ideesse suhtutakse parimal juhul kui millessegi utoopilisse ning teostamatusse.

Julgeoleku küsimus on kahtlemata tähtsamaid, millele lahendamisest sõltub kogu õhtumaise tsivilisatsiooni tulevik. Ühtlasi on see küsimus tänapäeva aktuaalsemaid, sest Maailmasõjast vaevalt toibunud Euroopas on sündinud asju, mis ei luba ennustada rahulike ajajätkude ees seismist. Pole seepärast sugugi ükskõik, milliste põhimõtete alusel asutakse julgeoleku edaspidisele kindlustamisele.

Kollektiivse julgeoleku idee pole aga ometi mingi utopia ja militarismi kõrvaldamiseks on tema teostamise vajadus paratamatu. Emb-kumb: meil tuleb kas loobuda igasugusest lootusest, et sõjad kunagi kaovad, või tuleb teostada kollektiivse julgeoleku idee. Mingit kolmandat teed ei ole olemas.

Miskipärast näib olevat levinud arvamus: kollektiivne julgeolek pole vähimaski kooskõlas nende konkreetsete nõudmistega, mida käesolev poliitiline silmapilk esitab Euroopa rahulikele demokraatidele. „Teljeriikides“ pead tõstnud sõjakas ja agressiivsus sundivat kõiki muid riike pöörama tähelepanu eeskätt oma sõjalisele kindlustamisele. Eriti tavatsetakse hoiatada väikeriike ühinemast kollektiivset julgeolekut taotlevate üritustega; neile olevat sobivaim pidada erapooletuse joont.

Kõik need asjaolud peaksid aga kollektiivse julgeoleku taotlemise Euroopa demokraatiale praegusel silmapilgul just eriti tähtsaks tegema. Muidugi näib olevat esialgu lootusetu tõmmata vastavasse julgeoleku süsteemi ka „teljeriike“. Süsteem ei saaks seega esialgu olla täielik. Ent see pahemus pole süsteemi viga, sest „teljeriikide“ sisselülitamine vastavasse aktsiooni oleks vaid aja küsimus.

Kui me selle küsimuse üle mõtiskelles niisugustele järeldustele tuleme, peame endalt häämmastusega küsima: kuidas on võimalik olnud, et kollektiivse julgeoleku idee hindamine ja osavõtt aktiivseist üritustest tema teostamiseks on saanud niisuguse allakäigu osaliseks?

Üheks põhjuseks on kahtlemata see, et Rahvasteliidu senine tegevus ei suutnud kaugeltki õigustada kõiki neid lootusi, mis sellele institutsioonile olid pandud. Eriti ilmselt avaldus see Itaalia sissefungal Abessiiniasse. Kuid Rahvasteliit on osutunud võimetuks isegi ka selliste asi-olude lahendamisel, mis piirduvad vaid Euroopaga. Kesk-Euroopa konfliktide „lahendamine“ on toimunud tegelikult väljaspool Rahvasteliitu, ega ole arvata, et Rahvasteliit siin midagi ära teha oleks suutnud.

Teiseks ja võib-olla tähtsamaks põhjuseks aga on see,

et imperialistlikud ja agressiivsed „teljeriigid“ on kogu aja arendanud ägedat kollektiivse julgeoleku idee vastast propagandat. Juba muiste Rooma päevilt on teada põhimõtte *divide et impera!* (jaota ja valitse!) väärtus imperialistlikule ja ekspansioonitahtelisele riigile, ning selle põhimõtte järgi nüüdisaegsed „teljeriigid“ ka käivad. Eks deklareeritud Müncheni „kokkuleppe“ päevil sõbralikku vahekorda ja rahutahet kõigi riikide suhtes — peale selle, millist just atakeeriti! Samasugust taktikat kasutatakse ettenähtavalt ka ekspansiooni muis suundades. Seni kui oma iseseisvust ja vabadust säilitada tahtvad rahvad ei moodusta ühist fronti ja igaüks vaid omaenese territooriaalse puutumatus vastu huvi tunneb, on imperialistlikul järg-järgulisel vallutusel vabad käed.

Euroopa viimaseaegseid sündmusi hinnates tuleb nentida, et „teljeriikide“ ekspansioon on alles algstaadiumis. On seepärast veel aeg astuda vastu kollektiivse julgeoleku alahindamispsühhoosile, mille püsijäämine oleks esmajärguliseks soodustuseks mainitud ekspansioonile.

Tehkem enestele selgeks, et Rahvasteliidu nõrkus ja saamatus isegi Euroopa siseprobleemide lahendamisel ei tähenda veel põrmugi seda, nagu poleks kollektiivse julgeoleku idee üldse teostatav või nagu ei pakuks selle teostamine tegelikult mingit julgeolekut. Ega Rahvasteliidu süsteem pole ainuke, mis kollektiivse julgeoleku teostamiseks mõeldav. Kui julgeoleku kindlustamine selle süsteemi alusel on osutunud ebaõnnestunuks, siis võime sellest teha vaid ühe järelduse: tuleb asuda kollektiivse julgeoleku kindlustamisele uue ja parema süsteemi alusel.

Tehkem enestele selgeks ka see, et kollektiivse julgeoleku idee alahindamisega me alistume „teljeriikide“ poolt mobiliseeritud propagandaaparatuurile, ning seeläbi vaid kindlustame nende positsiooni uuteks ja järjest kaugemale ulatuvateks vallustusteks, mis tulevikus võib-olla meid endidki ähvardamata ei jäta, hoolimata üha edasipüsivaist ägedaist sõpruse ja hea läbisaamise kinnitusist.

Mõni aeg tagasi läbistas ajalehti lühiteade ühe ameeriklase ameerikalikust ettepanekust ühendada Inglismaa, Prantsusmaa ja muud demokraatlikule ideoloogiale rajanevad riigid ainsaks suureks riigiks, mis üksnes juba oma tohutusega hävitaks agressiivsete riikide lautamistahete ning seaks kindlale jalale Euroopa kõikuma lõonud tasakaalu.

Meie ei usu, et demokraatlikkude riikide koostöö lähemate aastate jooksul suudaks saavutada nii kaugeleulatuvat eesmärki, nagu seda endast kujutaks rahuarmastavate kultuurrahvaste liitumine ühisesse võimsasse liitriiki. Kuid tahaksime loota, et meie kultuuri ja poliitilise elu areng suundub mõningategi ümberhinnangute poole, mis meid hoiaksid vähemalt tagasilangusest militarismi ja toore jõu ülistamisest. Ühe sellise ümberhinnangu osaliseks peab tingimata saama ka kollektiivse julgeoleku küsimus.

R. E.

## Ilmateateid ...

„Telje“ asemel sõjaline liit. Von Ribbentrop ja krahv Ciano sõlmisid Milanos pakti Saksa-Itaalia poliitiliseks ja sõjaliseks liiduks. See aitavat tõhusalt kaasa rahu kindlustamiseks Euroopas. „Päevaleht“, 8. mail

\*

7 miljoni kroonine siselaen riigikaitseks. Laen tehakse riigikaitsemaksu arvel riigi laenupäberite väljaandmisega, mis kaeti Tallinna pankade poolt ühe päevaga. Mitte hädavajalised investeerimised lükati edasi.

„Päevaleht“, 12. mail

### Tšehhide nimetatud maapäev

Pärast palve esitamist Berliinis tšehhid said loa moodustada legislatiivse autonoomse maapäeva, tingimusel, et seadused, mis maapäev avaldab, oleksid kohandatud kokkuleppele, millele 15. aprillil 1939. aastal kirjutati Berliinis alla Hacha poolt. Rahvasaadikud nimetatakse vabariigi presidendi poolt kokkuleppel von Neurathiga ega ole seega valitavad.

„Päevaleht“, 13. mail

### Ida-unistused

Saksamaad tahetavat ida poole laiendada poolsuveräänsete riikide abil, kes alistatud Saksamaale ja tema külge sõjalis-poliitiliste liidulepingutega tugevasti köidetud. Majandust ja poliitilist elu saaks neis maades juhtima saksa eliit. Saksa suurmaapidajad ekspluateeriksid pinda ja maapõuevarandusi, kasutades muulastest töölisi...

Nende poolsuveräänsete riikide hulka kuuluksid Balti riigid, Poolamaa, Rumeenia, Ungari, Jugoslaavia ja Tšehhoslovakkia. Nad moodustaksid omamoodi hierarhilise rahvasteliidu, kus suveräänsus oleks mitmeastmeliselt piiratud, kuna kõik oleneksid Saksamaast. Need tulevikuplaanid ei paistvat praegu, kus Böömi-Määri protektoraat loodud, enam nii fantastilised...

„Rahvaleht“, 17. mail

### Poola ukrainlased toetavad Poolat

„Helsingin Sanomat“ teatel Poola Ukraina vähe-  
mus, kes veel kahe kuu eest lootis Saksa abil luua „Suur-Ukrainat“, toetab nüüd üksmeelselt Poola valitsust...

Ukraina parlamendirühma juhataja Vladimir Celevic põhjendas seda kursimuutust järgmiselt: Ukrainlased on väga pettunud lootuses luua Hitleri abil iseseisvat Ukraina riiki. See lootus suri, kui Hitler andis Karpaadi-Ukraina Ungarile ja kui me nägime, kuidas käis Slovakkia käsi. Nüüd me näeme, mida tähendab loota Saksa abile oma riigi loomisel. Ukraina poolehoid saksa rahvale kuulub minevikku. Ukrainlased sümpatiseerivad nüüd Poolale. Meelsamini kooselu poolakatega kui Saksa protektoraat, mis tähendab orjust.“

„Postimees“, 18. mail

### Maailmavõimu nägemus

„Täna peab maailm võtma Saksamaa lahutamatu ühtlust kui ümberlökkamatut tõsiasja. Meie oleme otsustanud oma õigust maksma panna maailmavõimuna. Hitleri poliitilise tahte taga seisab otsustunud rahvas ja hambuni relvastatud sõjavägi. Rahva taga seisab julge ja selget eesmärki taotlev juhatus, kes oskab õiget teha õigel silmapilgul.“ (Dr. Goebbelsi kõnest).

„Uus Eesti“, 21. mail

### Mitte ukсед, vaid praod on lahti

„Suomen Sosialidemokraatti“ kirjutab Reinhold Svento kokkuvõttes järgmist:

On öeldud, et Danzig on praegu Euroopa rahu ja sõja lukuks. Kuid areng pole ometi veel nii kaugel. Diplomaatia saab veel teotseda lahtijäetud pragude ja lõhede kaudu, kuigi ukсед on peagu suletud. Diktaatorid ei tea veel, mida teha. Mitte sõda ei hirmuta neid, vaid sellega kaasaskäiv revolutsioon ja arvete õiendamine. On ilmnenud, et loomuliku arengu seadused on tugevamad kui võimsad inimesed, ning see sunnibki viimaseid kartusele ja ettevaatusele.

„Uus Eesti“, 21. mail

### Saksa abistas kogu aeg Francot

„Berliner Börsenzeitung“ kirjutab...: Saksa vabatahtlike abistamisaktiooni algmed Hispaanias ulatuvad tagasi juba 1936. a. suveni. Juba 1936. a. juuli lõpul, s. o. 1½ kuud pärast kodusõja algust... lahkus üks laevatransport Saksa vabatahtlikega kodumaalt, kuna samal ajal toimetati 20 Junkersi transportlennukit õhuteel Hispaaniasse. Sama aasta augustis ja septembris tugevdati veelgi Saksa vabatahtlike korpust. Kuna selgus, et võitlused Hispaanias kestavad pikemat aega, saadeti 1936. aasta novembris Hispaaniasse täielik Saksa õhukorpus... Kuigi õhujõud moodustasid Saksa vabatahtlike tuuma, ei tohi siiski unustada, et ka Saksa maa- ja mereväelasil oli suur tähtsus Hispaania rahvuslaste vabadusvõitluses. Nii saabus 1936. aasta oktoobris Hispaania üks Saksa soomusüksus, mis moodustas niitelda aluspõhja rahvuslikus Hispaanias loodavale soomusväele. Mereväes läksid juba 1936. aasta augustis spetsialistid Hispaaniasse, kes hiljem liideti „Legion Condorisse“ Põhjamere grüppina.

„Päevaleht“, 31. mail

### Molotovi sõnad meist

„... Neis ettepanekuis ei ütelda absoluutselt midagi Inglismaa ja Prantsusmaa abist kolmele riigile, mis asuvad Nõukogude Vene loodepiiril, kes võivad mitte olla seisukorras kaitsma oma neutraliteeti rünnaku korral agressorite poolt. Ent Nõukogude Liit ei või võtta endale kohustusi ülalmainitud viie riigi suhtes, ilma saamata garantiid, kolmele riigile loodepiiril...“

„Päevaleht“, 2. juunil

### Daladier kõnest

„... Iga kord, kui meie oleme teinud sammu koostöö teel, meile on vastatud jõu aktsiooniga. Kui aga siiski püütakse ähvardada Euroopa rahu tasakaalu, siis meie oleme valmis resolutselt niisugustele seiklustele vastu astuma. Meie ütleme „ei“ agressioonile, meie ütleme „ei“ ideoloogilisele fanatismile, meie ütleme „ei“ elulise ruumiga põhjendatud nõudmistele, meie ütleme „ei“ kõigele sellele, mis on vägivald ja brutaalsus... Ent meie ütleme „ja“ kõikidele õiglastele ja konstruktiivsetele algatustele, meie ütleme „ja“ kõigele, mis aitab kaasa majandussuhete arendamisele maailmas, et seada jalule tasakaalu toorainete jagamisel...“

„Päevaleht“, 5. juunil

### Vene saadab välja relvastatud jõud

„The Times“, 2. 6. 39. Moskva korrespondendilt.

Mida ka Balti riigid sellest mõtleksid, kuid Venemaa peab vastu seisma Saksa hegemoniale selles piirkonnas. Ta on rahuldatud seni, kuni Balti riigid säilitavad iseseisvuse selle praegusel kujul. Aga kui kaua nad suudavad selle säilitada?...

... Venes näib isegi valitsevat kahtlus, et Balti riigid meelsamini võtaksid vastu Saksa „proteksiooni“ kui Vene abi. Vene ei taha jätta valikut Balti riikide hooldeks ja siin valitseb üldine arvamine, et ta saadab välja relvastatud jõud Saksa hegemonia ärahoidmiseks Balti riikide üle.

Arvatakse, et Briti valitsus ei saa anda lubadust teada Vene palumatult ettevõtetud aktsiooni nende riikide territooriumil, kes on Inglismaaga mitte ainult sõbralik, vaid südamlikes vahekorris. Need riigid on tulnud Venemaa soovidele niipalju vastu kui nad seda võisid.

„Päevaleht“, 6. juunil

### Elagu Eestil!

„Berliner Börsen-Zeitung“, 3. 6. 39.

Rooma korrespondent teatab pealkirjade all „Eesti äraütlemine lääneriikidele“, „Ei mingit tegemist provokaatoritega“:

Teatud suurriikide garantiipakkumiste selge tagasilükkamine Eesti välisministri poolt ja kindlad sõnad, millega minister neid püüdeid iseloomustas kui kallaletung-akti, leiavad Itaalia ajakirjanduses elava ja soodsas vastukaia. Nii kirjutab „Messaggero“ pealkirja all „Elagu Eestil“:

„Selteri kõne on ainus vahend, et taas korda majja saada. Kui arvatavad garandid uksest välja visatakse ja neid nagu nad seda ka teeninud on, koheldakse nagu provokaatoreid ja kallaletungijaid, osutub võimalikuks enesest hädaohtu emal hoida ja rahu päästa. Eesti ei lase endale enamlasti kaela tuua ega end ka Inglis- ja Prantsusmaa poolt sellele teele kiskuda, mis viib otse kuristikku. Eesti on annud elu ja au kaitsmises väarikuse ja vastutusteadvuse eeskuju. Elagu Eestil!“

### Tagatiste nõudmiste põhjus

„Manchester Guardian“, 2. 6. 39.

Mis siis, kui ütleme, Läti satub Saksa surve alla ja tema peaminister kutsutakse Berliini ning teda koheldakse seal samuti kui koheldi omal ajal Schuschniggi ja Hachat? Mis siis, kui eestlased on sunnitud „kutsuma“ Hitleri, et see annaks neile oma „kaitse“? Kas Eesti ei langeks siis agressiooni ohvriks ja kas tal ei ebaõnnestuks kohale kutsuda suurvõimude abi, kes on garanteerinud tema iseseisvuse?

„Päevaleht“, 7. juunil

## Leping Saksamaaga

Eile hommikul kirjutati Berliinis alla Saksa-Eesti ja Saksa-Läti mittekallaletungilepingule. Lepingud näevad ette, et Saksa riik ja Eesti (Läti) vabariik ei astu mingil juhul sõtta või mingil muul viisil vägivaldtegevusse teineteise vastu. Lepingud on maksvad 10 aastat.

Päevaleht, 8. juunil

## Avameelsed sõnad

Alfred Rosenberg esines pühapäeval kõnega, milles ta toonitas, et rahvussotsialistlik revolutsioon on konservatiivseim, mida üldse on teostatud maailma ajaloos...

Päevaleht, 12. juunil

Saksa-Eesti mittekallaletungi leping kinnitati. Riigivolikogus anti lepingu vastu 8 häält. Kaks saadikut jäi erapooletuks. Lepingu sõlmimine ei tohi luua muljet, nagu astuks Eesti Saksamaaga liigidasse ühendusse. Vastavastand esines deklaratsiooniga, milles kriipsutas alla ustavust Briti sõprusele. Eesti ei seisa ühegi riigi teenistuses.

Päevaleht, 22. juunil

## Kindral F. Halder Jägalas ja Orul

Saksa kindralstaabi ülem kindral F. Halder külastas eile... koos meie sõjavägede staabiülema kindralleitn. N. Reegiga Jägala suurtükiväe-laagrit... Jägala laagris jälgiti suurtükiväe laskeharjutusi.

Täna hommikul kell 1/29 lahkus lennukil Eestist Saksa kindralstaabi ülem kindral F. Halder. Eile külastas kindral F. Halder koos meie sõjavägede staabiülema kindral-ltn. N. Reegi ja teiste vanemate ohvitseride saatel meie väeosi.

Päevaleht, 28. ja 29. juunil

## Briti ei alistu laimdustele

„Meie oleme lugenud meie aktsioonide ja meie motiivide pahatahtlikust väärkirjeldusest, mida teostavad mõned rahvad, kellede maal on valitsemas erinev rahvusvaheline filosoofia. Meie oleme lugenud neid teadmise, et need on valed, ja teadmise, et need, kes teevad seda, on selles ka teadlikud. Ma võin kinnitada, et Suur-Britannia ei ole valmis alistuma laimdustele ega jõule...“

Saksamaa on end ise tagajärjekalt ja täielikult isoleerimas, majanduslikult oma autarkiapoliitikaga, poliitiliselt poliitikaga, mis on tekitanud pidevat kartust ja rahu- tust teiste rahvaste seas, ja kultuuriliselt oma rassipoliit-

tikaga. Kui isoleeritakse ennast ettenägelikult, siis ei saa kedagi teist süüdistada kui ainult iseennast, ja niikaua kui jätkub selline eraldamine, kerkivad üha rohkem esile sellest vältimatult tekkivad järeldused.

„Lebensraumi“ ei suudeta lahendada üha suurema hulga territooriumide lihtsa okupeerimisega, vaid seda võidakse lahendada ainult sel teel, kui korraldatakse mõistlikult oma riigi siseasjad ja kui võetakse revideerimisele oma suhted teiste välisriikidega“, ütles lord Halifax.

Päevaleht, 30. juunil

## Pealkirju igapäisest ajalehest

Euroopa pinevuses Danzigi pärast. Lennukid Saksa- maalt Danzigi kohal ja Poola suurtükid laskevalmis. Saksamaalt saabus kohale erariides sõjaväejuhte... kriis võib tulla sisemise liikumisena, mida aga Poola võtab sõja põhjusena... „Briti lövi on hakanud jälle mõir- gama“... Danzigis jagatakse relvi... Saksa ei ta- gane...

Päevaleht, 2. juulil

## Meist kõneldi Alamkojas

Tööerakondlane Cocks küsis, kas peaministri tähelepanu on juhitud Saksa kindralstaabi ülema kindral Halderi Eesti ja Soome külaskäigule ja kas võidakse kaalumi- sele võtta Briti mereväe eskaadri saatmine viisakusküla- käiguks Balti riikidesse ja Leningradi.

Päevaleht, 4. juulil

## Saksa raskeristleja Tallinna

Raskeristleja „Admiral Hipper“ sõitis välismaale õppe- reisile, mis viib teda Rootsi sadamasse Hernösandi ja Eesti pealinna Tallinna... Nagu kuuleme Eesti vastava- test allikatest, on Saksa sõjalaeva külaskäik Tallinna täiesti mitteametlik.

Päevaleht, 4. juulil

## Soome fašistid kaotasid

„... Soome rahvas tahab ja oskab sammuda edasi de- mokraatia kindlat teed mööda. Praeguses rahvusvahelises ja ka sisepoliitilises seisukorras on see eriti silmapaiste- v asjaolu... Eriti tähelepanavaks ja poliitilisi olusid ter- vendavaks saavutuseks tuleb aga pidada seda, et fašist- likku suunda esindav äärmuslik JKL sai valimistel otse masendava kaotuse osaliseks...“

Päevaleht, 6. juulil

## KAMM

Ivan Andrejevitš Krõlov (1768–1844)

Kord pesamuna rõõmuks mammi,

et püsis korras juus,

poest kingiks ostis kauni kammi.

Käes lapsel ese uus:

kahl-kahlult langend lauba veerde

siidpehmeid, kergeid juuksekeerde

poiss vaimustuses soeb,

kas mängib ta või aapeid loeb.

Kui tore Kamm! Peasugemiseks kasvab isu,

ta juust ei kitku ega kisu,

ning poisi silmis tõuseb järjest Kammi hind.

ning poisi silmis tõuseb järjest kammi hind.

Ennäe, laps keset mängu Kammi kaotas.

Va'st haldjas kalli lelu paotas?

Nüüd poisil pea kui heinatuust,

ei taha kuulda kammist muust.

„Kus minu Kamm?“ amm kuuleb üha lapse suust,

Kamm lõpuks siiski kätte saadi,

ent ta ei silu endist laadi,

vaid valusasti katkub juust

ning ajab marru poisipõnni:

„Miks, pahur Kamm, sa pehmemalt ei kõnni?“

Kamm vastas: „Olen sama hea,

ent pulstunud on sinu pea.“

Poiss järsu lahenduse leidis:

jõepõhja kähku Kamm on läind,

soeb temaga end Näkineidis.

Ma olen tihti elus näind,

et tõel käib samal viisil käsi:

kui süümet veel ei riku ükski laik,

seal tõel ning õigusel on pühapaik,

ta sõnu siiras järgimast ei väsi;

ent kui on kõverteele pöördund samm,

siis tõde piinavam kui sasipeale kamm,

ning nagu poisu kammi hülgab,

tõekäskudele autu sülgab.

Tõlkinud Jüri Šumakov

## I

Kui veel olid noorem, kenam, — ehk küll kupeldaja, — oli kombelisem sinu esimesejärgu kohtamisemaja. Mouche, lehvikuud ja krinoliine kandsid Kunigunded, Keisrid, kuningad ja vürstid — alalised kunded. Oli kupeldust, oli kombeid, kasvatust, head tooni, kuigi mõni kunde vahel kaotas oma krooni.

## II

Nüüd on sinu buduaarist tehtud päris urgas: Vargapoisse, pederaste istub, räuskab igas nurgas. Kellel pikem puss ja koos on jõhkram bande, sellele kõik maised hüved kätte andke!...

August Alle

## OOD SEALE, KELLE NINA RÕNGASTATAKSE

Robert Southey (1774—1843)

Mis jube kisa see, mis võigas hää!  
Kui tapetakse, puss ju südames.  
Ja siiski ainult — mässutseval seal  
Seab ninna rõngast tema peremees.

See peremehe tahe — ole vait!  
Ja väike valu talu vagusalt.  
Sa, mässav siga, sa ei tea, mis teed!  
Sel mehel seaduslik on meelevald.

On inimesel looma üle võim.  
See taeva tahtest määratud on nii.  
Sest, tänamatu tõbras, jäta sõim!  
Pea paigal kärss ja kuula vagusi!

Sead ise loobund oma õigustest  
Ju tollal, mil nad koduloomiks said  
Need antud hinnaks mugavuste eest,  
Mis seapaht neil' pakkuda võib vaid.

Peavari kindel, pehme pesa, toit  
On põhinõuded moodsalt ajastult.  
Neid kaitsvalt inimeselt võrdselt said  
Nii põrsas nõdruke kui tugev kult.

Su kärssa isand ehib rõngaga,  
Ja sina tõrgud, vilets sigudik!  
Sa mässad, õilist seadust trotsid sa,  
Mis ühiskonna toeks on vajalik.

Sa mine metsa, notsu, vaata, näe.  
Kuis karu noori põrsaid jälitab,  
Kui hirmus metsikvenna elupäev  
Ning kuis ta toit on kõlbmatu ja napp.

Metssiga alati on prii kui lind:  
Võib põmmutada teda igaiüks.  
Ja sina õnnelik! — võib tappa sind  
Vaid ainult isand, kui kord arwab heaks.

Kui saabub sinu elu viimne hetk  
Sest sigagi on lõppeks surelik —,  
Kui juba keedetakse tulist vett  
Ja kõrri tungib noa teravik.

Kui lõppemas on sinu maine tee,  
Siis mõtle veel kord silmi sulgedes,  
Et ülim au ja üllaim õnn on see,  
Et surra saad sa oma juhi eest!

Tõlkinud Aadu Mäerist

## „Veteõigus“

VETEĞA on igaihel meist tegemist nüüdsel suvehooajal. Tutvume seepärast pisut „veteõigusega“, vahelduseks pealetikkuvale „vetepropagandale“ ja „vetegeograafiale“.

Veed meie ümber on kolmes õiguslikus olukorras:

Natsionaalveed — sisevete (jõgede, järvede jne.) näol, kus kehtimas riigi täisvõim.

Natsionaal-rahvusvahelised veed rannavete, rahvusvaheliste jõgede, kanalite jne. näol, kus maksev on küll riigivõim, kuid kitsendustega.

Puht-rahvusvahelised veed — ulgumere, ookeanide jne. kujul, kus riikide õigused teoreetiliselt võrdsed.

Rannaveena tuntakse mereriba, mis rööbikuna ümbritsemas riigi kindlamaalist territooriumi. Selle mereriba laius kindlaksmääramises puudub rahvusvaheline üksmeel. Varem, kui tehnika kahurite alal oli alles algastmeline, püüti rannamere laius määrata väitega: Maa võim lõpeb seal, kus lõpeb relvade võim. See väide lubas rannamere laiuseks rannajoonelt arvates 3 meremiili ca 5 km, kuna see kaugus umbes vastas tolleaegsete suurttükkide laskevõimele.

Ent siiski mitte kõik riigid pole tunnustanud seda 3-miilist kaugust kohustuslikuks, ja niisiis evitakse rannavete mitmesuguses laiuses territoriaalmeredena, nimelt 3—12 meremiili ümber. Sellega aga ei ole rannavete laius veel lõplikult määratud, sest erialade, nagu näit. tolli jne. suhtes omavad riigid erilisi dimensioone. Rannamere kui territooriumi suhtes on võistlevaid vaateid: Üks neist õpetab, et rannameri ei ole, teine — rannameri on riigiterritoorium. Rahvusvahelise tunnustuse on saanud viimane seisukoht. Ja see on oluline. Sest sellest lähtudes oman-

davad riigid mõningaid õigusi, mida esimene keelab. Võttes rannamerd kui riigiterritooriumi, võime näiteks muuta rannajoont, kasvatades juurde kuiva maad ning sundides merd loobuma looduslikust rannajoonest. Peale selle annab territoriaalne vaade rannamerele territoriaalse õiguse ka suletud meredele ja merelahtedele, mis ühendatud ulgumerega vaid kitsaste veekogude kaudu.

Väinad, moodustades ühendkäike ulgumere osade vahel, loetakse territoriaalvete hulka, kui nende laius ei ületa rannariigi seadustes ettenähtud ulatust ja kui rannikud mõlemal pool merekitsust kuuluvad rannariigi territooriumi. On aga laius üle ettenähtud mõõte, moodustavad väinad osa ulgumerest — õiguslikus mõttes.

Rannariik ei või keelduda teiste riikide laevadele läbisõitu läbi rannavee, kusjuures kauba- ja sõjalaevade kohta on nõuded erinevad: Kaubalaevad võivad peatuda rannameres, sõjalaevad aga ainult vastava riigi eriloal.

Eesti veeteede seaduse järgi on meie rannavee kui territoriaalmeri laiuseks määratud 4 meremiili (nii mandri kui ka saarte suhtes). Territoriaalmeri hulka kuuluvad ka merekitsused, kui nende laius ei ületa 10 meremiili ja kui mõlemapoolsed rannikud moodustavad riigi territooriumi. Territoriaalmeri algjooneks loetakse madalvee-seisujoon ja sadamas sad.-ehitisi, mis kaugeimale merre ulatuvad. Meie piirivalvevöö laiuseks on aga 12 meremiili, arvates territoriaalmeri algjoonest.

Territoriaalmeri ranna loomulik juurdekasv kuulub rannaomanikule. Territoriaalmeri ranna kunstlik juurdekasv kuulub riigile, kui juurdekasvatuse teostajaks on riik või seda teostab keegi riigi ülesandel. Territoriaalmeri kunstlik juurdekasvatamine on lubatud ainult Veeteede Valitsuse loal.



Rataslaevaga Ranna-Pungerjal

Rannasõiduks kaupade ja reisijate veoks Eesti sadamate vahel omavad õigust vaid Eesti laevad ja ujuv-abinõud.

Siiseveeteed moodustavad Eesti territooriumil asetsevad laevatavad ja parvetatavad veekogud ning kanalid, kaasa arvatud Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järve Eesti osad. Laevatamise ja parvetamise õigus sisevetel on Eesti kodanike päralt. Ainult parvetatava materjali omanikuna omab parvetamisõigust ka välismaalane.

Kallasrajaks loetakse veekogu kaldariba, mille laiust arvatakse lamekaldal keskmise veeseisu piirjoonest ja kõrgkaldal kaldanõlva ülemisest servast, lugedes viimasel juhul kallasrajaks ka mereriba vee piirjoone ja kaldanõlva ülemise serva vahel. Alaline on kallasrada laevatavate ja parvetatavate veekogude juures ja evib 10 m-laiust riba, kuna ajutine kallasrada leiab aset veekogudes, mis ajutiselt avatud metsamaterjalide parvetamiseks, 4 m-laiuse ribana. Suurvee tõusu üle kallasraja võib vajalikuks liiklemiseks kasutada üleujutamata kaldariba vee ääres 2 m laiuselt.

Laevurid, parvetajad, kalapüüdjad võivad tasuta kasutada alalist kallasrada laevade ning ujuvabinõude tõmbamiseks, vedamiseks ja parandamiseks, kaupade väljaladimiseks, püügiriistade kuivatamiseks ning muudeks sääresteks otstarveteks. Püstitada võib kallasrajale talvitamise- või avariijuhtudel varade hoiuks varjualuseid ja vahimajakesi, alalisi majakesi piirivalve, veeteede ja tolli huvides, teostada ujuvabinõude ehitamist jne.

Meie veeteede senisest korraldusest ei paista kavatsusi

nete tagavarabasseinide loomiseks. Ent seda küsimust ei tohiks siiski täiesti võõraks jätta, kuna kultuurtehniliste tööde arenemine hävitab loomulikke veetagavara allikad — sood. Ja seepärast peab mõtlema kunstlikele. Ka välismaal on ses suhtes samme astutud. Saksas näit. on 1933—36. a. kulutatud seks ca 74 milj. riigimarku. Muide, selle küsimuse lahendamine meil on üks raskemaid.

Meie praeguse veeteede seadusega on ühendamata ka turistlik ning veesporti küsimus. Nimelt ikka nende kallasrajade pärast. Sest praegune veeteede seadus ei näi avavat kallasrada huvireisijaile ja „jalutajatele“ ning veekogusid suplejale. Seda isegi mererannas mitte. Ent ometi oleks rahva huvides, et avatud ei oleks mitte ainult laevatavad ja parvetatavad veekogud, vaid kõik enamvähem veerikkad jõed, järved jne.

### Kalamehed, tähelepanu!

Kalapüügiõigus on igal Vabariigi kodanikul Eesti territoriaalmeres ja Peipsi, Lämmi ning Pihkva järves. Teistes veekogudes kuulub see õigus kaldaomanikele.

Kalapüük käsiõnnega on lubatud Pärnujõe alamjooksul merest Sindi paisuni, Piritas jões merest esimese karestikuni, Emajões Peipsi ja Võrtsjärve vahel ja Nasva, Narva, Pljussa, Roosona ning Koiva jões ja Võrtsjärves.

Üleujutuse puhul kuulub kalapüügiõigus üleujutatud maa-alal maaomanikule. Ent seejuures ei tohi ehitada seadeldisi, mis tõkestaksid kalalaskumist veekogusängi tõusvee alanedes.

Kalapüügipiirkonnad on jaotatavad riigi- ja erapiirkonniks. Piirkond peab sisaldama vähemalt ühe järve või katkestamatult 1000 jooksvat meetrit voolavat vett selle veekogu terves laiuses. Kui kaldaomanikke on mitu, moodustatakse püügipiirkond vähemalt 3/4 kaldaomanike poolt olles.

Meie kalandusseaduses mainitakse ka ühiskondlike vesi, mõistes viimaste all veekogusid, „millede kasutamine on erilise tähtsusega“. Nende hulka loeb seadus, Nasva, Koiva, Narva, Pljussa ja Rossona jõge, Emajõe Peipsist Võrtsjärveni ühes viimasega, Pärnu jõge mere ja Sindi paisu ja Piritas jõe mere ja esimese karestiku vahel. Ühiskondlikes vetes on lubatud vee harilik kasutamine igapähele, kuivõrd see pole kahjulik üldsusele ega riku kaldaomanike õigusi. Hariliku kasutamisenä mainitakse seaduses veevõtmist, pesupesemist, suplemist, ujumist, hobuste ujutamist, loomade jootmist, paadisõitu ja seaduslikku kalapüüki.

Kalandusseadusest üleastumine toob — peale kriminaalkaristuse — veel püügiriistade ja saagi, kalade või vähkkide konfiskeerimise. Paadid püügiriistadena ei kuulu äravõtmisele.

H. H. Vaher

## Korterikriisi lahendamine Soomes

PEALE MAAILMASÕDA algas Soome suuremates linnades elav ehitusajajärk, mis kestis aastateni 1929—30 ja mis kasutas peamiselt elamuosäühisuste ehk elamuaktiaseltside (Asunto-osakeyhtiö) moodust. Et ehitustegevus oli peatunud sõjaaastaiks, oli Helsingis peagi tekkinud korterikriis, mille järelalusena pandi maksmata üüriseadus. Aga sunniviisil määratud üüridele mõeldes ei usaldanud keegi üüritavaid elumaju ehitama hakata. Elamuid kibedasti vajavad perekonnad liitusid siis kokku, ostsid ehituskrundi ja ehitasid ühise maja, moodustades sellega nn. elamuosäühisuse. Sellise osäühisuse põhikirjad naaldusid alul üldisele osäühingute seadusele, kuni saadi selleks spetsiaalseadus. Selles määrati, et omandades teatava arvu osatähti omandatakse õigus ainuliselt valitseda ja kasutada kindlat, täpselt määratud korterit omandatud majas. Sellelt korterilt peab osatähtede omanik maksma suhtelise osa maja laenude kustutamiseks,

kasvikuteks ning maja kütte, korrashoiu ja remondi kuludeks (aktsiakorteriüür). Suhe, kuidas maja kulud jagati eri korterite vahel, määrati osäühisuse põhikirjas ega olnud luba seda hiljem ilma kõigi asukate nõusolekuta muuta. Selliseis elamuosäühisustes omab osanik praktiliselt vaadates ise oma korteri, millest tuleneb, et korteri sisemised remondid ja korrastused tulevad osanikul omal kulul teha. Müües oma osatähed võib osanik mugavalt muuta oma korteri rahaks.

Tegelikkuses siiski kogeti, et juhuslik elamutarvitajate rühm ei oska parimal ja edukaimal viisil planeerida ning korraldada maja ehitamist, kui ei ole juures ametmehi. Nii siirdus initsiatiiv osäühisuse majade ehitamisel varsti ametmeestele, juba suurelt osalt ehitajatele, kes hangivad krundi ja registreerides osäühisuse müüvad ehituse kestes kortereid (vastavaid osatähti), kuid tavaliselt juba hea kasuga. Marga langusega Soomes



valitses Maailmasõja järgsetel aastatel äge tõusukonjunktuur, mis ebaloomulikult viisil ergutas majanduslikku elu ja tõstis hindu, nii et valminud maja hind oli märgatavalt suurem kui see umbkaudne hind, millele maja 9—12 kuud varem kalkuleeritud. Üürid tõusid ehituskuludega paralleelselt ja üha elavnev ehitustegevus suurendas linnade elanike arvu — ja teistpidi pidevat korterikriisi. Kui siis tõusuaeg 1929.—1930. a. muutus langusajaks ja juhuslik töövägi tööpuuduse tõttu linnast tagasi maale valgus, algas majaomanikkudele äärmiselt raske olukord, kuna üürid alanesid 30—50% ja ehituskulud paralleelselt samavõrd. Suur osa vastvalminud majade raamatuisse kantud hinnast muutus tühiseks ning sellest olenevalt oli väga paljudel elamuosühisuse osatähtedel vaid paberil väärtus. Ka pangad ei jäänud sellest puutumata.

Need kibedad kogemused elamuosühisuste asutamisel valitsenud äritsemisest lõpetasid selliste ühiselamute asutamise pea täiesti ja ligi kümme aastat on elamute ehitamine Soomes olnud vaid üüritavate majade ehitamine. Hilisem hindade ja üüride tõus on tõsi küll parandanud nende elamuosühisuste olukorda, mis selles suures pöörises püsima jäid, kuid siiski on kõik see selgitanud, et elamute ehitamine enne a. 1930 oli olnud liiga kallid ja suurelt osalt ebaotstarbekohane.

Aga kui Helsingis ja muus maa suuremais linnades üürid kerkisid kiiremini kui töötasud ja kui töölistel ja keskklassil oli vältimatu ohverdada 30—35% juba ennamalki oma tuludest üüriks, siis on elamuosühisused hakanud viimasel ajal leidma uut harrastust asunduspoliitike poolt. On ju teoreetiliselt hõlpsasti tõestatav, et tervel viisil asutatud elamuosühisus on osatähtede omandajaile märgatavalt kasulik. Keegi ei ehita ju ega pea endale üürimaja kahjusaamiseks, nii et tema üürid peavad sisaldama märgatava tulu majaperemehele, mis aga elamuosühisuses muutub osanike ühiseks tuluks. Üürimajades peame veel meeles pidama niisuguseid kulusid, mis osühisustes ei teki, näit. saamata jäävad üürid ja korterite tühjalt-seisemisest saadavad kahjud. Korterite sisekorrashoiu kulud ei ole üürimajades, kus elanikud sageli vahelduvad ja hooletult hoiavad pere-mehe omandust, mitte väga väikesed. Aga elamuosühisustes, kus asukad on püsivad ja kus nad ise maksavad siseremondid, need kulud jäävad suhteliselt väikesteks. On kogemuseks, et elamuosühisustes üür, kuigi aktsiakapitali kasvikuurde arvata, jääb tõusukonjunktuuris 20—30% odavamaks harilikust üürist. Teiselt poolt — kui raske kriisiaeg rõhub üürid allapoole kandepinda, võib aktsiakorterite üür olla harilikust kõrgem, kuid sellised perioodid on tavaliselt möödaminnevad. Seepärast on tähtis, et elamuosühisuses makstava üüri kasulikkuse võrdlusaluseks ei võetaks kõrgkonjunktuuri, mil korterite vähesaadavusest on üürid tõusnud kõrgemaks kui tõelise ehituskulud sel hetkel nõuavad, vaid et elamuühisuse ostjad saaksid osta maja selle hinnaga, mida selle ehitamiskulud eeldavad.

Kahtlused, mis suures kortereid tarvitavas üldsuses on esile kerkinud uute elamuosühisuste kohta, tulevad peamiselt usalduse puudusest. Kui isegi ametmees ei

suuda ilma hoolsa asjasse süvenemiseta määrata suure nüüdisaegse kivimaja väärtust, kuidas võibki siis eeldada, et tavaline korteritarvitaja jõuaks selgusele, kas on temale pakutud aktsiakorter hinnalt soodne või ebasoodne, pealegi kui maja alles on ehitamisel. Mäletatakse mitukümmend eri viisi, millede abil äritejad 10 aastat tagasi viisid osanikke eksitusse. Üks lihtsamad viise on võtta maja korrashoiu-kulud võrdlemisi madalad, kasvikuurde kõige madalama protsendimäärana järgi, unustada võlgade mahamaksud ja remondid, jätta lisaks pooled maja ruumid, ja eriti just need, millest saab paremat üüri, välja-poolse osanikke, kust need siis üüritakse võõraile osähi-suse ühiseks tuluks. Neist kortereist arvestatakse osa-ühisusele tuluna võimalikult optimistlik üür, millega osähi-suse olukord näib küll hiilgav paberil, aga need üürid alanevad loomulikult kohe, kui maja vananeb, mis puhul kinnisvarale rasketel aegadel üürid võivad tublisti alaneva ja sundida osatähtede omandajaid tõstma oma üürinorme, nii kuidas nad seda vähegi suudavad. Aktsiakorterite üüris on suur stabiilsus peaasi, kuid seda ei suudeta saavutada, kui osähi-suse ise ruttab ajama osa maja korterite üüriga äri.

Püsivad, kindlaprotsendilised laenud on elamuosähi-sustele ja selle juhtimisele eriti tähtsad. Selle tõttu on teatud elamupoliitikat huvitavad pangategelaste piires tulnud mõte asutada üldkasulikke emissioonasutisi („Gründer-ühisusi“) osähi-susemajade ehitamise ja nende aktsiakorterite müümise tarvis. Piirates nende asutiste kõrgemalt lubatud osakasu 6% -le, tehakse elamutarvitaja selgeks, et üritajaühisus ei püüa sellest toimingust nende kulul rikastuda. Selliseid emissiooni asutisi tegeleb Helsingis juba kolm. Üks neist ehitab jõukama keskkihile, teine väikesepalgalisele alamale keskkihile. Viimaks mainitud ühingu Helsingi lähedale Lauttasaarele ehitatud neljakordsed kõigi mugavustega varustatud liftita elumajad on tähelepanuväärsemaid ses suhtes ja odavuse poolest iseäranis meelitatavad. Odavus, mis seni sellisele korterile oli olnud ideaaliks, on juba nüüd jõutud saavutada.

Palju suuremas skaalas on alanud kolmas, viimati asutatud „Helsinki Asuntokeskuskunta“-nimeline emissioon- ja ehitamisasutus, lüh. „Haka“, mille taga seisavad arvukad helsinglased, peamiselt sotsialistide juhtimisel olevad kooperatiivsed suuräririd. „Haka“, kes samuti töötab muu kasuta kui piiratud kasvikuurde kapitalidelt, on Helsingi linnavalitsuselt ja Olümpiakomiteelt võtnud enda peale ehitada Olümpiaküla 1940. aastaks. Selle tarvis ehitatakse Kypylä aedlinna tervelt väike linnaosa kolmekordseid kivimaju, mis kohe mängude järel sisustatakse elamuteks ja müüakse aktsiakorteritena korteritarvitajatele.

Võib loota, et elamuosähi-suse mooduse kasutamine saab selle märgatava kasulikkuse tõttu Soomes jälle populaarseks, eriti just mainitud emissioonasutiste teenel, kelle abile korteritarvitajad võivad kindlasti loota. Parajasti töötab ka riigikomitee, kelle ülesandeks on uuedada mitmeti puudulikkude ja ebaotstarbekaks osutunud elamuosähi-suste seadust.

**Arvo Linturi**

## Ajamärgid:

### Kuld põgeneb...

„Uusi Suomile“ teatatakse Stokholmist: Suurima saduskatte all on 4500 kg kulda, ligi 30 miljoni krooni väärtuses transporteeritud Poolast Rootsi. Saatjaks on Poola riigipank ja vastuvõtjaks Rootsi riigipank. Mingisuguseid teateid saadetuse tähenduse kohta ei ole teada. „Päevaleht“, 25. mail

Kaubandusdepartemangu teatel on nädala jooksul, mis lõppes 26. mail, saabunud Ühendriikidesse kulda 86.385.000 dollari väärtuses, millest enam kui 53 miljonit

saabus Suur-Britanniast, ligi 15 miljonit Hollandist, umbes 5,5 miljonit Belgiast ja niisama palju Jaapanist.

„Uus Eesti“, 3. juunil

### 60 protsenti kogu maailma kullast Ameerikas

Washingtonist teatatakse, et Ühendriige varaameti ametliku kokkuvõtte järele on kogu maailma kullast koondu-nud Ühendriikidesse 60 protsenti. Ameerikas olevat kulda tuleb hinnata hiigelsummaga, nimelt 16 miljardile dollarile. Viimasel ajal on kulla saatmine Euroopast Ameerikasse veidi piirdunud, kuid veel alles hiljuti saabus Inglismaalt Ühendriikidesse 25 miljoni dollari väärtuses kulda. „Päevaleht“, 20. juunil



Vaade Petseri vene laulupäeva rongikäigule. Paremalt all kindral Laidoner ja minister Oidermaa piduliste keskel

## Tänapäeva märter

**I**GAL SAJANDIL on oma märter.

Märter peab tingimata olema, sest ilma temata läheks elu ja kultuur liiga jõudsasti edasi. Sellepärast ongi märtriks tembeldatud need, kes inimkonda on püüdnud teenida millegi uue avastamisega või uute suundade näitamisega. Ja nende tee on lõppenud tuleriidal — märtrisurmas.

Ka meie sajand on leidnud endale märtri. Inimese, kellest iga hinna eest tahetakse lahti saada. See pole küll mingi veretunnistaja, usukannataja, nagu vanasti, ega ka mõni Giordano Bruno XVI sajandist, kes seletab maakera tiirlemist või taevatähtede liikumist. Ei. Kaasaeg on teinud oma suurima märtri — arvustajast. Üldse inimesest, kel on oma arvamine. Inimest, kes sõandab pühaks pidada vabadust, selgust asjades, tõde olukordades...

Märtri tee on teada.

Minevikus oli märtriiks saamine raske, nüüd väga kerge. Vanasti pidid olema mõne ala geenius või ketser, et väärida seda nime. Pidid oma talendi rakendama planeetide ringlemise uurimisse või püstitama mõne uue doktriini, — alles siis võis juhtuda, et märter kanti tuleriidale. Tänapäeva märter on mõtlev inimene, kes asju

näeb teises valguses ja neisse püüab süveneda. Au temale! arvame. Sest nii läheb elu edasi. Aga näeme ja kuuleme: Häda talle! Iga kodumaa sülitab ta välja. Terve Pariis on läis emigrante-teisitimõllejaid. Aga kas ainult Pariis? Kõik need on arvustajad-märtrid omal viisil.

Elame määratsevas sajandis. Praegune maailm arvab, et õpetajaid pole tarvis ja et kriitikud on üleliigsed. Ta on pööraselt vaimustatud enesest. Enese ülehindamine ja teiste kartus on aga väga halb sümptom. See on tõenduseks, et midagi on korrast ära.

\*

Meie, eestlased, võime rõõmsad olla. Meie, olud on sootuks teised. Kuid — ja kas see ei pane imestama? — ka meil tõstab juba mõnel pool tendents pead arvustuse väljalülitamiseks. Või teisi sõnu: ka meil võivad märtrid olla võimalikud. Kahtlustus on sedapuhku langenud kirjanduskriitikuile. Milleks need? Kas kirjandus ei või olla iluaed kärnerita, paat tüürita, lipp vardata?! Milleks siin kellegi arvamist?!

Vaiki, kui kardad saada märtriiks.

**Hugo Viires**



## Vana arm

et seal kuurordis seikles see ja see rüütel oma neljakümne-aastase tütarlapsega ja sai säärase ehk teissuguste elamuste osaliseks.

Jah, rannas, seal ju suvitavad peen mees ja peen naine. Siin maanteel suvitab aga sendita santlaager. Ometi hüüavad nad igaüks oma teerajalt: all right, ühiskond! Siia kohisevad selgemini metsad, sahisevad rukkipõllud, sinavad veed ja vilguvad laagrituled. Mis on meil veel muud vaja? Kui hommikuudus näed kauguses lõusvat kirikutorni, siis jõuad pa-

rajasti õhtuks sinna, on aega tee peal puhuda juttugi künnimehe või talulütrega: see on ometi paras päevakava.

Maakirikud, külapeod, vanad varemed, uued inimesed, järvekesed — need kõik toovad vaheldust. Oh, need targad reisirid oma kooliklassi stiiliga! Kas ei ole vahel huvitavam, mis arvab talumees oma viljast?

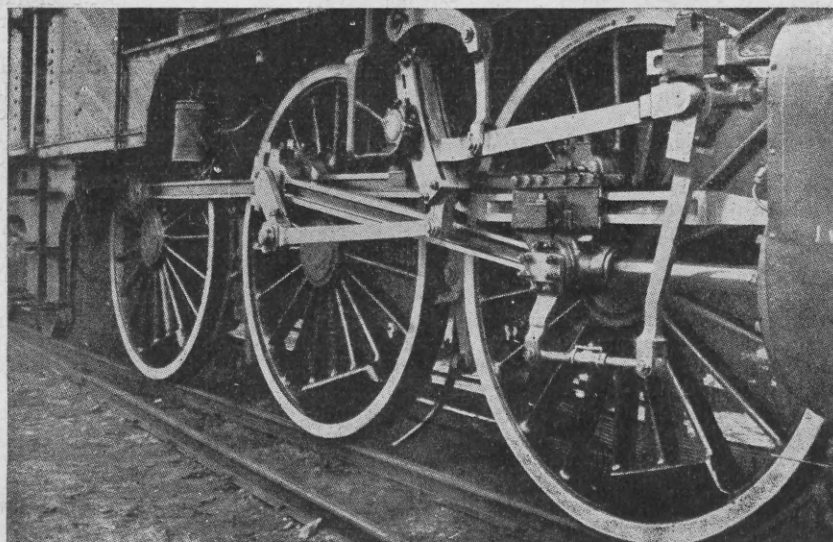
Need on kõik vanad lood ja vanad armid. Aga neid äratab üles ja elustab iga uus suvi, nagu vana, hea vein vanu mälestusi. **Nemo**

**V**ANAD LOOD on sagedasti uued. Sedamoodi peaks algama õige suvejutt. Vana lugu juba igavaksräägitud asjadest. Aga lugu ise on ometi uus.

Nii saabub siis iga suvi: vana looga uue tulekust. Ja avab vanad armid inimesteski. Ning kelle meist ei oleks neid vanu suvearme? Kellel maanteedelt, kellel supelrandadest, taluaskeldustest või kolkaüksildusest.

Oh ja! Kõige rohkem küll maanteedelt, matkamiselt. Ega neid vanu lugusid huvitagi kuurordid: see on nagu „vana hea muusika“, mida palju enam kuuled külatänavas, üksiku vanderselli nipernaadi-pillilt. Sealt, kus vähe leiad minakaid mehi, kus ainult maanteehulgused tulevad vastu omasugusele. Ei seal küsita seisust ega au, — ainult seda küll, kes on osavam otsima huvitavat.

Viriseda on meil suve pärast tarvis. Ülekohut tehakse suvele. Suvitamine, arvatakse, see on võimalik ainult suure rahvahulga seas, supelrannas. Siis kuulutavad ajalehed,



**Paremal: suvituselesõidu »kõige suurem vaevanägija« — veduri veomehanism. All: noorkotkaste laager suveõhtul**

### AJA-SANGARLUS

*Kustudes kauguses päike kaob uniselt läände, varjude embusis ahastab ringutav maa.*

*Poksiring, rugby-mäng juhivad üksi instinkte, maadlusmatt, poolnelson, hammerlock näitavad teed.*

*Mitmetel maadel on tõstetud üksteise vastu veriseiks lõõminguiks kuuliprits, kahur ja püss.*

*Preestergi kiriku kantslis eitunnista Tõde — juhtivaks motoks jääb siingi vaid ürgne instinkt —*

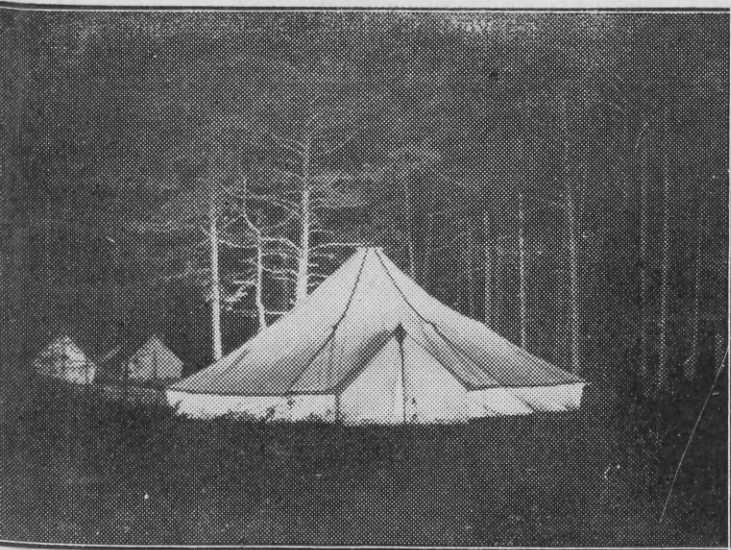
*võitle ja sõitle, et suudaksid püsida ise, kõrvale jättes kõik teised su kaaslased teel.*

*Poleks kui tungidel, tõdedel mingeid kontuure, lummutab hõõguvaid endeid meis hävitav jõud.*

*Kusagil daktüli viimases võnkuvas sopis lainetab see, mida ette dikteerinud hing.*

*Keegi ei huvitu värsside muusikast, rütmist. Maa ilma vastset on võlunud trumm, valvelsamm.*

Ralf Parve



# Väljavõtteid eesti meeste kõnedest

## Kindral Laidoner

„... Esmajoones on tähtis säilitada külma verd ja rahulikku, tasakaalukat mõtlemist. Seepärast tuleb astuda vastu igasugusele hüsteerilisele kartusele, mis on ilmnenud mõnes riigis. Meie eesmärk on hoida oma kindlat välispoliitilist suunda. Meie ei tohi ennast lasta vallutada ja siis hakata mõõku murdma. Üteldakse, et meid võidakse lüüa mõne päevaga, kuid see on täielik absurd. Meie paneme välja tugeva sõjaväe ja selleks, et meie maad vallutada, peab vastane juba arvuliselt välja panema mitu korda rohkem. Aga see ei ole veel kõik: meie võitleme oma maa, oma riigi ja oma rahva eest, ja see võitlus kujuneb väga visaks ja meie poolt on see võitlus elu ja surma peale; selles oleme meie kindlad. Aga see kindel võitlustahe ja julgus võitlusse astuda ei ole omane ainult sõjaväele ja meie Kaitseliidule; see mentaliteet on domineerimas kogu rahva keskel; meie rahva suur enamik on kindlas arvamuses — kui tuleb sõda, siis kaitseme endid julgelt, relvaga käes...“

Meil ei ole mingit garantiid, et sõda kusagil ei puhkeks. Seepärast peame olema valmis halvimaks juhtumiks. Tühjade kätega ei saa meie siiski midagi ära teha, kuigi moraal on tugev. Peame üha enam relvastuma ja tagavarasid soetama.

Peame olema valmis: moraalselt, organisatsiooniliselt ja relvastuselt ning tagavarade poolest.

Millalgi ei tohi aga hinnata üksnes arvulist suurust, vaid ka julgust, mehisust ja tahet...“

Sõjav. Ülemjuhataja kindr. Laidoneri kõnest vanematele sõjaväelastele. („Sõdur“, 15. apr.)

## Prof. Jaan Tõnisson

„Kui meie tahame tõesti oma riigikaitsjaid tulevikus varustada kõigega, mis on tarviline kõrgete ülesannete täitmiseks, siis peavad nad ka ise valmis olema. Tuleb teha ettevalmistusi moraalseks mobilisatsiooniks ja siin ei tohi jääda mõtlema. Rahvusliku ühisrindede loomine riigikaitse ja rahvusliku julgeoleku huvides ja otstarbeks on möödapääsmatu ja ühtlasi kiireim ülesanne. Ilma mingi erandita võime ütelda, et ka need, kes on praegusele režiimile vastu, on valmis rakenduma tõsiselt tööle mitte ainult riigikaitse, vaid ka välispoliitika alal.“

Meil tuleb ka silmas pidada, et välise hädaohu puhul võime vajalist moraalselt ja aineliselt toetust loota just Lääne demokraatialt, kes on meid otsustavalt abistanud Vabadussõja rasketel päevadel. Ometi tahame hädaohu korral panna lootuse iseendale ja oma jõule...“

Prof. J. Tõnissoni sõnavõtt Riigivolikogus.

(„Päevaleht“, 19. apr.)

## Peaminister Kaarel Eenpalu

„... Oleks eksimus arvata, et rahva võim seisab ainult riigivõimus. Ja veel ekslikum oleks arvata, et kui rahval ei ole riiklikku korraldust, et siis rahval võimu ei ole. Võimu kõvem pool on alati rahva tunnetes, rahva teadmises, rahva tahtes ja eluvaates. Ja võimu kõvem pool on rahva iga liikme sisemuses...“

Peaminister K. Eenpalu ÜENÜ 20. a. päeval.

(„Päevaleht“, 8. mail)

## Majandusminister Leo Sepp

„... Kui on juba kord üles seatud ja välja hüütud uued loosungid: „Häda nõrkadele“ ja „Õigust ei ole, vaid on jõud“, siis on aeg teha sellest järeldusi...“

... Kujutage ette, et eesti rahvast või ka ainult eesti tööliskonda juhiks üks väljaspoolne ideeline või taktiline keskus, kes külmalt kaaluks, kas poleks kasulik äärepoolset etturit ohverdada emanda paremaks seisundiks.

Meie ei taha olla kellelegi malendiks meie võõras partiis. Veel rohkem. Meie tahame ajastul, kus mõnigi suurrahvas on kaotanud tasakaalu ja sattunud marru, kainelt ja asjalikult oma kodu oma küsimusi korraldada ja lahendada iseseisvalt oma arusaamiste ja võimete kohaselt. Ka meil on oma läkitus inimsoos: kultuurse, elujõuliselt ühtlase väikerahvana näidata ja tõestada oma elu korraldusvormidega, et suudame tihti paremini lahendada enda juures üldisi sotsiaalseid ning majanduslikke probleeme, kui seda teevad suurrahvad. Meie oleme ühine meeskond ühisel laeval. Mida kõrgemale käivad lained, seda tähtsam on rahulikumas vete jõudmiseks, et iga meeskonna liige oma ülesannet hästi täidaks, kuna ümberpöördukt — ühe eksitus kõiki hukutab...“

Majandusminister L. Sepp I üleriiklikul töölisvanemate konverentsil. („Päevaleht“, 8. mail)

## Vabariigi President

„... Eesti peab ikka õigust armastajaks riigiks jääma. Siin ei tohi olla mingisuguseid vahekordi, mis inimestele oleksid alandavad, mis tuletaksid meile seda meele, kuidas meid omal ajal teiste rahvaste ja suurriikide juures alandati ja rõhuti. Tahame kasvatada oma riigis vabadusetunnet! Tahame, et meie riigis igal pool ja igal ajal maksaks õigus ja õiglus! Tahame, et meie riigikord ikka täieneks selle poolest, et igal oleks siin õigusekaitset ja et igaüks tunneks, et see riik pole üles ehitatud ei ülevõimu, poliitiliste intriigide võimuahnitsemise ega mingi muu kõrvalsihi peale, vaid et meie riik on üles ehitatud selleks, et võimaldada oma rahvale vabalt ja täis õiguse maitsemist elada ning paremale tulevikule vastu astuda...“

President K. Päts Võidupüha kõnes 23. VI, Pärnus.

(„Rahvaleht“, 26. juunil)

## RIIGIKORDADE AJALUGU PILTIDES



Kõige esimene levinud riigikord oli jõurežiim. Kõige tugevamast sai pealik.



Pealikurežiimile järgnes piiramatu võimuga kuningate valitsus, kes valitsesid vahel hästi, vahel halvasti. See oli lõbus riigikord.



Sellele järgnes valitav demokraatlik riigikord, mis pidi tooma rahvas-tele vabaduse.



Demokraatiatele seab end vastu autokraatsete diktatuuride valitsus.

### Koormakandja

„Olge mureta, küll ma selle krempli kohale toimetan!“

„Aga see värk polegi nii kerge!...“

„Ka sedasi ei saa kuigi hästi edasi...“

„Kui ta turjal lasub, ei saa ka korralikku sammu teha.“

„Ahaa! Leidsin idee!.. Milleks on mul siis pea?!“

„Soo! Nüüd on koorem õigel kohal!“

Gori



### Pisilood

NAISED ootavad moe-, mehed mobilisatsioonikäske. Riigid mobiliseerivad reserve, vanatüdrukud oma viimseid võlusi, tudengid laenuvõimalusi, propaganda sepikusööjaid.

Seepärast ei imestaks vist keegi, kui ajalehed äkki teatavad: Üldmobilisatsioon taevariigis! Issanda väed kutsuti lippude alla! Napoleon Bonaparte nimetati vägede Kõrgemaks Juhiks. Taevariigi väravad kaeti soomusplaatidega ja igasugune liikumine üle piiri on lõpetatud. Püha Peetrus saatis juhile küllakutse. Lähemal ajal on oodata taevariigi ühinemist kominternivastase paktiga.

Kui ameeriklased uskusid, et Marsi elanikud teevad õhuhessandi maakerale, miks ei võiks siis eurooplased uskuda teateid mobiliseeruvast taevariigist.

\*

„Kõik maailma hädad tulevad sellest,“ ütles diplomeeritud kingseppmeister Naaskel, „et poliitikameestelt ei nõuta kutsetunnistust. Ma võin olla uhke oma ametile, sest iga kingsepp võib tänapäeval saada ministriks, aga ükski minister ei või ilma diplomita olla kingsepp. Jah, härad poliitikamehed, ajalugu võivad nüüdisajal teha igasugused isehakanud, saapaid aga ainult diplomeeritud jõud. Kui autojuhtidelt nõutakse kutsetunnistust, siis on täiesti loomulik, et ka poliitika juhid peavad olema diplomeeritud mehed. Iga poliitikamees või diktaatorikandidaat peaks sooritama vastavad eksamid ja omandama valitsemispraktika mõne neegri-suguharu või kääbusriigi juhina, enne kui ta kätte usaldatakse terve

rahva saatus. Suurepäraselt sobiks juhtimispraktikantidele näiteks Monako vürstiriik, sest kes on Monte Carlos mänginud ruletti, see loodetavasti ei taha enam mängida rahvaste saatusega. Alles siis, kui igal diplomaadil on ka vastav diplom, kaob mul ehk isu vemmeldada saapaliistuga läbi kõik need mehed, kes on maailma viinud praeguse olukorran.

\*

Vaadates filmi „Marie Antoinette“, võis mõnelgi inimesel tekkida mõte, et no küll oli tollaegsel rahval ikka hea ülevaade tähtsatest riiklikkudest sündmustest, sest isegi troonipärija sünd toimus pöõbli juuresolekul. Nüüdisajal ei suudaks isegi totaalseim propagandaministeerium anda kodanikele nii intiimset informatsiooni valitsejate tegevusest. Vanad head ajad ei tule enam tagasi! **Ja Pa**

### EPIGRAMME

#### HIIRVAIKUS

Raju tõuseb läänest ja idast, sirbi vasarast, ristikidast. Aga all on hiirevaikus, nagu üksmeel meheni mehest... Et kui midagi kõrvu kaikus, — siis Riia vene lehest...

#### QUO VADIS?

„Kirjamees, kirjamees, kuhu vinnad oma pauna?“  
— „Tindiga lähen, tindiga lähen kroonu sauna: leil seal võtab kõik vanad muhud ja valud, saabuvad preemiad, soojad kohad ja talud“...  
August Alle

### KIRJANDUS

Kui lambavarga lorijutud on juba rahva vaimutoit — täismeelele siis andke lutud ja käes on õige aja koit.

Ed. Nukk

### RETSEPT

Ta hindab seda tulusaks, et päevarahal kõrge taks. Kuid unustab ta sootumaks, et hingamiseks õhk on paks.

E. Ilmale

### MUST SÄRK

On väga kallis asi seep, mis rahva elu raskeks teeb. Seepärast särk, mis juba must, ei vaja enam pesemist. Ja kõigile, kel mõte must, särk must see pakub vennastust.

A. Mäerist

### AJA MÄRKE

Sõjaeelseid riike kannab väljakujunenud programm. Vaimustuseks hoogu annab noortel valvelsamm.

Ralf Parve

### VAADE KARJAMAALE

Auhinna karjamaal talled kõik hüplevad, üleemeelseid veel taggo- karjased nūplevad.

### PILDIKE SUVISEST EESTIST

Jalas „tangid“ ja seljas tohtu paun väike märgike rinnal jäänd rippu: Ei, te eksite, sõbrad, see pole klaun, „wandervogel“ läeb Munamäe tippu!...

Ivar Paulson



## Kuidas keegi suvitab?

Kunstnik Ormisson suvitab „Vanemuises“ oma Pühajärve ääres. Kui tal tuju halb juhtub olema, siis maalib taevasse ajakohase vikerkaare.

Luuletaja Adams viibib põhjarrannikul, kus ta koketeerib päikesega. See on väga eluläheduse nõuetele vastav, esiteks rahvaarvu kasvamise mõttes ja teiseks, — ilma päikeseta poleks ka elu maakeral. Keegi peab hoidma alal head vahekorda!

Kirjanik Jakobson asub Rutjal. Seal on merd ja kalureid, ning nende kaudu on tee kõige lähem maismaa talule.

Linnapeaabi dr. Sinka suvitab Elva-Tartu liinil. Ent kasu pole sel-

lest sugugi. Linnapea peaks ise tulema, — see lööks ka raudteel korra majja.

K. A. Hindrey on nüüd Valgemesa kirjanik. Ta istub vaikselt kõrgel kaldal ega vaidle kellegagi, — haruldane sündmus maailma ajaloos peale suurt Maailmasõda.

Prof. Ein promeneerib Narva-Jõesuu plaazil. Seal võivad kõik näha, et üks professor ei ole alati mitte tipa-tapa astuv habemik.

Kujur Starkopf-Rea suvitab oma maja aias. See töö näitab, et meie oludes võib ka üks kunstnik saada maja, ja mitte üksinda kunstitegelased.

Ja an Vahtral pole aega puhata. Ta on muretsenud endale Kalevipoja piibu ja põletab Taevaskoja suvituskoha prahti.

Prof. G. Suits suvitab Rutjal. Ta ei ole sinna küll määratud, kuid see on tema oma asi.

„Vanemuise“ direktor Aloe armastab Elvat. Seal on hea olla madalas vees — ei ole karta hädaohtu, kui tõus äkki üle eelarve ulatab, — saab kohe kaldale lipata.

Advokat Karlson eelistab Emajõe kaldaid. Kui rahvasaadik peab ta hoidma lähemat kontakti ka lihtrahva näkkidega.



## Üks lehkekülg ühhe vanna nõia pävaramatost

**T**ÕESTI, minna pannen kirja nüüd hannesullega täpp täppipeält keik omma tännatsed mõtted ning ettevõtted.

kui ma hommiko lustakalt tõusin vodist, ütteldi mulle: Sinno pabberilehked on mutunud rahhaks. Sisap minna sannasin omma tenreile:

„Minge välja ja ostke iggast musikapodist kaenla täis hõbbedast muntstükkiga vlöte ja seiske siis inimeste tarkuse penraile kalikate ja petide peäle.

Agga kui kegi teid ärra aijada tahhaks, siis puhhoge täiest suust, üttelge ja ärge olge vait: „Langend on Pabilon, katko kolenud Jöte!“

Eks minna ütelnud siis omma sullasile:

„Möttelge, ärra kõngend innime on, Satana mait, kui temma surmarikist tõstab ülles heäle, ep olle rahhol sellega, et temma maeti ning teiste pärralt nüüd ta põld ja ait. Vaid kuigi temma kehha üle mulda aeti, temma surremata hing se kollitab iggal tel, istab põsa peäl, naggo olleks ta lind.

Sepärrast olge rõmsad ja rõmostage vägga, tänna õhtoks mitto sihhokest kolledal tontl pühha Jürri tappab omma küne al.

Minno truivid sullased läksid jallamaid tele ja kulotid otse seddasammavisi, et tänna surnud mattavad surnuid, iggast innimeselapsest kistakse välja ta tont ja läakse nuijaga mahha.

Agga vägga pissot olli sellest vilja, iggal ulitsanurgal kõllas nuttolaul: „Tõeste, tõeste, kas siis tõeste on hilja, eddaspiddi hoiame parremalt neid, jäge veel trööstima ja harrima meid, sest emme oska middagi õijeti öelda egga mõelda, kui mitte teije ette ella me süddame sees egga õppeta omma halbo orjasid!“

JA MINNO NAENE, kes on mõistlik vägga ja kaene otsekuu solase merre laene, ütles mulle seddavis: „kui olleks veel pagganahisi, tõeste sinna olleksid preester seäl, üks vanna vooster mäe peäl, kes innimeselastele, sellele heinaku kastele, mitte ei jätta nende rõmo, vaid võttab ärra nende tohist vimase sömo. Jätta nad rahhole omma teile pahhole, ronni parrem ahhole või te küenna tahhole! Ärra isto mitte omma sovide vahhole, vaid mõtle sellele kahhole, mis olleks tervel rahval ni vahval ja lihvalahval, kui nemmad kaotaksid omma tondid, tunneksid, et neil on harrimata kondid, ainult vettinud ronnid või kustonud tõrvalondid. Et lasse nemmad orjavad ja kurradeile toito korjavad, se polle sinno assi, minne parrem ja ennast kassi, et minna ei ütleks: „Minnema kassi!“

Aga minna mõtlesin nende häddale naggo Tanirikile sellele mäddale otsekuu põllomees, kes otab äddalat jubba mitto nädalat. Ei ma mõistnud middagi tehha ja rahhotu olli mo kehha otsekuu kuivas loos rehha, senni kui tõusis ehha. Siis ma sõnnasin ja mõnnasin ja ütlesin: kui tõde ei või hilgada, siis ommeti vallet võib pilgata, kuigi minna ei suda mitte keike muta, mõnda ma oskan torkida ommeti silgoküpsetamisorgiga!

Et nimme ennam ei kegi seppitseks vaeseid sonnette, kui temmal middagi kita ei peäle tontile polle. Õhtol siis uddosel vihhas kirjotin endalle ette: Luggeda RAMATUID USI. Trükk kuigi nendel on kolle. Mitingo plakkati modi pakkuvad riskust ja leiba tühjade sõnnade rodol schoumille peksetud aijost. Kui minna olleksin paggan, tõeste, ma otsiksin teiba või ma vännaksin vembla nutvate okstega paijost.

Agga ma tähhele pannin: mehhed on upsakad liga, salme kui teinod on sadda, „lojad“ sis ennese armost, ihkama vägga siis tedda igga peab tundmata piga. Sureks ta kasvab ja tähtsaks vimati kaastaste armost, jubelil leitakse võrdlus kaua jo pirrisend parmest.

Tehtod on ni:

loetud, mis olli lugeda, agga kuhhugi polnud tuggeda egga ärra puggeda nende santide salmide ja nende leierdatud jantide valmide ning tontide kalmode eest. Ning kuigi minna otsisin tullest ja veest, ei ma näinod nende seltsis meest, ainolt poete ja koete, kellede üle võiks volata Lethe, necromante ja rasokesi koggovaid sante, kes kidavad jante ja iggal reisol iggakanti võttavad pante, Sepärrast minno nukker meel sai üpris sureks ja minno südda mutos mäddarõika jureks ja minna kirjotasin ainetel ühhe sonneti samma maigoga kui renneti ja nenda käib temma riddade arro:

Oh trükit lehhed, minno sonis öitsma löte,  
oh südda, sojalt embad värsirea  
ja mõttist hallult keep ja tuiskleb pea,  
Miks? Temmas Nietzsche, Petõfi ja Goethe  
ning diva naerosilmse hulevöte  
(mis maksab selle kõrval, rimi pärrast, Lea).  
Oh Tontejöud, mind hiukseid piddi vea,  
et kuulda hõiset põrast hõiskevlöte.  
Näe, n o b e l nuggaterrav Püksteviik  
sest elloho on Tasse surnud peitnud,  
kui Lethe jõggi päikses silmetiik.  
Hõi! Mühha kumalt ellamuste kiik!  
kui odda harridus mo tule heitnod  
ja rõmsalt kilkan: ollen tonteriik!

Sihhokeste sõnnade jauks, millele polle solagi mauks, et nende läppastus kauks ja sode põhja vauks, kulloks Allotaggose metsad vitsarauks. Sest nemmad on ainult hinge lauks ja märgid hukkatuse sauks, mille eest polle kobastki pauks. Sellele mehhele, kes on musta teinod süta lehhele, on kirjatatud ühhes ramatos, kauges ja kättesamatos.

Kel polleks Püksivike nüüd,  
mis terravad kui terra?  
Se kannab vanna Tühja rüüd  
on vägga kõrge herra.  
Ja kui sa küssid temmalt vast:  
kas polle kuulnud parremast,  
ta sülgab sulle perra.

Agga nüüd pannen minna sulle käest, tundes, et ollen üle öelate mäest ja lahti pääsenud tontide väest, mis ellavad innimese-laste sees, olgo se siis naine või mees, ja neil tontidel on kuulsad nimmed ja nad tevad sadda immet nendega, kes on pimmed. Agga minna ei olle, kuigi assi on vägga kolle, tahtnud kirjotada egga hurjotada naggo herra Hariri, kelle surosel polle mitte piri ja temma üle langeb iggaviko kiri.

U. Masing

# Vaimu seadmisi

VIIMASTEL KUUDEL on avalikes sõnavõttudes elvusi meie kunsti- ja kirjanduselu korraldamise ümber. Tõuseb nagu kuum auru siin-seal, kus varem oli uinutav vaikus. Egas need auru sünni muidu, mingi kuumus on tekkinud ja purskub kaane alt välja.

Tuletagem meelde kultuurkoja õnnetut seaduseelnõu, millele järgnes uus ärev kõneaine kirjanike leeri mõranemise ümber. Kõigist kunstinimestest olid vaid kirjanikud üksi organiseerunud ühiseks tugevaks kutseorganisatsiooniks. Kirjanikud on küll ja küll võistleva rahahimu lahinguid löönud ja neis neeludes üksteist tõmanud eest ja takka päris tüütuseni avalikkusele, kuid kirjanike kui kutseperre üldhuvilistes küsimustes hoiduti ikka organisatsiooni põhimõtete alusel tugevasti kokku. Teiste kunstialade inimesed vaid imestasid selle distsipliini tugevust ja panid selle kõik kirjaniku parema intelligenti arvele.

Nüüd aga löödi mõra sellesse kutse-etiika distsipliini ja see löök anti Tallinnast, kust muidu on harjutud kuulma üksmeele hüüdsõnu. Kuid nojah, eks see Tallinna üksmeel ole vaid nii mõistetav, et kõik nii tahaksid ja teeksid, nagu Tallinnas tahetakse ja tehakse! Henrik Visnapuu asus eestkostjaks oma Tallinna kolleegidele ja vaidles siis Päevalehes K. A. Hindreyga, kes viipab vaimse mateleegi momentidele, mis oleksid kirjanikele ka vajalised, aga mis liialt vaibunud on materialistlike kaalutluste kõrval. Visnapuu selgitas, kuidas tallinlastel oleks kasulik um. Seepärast ei olnud tal kerge vaielda. Visnapuu on pealegi nõrk vaidleja isegi ülevate asjade korral. Ta tegi siis elutargalt, lõpetades märkusega, et ta ei olevat romaankirjanik.

Millistele tulemustele nüüd jõuti? Sellele, et Tallinna kirjanikud võtsid kähku ette ja asutasid uue kirjanike ühingu. Nad alul ei lahku ka ülemaalisest liidust. Nii et pilt on selge: kõigi kraanisuude istanguil on neil nüüd esindajad liidust ja esindus uuest ühingust. Neil on veel esindust kolmest vähemastki organisatsioonist (Näitekirj. Ühing, Autorikaitse Ühing ja äriiline Kultuurkoondis). Nii on tallinlastel lipukandjail kirjanikel nüüd kraanide suid valvamas üsna tugev kaader ja muidu on nad alati ka kraanide läheduses sõelumas ja kõnelemas.

Tallinnas kõneldakse, et too samm on aseaineks surnult sündinud kultuurkoja kaalutluste meeleoludele.

Kõrvalseisjatele tundub imelisena ja kurvana, et kirjanike suurt osa ei kanna enam kaugeltki need vaimsed töökspidamiste ülekaalud ja veidigi mehine iseteadvus, mille alusel nad rahvaste juures on võitnud vaimse peaaegu oreooli. Mingi haarang kõrval — väikekoodanlustumise rahuldusele maiseks äraelamiseks on kaumat aega juba nende kihinaks-kahinaks. Näe, mõned näitemängu kirjutajad löövad päris hüsteerilist hädakella, et miks nende halbu näidendeid ei arvustata sõbralikult ja miks lavad neid ei mängi igal juhul! A. Adson hüüatas kevadisel näitekunsti sihtkapil, koosolekul, et ärge arvake, et kirjanikud hakkasid teile häid operi libretosid kirjutama, kui neid ei tellita! Niisiis raha, raha ja kirjandust tehakse nagu saabaste pooltallutamist: vähem maksad, halvem nahk! Kuid kas ei ole nii, et kirjanik niisuguse süsteemi juures ei tarvitagi muud kui halba nahka, sest tellitud „Sikud kaevul“ ja „Mustahamba“ paraku näitasid seda? Kas ei ole nii, et kirjanik jälle hakkaks tundma ja rääkima sellest vaimsest süda-metungi kutsumusest, mille pärast rahvas neid vajab ja mille pärast riigi rahalisedki ressursid neile on mõtelnud. Muidu tõesti sünnib killunemisi, kraanidele soosikkirjanike rühmitusi oma võitluste ja silmadetegemise ja lõpuks — kõigile pettumus, mida uus põlv peab hakkama kohendama.

## Umbrohi lobbab

Kujutavate kunstnike ja üldse kunstielu korralduste praegune kurb-tuim seisukord peaks kirjanikke mõtlema panema. Kunstnikud, kes varem ei saanud üle oma tuju-kustest ja meeleolutsemistest, kahetsevad nüüd, sest praegu ei saa nad kuidagi enam lahti neist kõrvalistest meelevaldadest, millele nad omal ajal ise andsid võimalusi esiletõusmiseks omavaheliste sekeldustega.

Milleni sedaviisi kunstielu korraldamine või korraldamatus on jõudnud, näeme viimaste kuude ahastuslikkusest, mis hakkab viimse kimbatuse väljenduma kunstnike eneste sõnavõttudes. Nii võttis talvel sõna Püttsepp „Postimehes“ ja Adamson-Erik „Rahvalehes“. Toon siin ära kokkuvõtte, millele jõudis Adamson: „Avalikkus seni, kuni kuj. kunsti sihtkap. valitsemine ei ole vormiliselt ühe isiku asjaks, ei saa leppida säärase asjade seisuga, kus üksikud isikud toimivad oma äranägemise järele mingi kollektiivi nimel, olgu see siis žürii või sihtkap. valitsus, ilma asjaomaste isikute volitusega. Kui meie kunstipoliitikas on otsustatud autoritaarse põhimõtte rakendamine, kas ei tehtaks seda juba nüüd senise esinduskogu volituste lõppemisel kõige otsekohesemal viisil, määrates kõige laiemate volitustega kunsti juht, kes siis omakorda määrab, keda kuhu tahes ja milliste volitustega tahes. Sellise olukorra edasikestmise näilise omavalitsuse näol, millel pole tegelikult isegi nõuandvat väärtust, viib meie kuj. kunsti aina rohkem ummikusse.“ („Rahvaleht“, 75, 1939.)

Kunstnike loomus ei armasta palju sõnavõtte. Pealegi on nad osalt arakski löödud selleks, et väljendada täie avameelse töökspidamisega. Nad hõõruvad vaikselt asjust mööda, et ehk on nii kergem nende raskest elus keset seda atmosfääri, mis pole kunagi olnud soodne kunstile, aga mis nüüd umbrohu on kasvatanud kõrgele üle loovate annete peade.

Eesti loov kunst elab oma noorukipäevil tugeva idealismi tähe all ja tolle aja eesti teine ärkamisaeg (1905–1915) kogu oma vähesel haritud seltskonna veel vähesema kunstimeelise ringiga toetas loovat elavat kunsti. Kunsti idealism isoleerus ebakunstimeele häälletõstmistest ja tänu sellele isoleeringule, võis anda meile selle, mis meil kunstis varuks.

Nüüd näeme kummalist nähtust: need, kes looval alal meie kunstielule pole midagi andnud ja üldse kunstielus kõrvaltegelisel tungil ei saanud kaasa rääkima panna oma vaimset ahtrust meie kunstielu esimese kahekümne viie aasta jooksul, on meie iseseisvusaja viimaseil aastail endid nii sisseerinud, et on kõikvõimsad kunstiseadjad juba sel määral, et kunstnikud tunnevad mingit autoritaarsust, mis kunstielu võib viia ummikusse. Kujur prof. Starkopf-Rea ütles kord, et too nüüd nii väga hukkamõistetud endise aja kunsti eemalolek seltskonna iselaadseist ilu ja ülesannete soovidest oligi selleks heaks pinnaks, et kunstnik sai pühenduda puhtkunstile ja seda ka anda. Nüüd tuleb igaüks oma nõuandmisega ja juhtimisega ja kunst „jääb vahele“, õitseb aga mittekunstiline meel ja vananenud eelarvamused. Kunstnikki niisuguses mõjuvõimsas virvarris kaotab kergesti isenda.

Milles avaldub siis nüüdne kunstielu seadmine, mis kunstnikke teeb rahutuks ja mis loomingule kui elavale ja erksale vaimupingutusele ei anna mingit soodustust?

Nüüd on kange tuhin, et olgu kunstnikud kõik registreeritud. Loo ja ole või ainuke viljakas geenius oma rahva keskel: kui sa aga ei seisa registris, ei ole sa kunstnik. Mõnigi kunstnik, kel meie kunstielus teened, ei pääse kuidagi registrisse, aga muidu on seal kümneid-kümneid inimesi, kellest eesti kunstielu veel ealeski pole midagi kui kunstnikust kuulnud. Ega bumaaga-inimene



hästi ei talu vaimuandelist inimest. Keskpärasus tungib ikka vaimuinimesi seadma „eneste näo järele eneste sarnaseks“. Ühe niisuguse seadja üle kehtisid kunstnikud prantsuse kunstinäituse ajal päris üllatunult õlgu, kui kuulsid ta arvamust Matisse'ist: „Ma vaatasin, kas ta mõistab joonistada? Kui siis panin tähele muu hulgas ta figuuri silma kriipsusid, siis tuln otsusele, et mõistab küll!“ No mine ja ole oma kunstiga veel mees niisuguse kunstimeele ees!

Kunstnikkond toob näitusele maale ja skulptuuri. Žürii kutsutakse kokku ja see valib teosed ostmiseks. Üks isik aga muudab selle omavoliliselt ja laseb sihtkapitalil teha ostud oma arusaamise järele. Milleks žürii vaevamine, milleks asjatundluse mõte?

Žürii valis teosed Itaaliasse määratud näituse jaoks. Pärast jäeti näituselt ära maailmatu hulk teoseid. Kuidas, žürii arvamust ei küsinud keegi. Budapesti lasti žürii teadmata ühel kunstnikul kaasa viia mitu maali, küsimata kellegi nõusolekut.

Kunstnikke imestab, et kunstnike heaks ei ole astunud samme, mis kunstnikud asetaks üheväärseiks kirjanikega. Kunsti populariseerimise aktsiooniks ei võeta ette midagi nimetamisväärselt. Kunstimuseumis lastakse elavuse

asemel elutseda vaikusel kunstihariduseta inimese juhutamisel. Kunstikooli õpetamises on nii palju muinsusaegset ja ande suigutavat, et seda kindlasti peaks meieaegsuse huvides revideeritama. Kunstihoone ehitati kunstile määratud summadega, suured summad on ette tulevaste eelarvetes selle maja võlgade katmiseks. Aga kunstnikele ei võimalda see hoone isegi näituse korraldamist muidu kui kalli ettemaksetava üüri eest. Isegi sellele pole mõeldud, et seal leiduks ükski suurem tuba, kus kunstnikud võiksid ühiselt korraldada aktijoonistamise harjutustunde.

See kõik on üht ja teist, mis tuleb meelde. Asi ei olegi aga selles ühes-teises, vaid kogu selles tuimas paberlikus meeleolus, mis on praegu mõõduandev kunstielu ainuühelikus organis. Eesti kunstnikud töötavad ennastsalgava pingega. Nad näeksid meelsasti, et kui soodustatakse sooharimist, peekonit, töösturit, kirjanikku, näitlejat jne. pööratakse oma õiglase tähelepanu ka sellele, et kunstielu reguleerija külvaks seda seemet, mis pole surnud, vaid mis kasvataks paremat olukorda vaimuomadusile, mis loob ilulisi väärtusi meie kultuurelule. On vaja, et kunstiniimestel oleks asjade otsustamisel kaaluv sõna.

**Rasmus Kangro-Pool**

## Kahel pool soomusline

Viihides möödunud kuude jooksul välismaal oli mul võimalus teiste linnade seas külastada ka Berliini ning Pariisi.

Räägitakse, et suurlinnad on enamvähem kõik sarnased üksteisega, kuid see ütlus ei pea paika Saksamaa ja Prantsusmaa pealinnade kohta.

Mul pole kavatsust võrrelda neid linnu kunsti või selletaolistest seisukohtadest, sest monumendid ja ehitised väljendavad harilikult möödunud aega, isiklikult huvitas mind rohkem praegune olukord ning selle tõttu vaatlesin inimesi nii nende igapäevastes toimingutes kui ka pidutseva rahvahulgana.

### Berlin

Polnud vajagi soovi avaldada mõttevahetuseks Saksamaal, sest sakslased ise alustavad välismaalastega juttu uuest korrast ning selle korra headest külgedest — tööd on nüüd igaühel, ning töötasu palju suurem kui endistel aegadel. Süüa, juua ja riideid on külluses. Ning tõesti, jalutades Berliinis Friedrichstrasse'l ja „Unter den Linden'il“ võib seda küllust oma silmaga näha. Hinnad pole nii väga kõrged võrreldes meie omadega. Restoranides on kõike saada, on küll tarvitusele võetud mitmesugused aseained toitumise valmistamisel, kuid neid kasutatakse nii osavasti, et alguses ei märka midagi. Väga moes on automaatrestoranid, kus hinnad mitte kõrgemad kui meie harilikudes söögimajades, kuid kõik toidud on nii vürtsitatud, et igal toidul nagu oleks üks ja sama maik. Ainult puuvilja näis õige vähe müügil olevat ja see oli see tõttu kallim kui muidu.

Inimesed on üldiselt rõõmsatujulised, tundub isegi natuke ärevat rõõmu, võib-olla sellepärast, et igal pool on näha mundris mehi, või kui munder puudub, siis on vähemalt side haakristiga käisel — see tuletab meelde meie miilitsa-ajajärku aastal 1917. Naisisikutel puudub harilikult univorm, kuid siiski torkab silma naiste välimuse šabloonilisus — see väljendub osalt ühetoonilises soengus — nooremad on peaaegu kõik patsidega — üliriided on sportliku lõikega ja kingad madala kontsaga.

Üldiselt võivad naised Saksamaal täiesti rahul olla, eriti töötegemise poolest. Kõik kitsendused töösaamisel on peaaegu kadunud, naised on tööl kõikjal (kui mitte lugeda üksikuid kitsendusi, mis tingitud hariduse saamise kitsendustest, kuid need puudutavad ainult piiratud arvu naisi).

Ka sündivuse probleemi alaline rõhutamine on naise

väärtust teatud mõttes tõstnud. Sündivuse arvu tõstmise abinõud on tõesti väga radikaalsed: nii näiteks ilmusid aprilli algul s. a. järgmised teadaanded, mis leidsid heakskiitmist saksa ajakirjanduses: Waltenscheidi linnapea (Ruhrimaal) teatas, et iga ema, kes sünnitab 1. jaanuariks 1940. a. neljanda või viienda lapse, saab toetust moodsa neljatoalise korteri ehitamiseks. Võla kustutamine sünnib korteriüüri maksmise näol, mis ei tohi ületada 35 krooni kuus.

See ema, kes sünnitab kolmanda, või neljanda lapse 1. aprilliks 1939 saab 100 krooni toetust ja peale selle on ette nähtud sissemaks omaavalitsuse poolt ema pangaraamatusse.

Kõiki neid soodustusi saab perekond ainult sel juhul kasutada, kui vanemad aegsasti kirjalikult teatavad omaavalitsusele kavatsusest lapsi muretseda. Isegi esimese ja teise lapse sündimisel võib ema neid soodustusi kasutada, kui ta on seni vastu oma tahtmist jäänud vallaliseks, see käib naiste kohta, kes sündinud enne 1910. a. Need lapsed peavad korrapärastes oludes ilmale tulema, siis kuulutatakse nad linna ristilasteks. Linn on huvitatud sellest, et tema kulul kasvatatud lapsed vastaksid tervislikkudele ning rassilistele nõudeile, seepärast peab naine oma soovi lapse saamiseks linnavalitsuses registreerima, ning soovi täitmise eest kannab hoolt ning vastutust linnavalitsus ise. Võib-olla on selliste propagandaviiside tõttu praegu naine Saksamaal kurameerimise suhtes palju algatusvõimelisem kui endistel aegadel — siiski Gretcheni kuju sobis talle paremini.

Kahjuks ei saanud ma näha Berliinis suurejoonelisi pidustusi, kuid tähele pannes Berliini rahvast harilikul ajal nii ülevas meeleolus, võib juba ette kujutella rõõmuväljendusi pidupäevadel, mis tõusevad haripunkti kõnede, muusika ning valgustusefektide mõjul.

### Pariis

Pariis jääb küll juubeldamise poolest Berliinist maha, isegi Orleani neitsi päeva pühitsemine, mis on aastasadade jooksul kujunenud Prantsusmaa rahvuspühaks, mõjus tänavu rohkem tõsise elamuse kui piduna.

Käesoleval aastal, juuli keskel pühitatakse Prantsusmaal Suure Revolutsiooni 150. a. juubelit, kuid ka selle juubeli ettevalmistused on seni olnud tagasihoidlikud ning peamiselt teaduslikku laadi — nii on Versailles lossis avatud Prantsuse Suure Revolutsiooni näitus, kus on

välja pandud ajaloolisi esemeid ning ürikuid sellest ajajärgust.

1938. a. september ei jätnud mõju avaldamata prantsuse rahvale; Tšehhoslovakkia ja Albaania vallutamise võitis ta juba palju külmaverelisemalt vastu, kuid seda ühtlasemaks kujunesid üksikute rahvakihtide seisukohad — mis praegu on alatasa kõvenemas ühises sihis — valmisolek kaitsta oma maad.

Maginot-joone kaitsmise nõudele on juurde lisatud veel nõue kaitsta ka Descartes'i joont, s. t. kõikide vaimsete varade kaitsmine, mis ähvardavad hävida jõuteooria maksvusele pääsmisel.

Rahva ühistunne avaldub üksmeelses teiskordses president Lebrun'i valimises aprillis 1939 ja üldises usalduses ning vaimustuses peaminister Daladier vastu.

Patriootiliste huvide avaldamiseks ei peeta Pariisis paraade ega meelevaldusi, vaid iga õige prantslane ja määratu hulk välismaalasi, kellele Prantsusmaa saanud teiseks koduks, avaldavad oma armastust kodumaa vastu sellega, et töötavad rohkem kui kunagi enne ning kannatavad nurisemata kõik koormatused, mis juurde tulnud, ega kaota sealjuures huumorimeelt ja head söögiisu.

Vaatamata prantsuse frangi madalale kursile välismaal, on frangi ostujõud sisemaal küllaltki suur, mis võimaldab head äraelamist. Frank on meie rahas umbes 10 senti, selle raha eest võib restoranis leti taga seistes osta tass kohvi ning saia.

Pariisi turg on niisama mitmekesine toiduainete poolest kui endistel aegadel ning Seine jõe kaldal müüakse vanu raamatuid, pilte ja muistseid iluasju samuti, nagu aastakümneid tagasi.

Lilleidekesed, vist ainukesed naised Pariisis, kes oma välimusele rõhku ei pane, on kõikjal lilli müütamas. Lilled on üldse pariislaste nõrkus, ning nagu jaapanlastel on „krüsantheempäev“ nii on pariislastel „maikellukese-päev“, seda peetakse 1. mail. Igaüks, kas noor või vana, kannab sel päeval maikellukest rinnal, ning kel pole, see peab ostma, sest teda pakutakse igal sammul. Isegi metro maa-alused käigud on siis täis metsalõhna.

Hollandlased kinkisid Pariisi linnale mitu tuhat tulpi ja hüatsinti. Need on nüüd aukohale istutatud — Tuilleries-pargi ees olevale platsile — iga aasta õitseb nüüd lilledele väli linna keskel ning lapsed näivad nende seas suurte liblikatena.

Lapsel on aukoht Prantsusmaal, seal räägitakse ka demograafilistest küsimustest, kuid seejuures on peaaegu pandud olemasolevate laste elu ning tervise säilitamisele. Ning samuti nagu Eestis võib tähele panna, kuidas avalik võim igat eraalgatust emade ja lastekaitse alal toetab.

Prantsusmaal püsib päevakorras, nagu mujalgi riikides, noorte küsimus, mis ei mahu enam lastekaitse raamidesse, sest siin tekivad hoopis ise olukorrad, näiteks noorte töö, noorte vastutus konfliktide korral seadusega, noorte organiseerimise alal jne.

Noorte küsimuse lahendamine Saksamaal on üldiselt tuntud — seal on avaliku võimu ülesanded õige laialdased ning vanemlik võim hoopis tagaplaanil. Selline kord oleks prantsuse perekonnale vastuvõtmatu, ning teiselt poolt peab avalik võim Prantsusmaa perekondi niivõrd tähtsaks teguriks, et ei püüagi perekondlikku võimu asendada millegi muuga. Prantsusmaal võib tähele panna, et isa heameelega tegeleb lastega — parkides, tänavatel ja lutavad sageli isad lastega, iseäranis miidugi pühapäevadel, seetõttu on laste emal rohkem aega endale pühendada ning seetõttu on prantsuse naine alati hoolitsetud välimusega, ka siis, kui ta on abielus ning mitme lapse ema ega oma jõukust. Meile võiks tunduda isegi koomiline mõnikord, et prantslane ei taha kunagi tunnustada, et aastad tähendavad ka temale midagi, et ei saa lõpmatuseni noorena paista. See on vist üks väheseid punkte, millest prantslased ei saa irooniaaga võitu. Muidu oska-



#### Pariis videvikus

Vaade Eiffeli tornile, mille ehitamisest tänavu täitub 50 aastat, ja sillale, mis nimetati tolleagekse Vene keisri Aleksander III auks tema nimega

vad nad nii hästi ning nii teravmeelselt irooniat tarvitada, et üksi sellepärast juba valmistab prantsuse ajalehete lugemine suurt naudingut. Nendele, kes pealiskaudselt tunnevad prantslasi, võib paista mõni seletus või kirjutus kergemeelsena, mis mitte tunda prantslaste väljendusviisi. Olgu töödud üks näide: kevadel varustati kogu Pariisi elanikkond gaasimaskidega, sel puhul ilmus ühes loetavamas ajalehes pilt, mis kujutab üht vanameest, kes ostab endale maski. Pildi all seisis järgmine kahekõne: Vanamees: „Miks see gaasimask nii kallis on, 75 franki? Kas ei saaks odavamalt?“ Müüja: „Ole rahul, gaasi saad täitsa maksuta.“

Selline viis sündmustele reageerida on prantslastele iseloomustav.

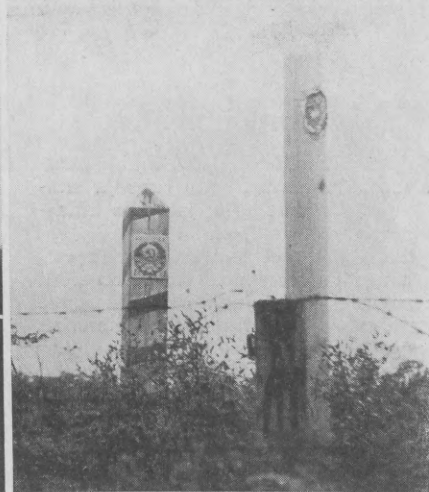
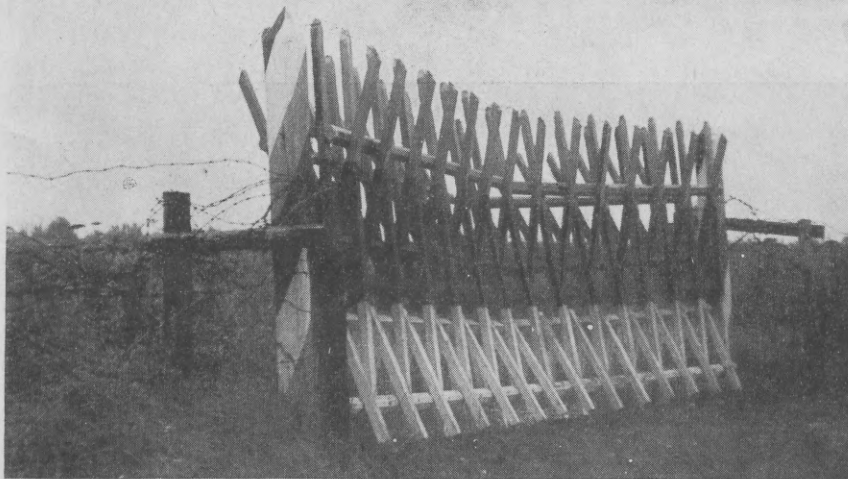
Üldiselt on Pariisis praegu mugav ning kerge elu, mitte ainult odavuse poolest, vaid ka sellepärast, et inimese vaimuavaldused on niisama mitmesugused nagu inimesed ise ja alati võid oma vaimu rikastada millegagi, mis on uus ja ootamatu.

Vaatamata sellele mitmekesisusele, tundub suurt vanumatut jõudu kaitsta järeleandmatult oma kodumaad ning ühes sellega oma vabadust ja õigusi — selles on kõik prantslased ühel arvamusel.

V. Poska-Grünthal

Jaanimetsal, juulikuu 1939

TELLIGE JA LUGEGE „TÄNAPÄEVA“



Eesti-Vene piirivärav Riia-Pihkva maanteel ja piiripostid maantee kõrval

## Mitu kilomeetrit — mitu sajandit?

**K**ULDSE KODUKOTUSE ROMANTIKA viis maanteele. Juhatas juhusliku teegi: Emajõe alla Lämmijärve poole, üle Rāpina ja Võõpsu — Irboskani. Vene piirile, paradiisi värvasse. Sinna, kus Riia kiviteelt silm seletab nägema Pihkva tornegi.

Tartust—Irboskani! Kui palju ometi selle poolepäeva mootorimatka jooksul muutub maanteekraavi tagant paistev elupiltide rivi! Nagu läänest itta kulgev rahvaste tee miniatüüris oma kultuuri ja eluviiside teisenemisega. Kaks tundi: Võõpsu, algab Setumaa oma „Vahe-Euroopa“ elustiiliga. Veel kaks tundi: Petserist tagapool — peaaegu Aasia.

Õieti algab see maailma teisemaks muutumine juba Rāpinas. Küll meeltab rohkem selle kohakese ilu, mis kiirelt põiklevate teekäänakute tagant üllatab. Ah, sa armas Rāpina! mõtled siis Jaan Vahtralt kuulnud sõnu. Rikas ja õitsev Rāpina, lokkavad viljapõllud, jõukad talud, jõekäärud, metsatukad. Ja maaliline alevik väikese paisjärvekesel kaldal!

Aga edasi veab rahutu mootorratas Võhandu parve poole. Juba paistabki nukker Võõpsu, pool-põlenud ja pool-mahajäetud. Ning algab tagapool jõe setude maa. Slaavi laia ja muretu olekut seguneb tõsiste meeste sekka; märkad pikkades valkjates mantlites, kirevate vöödega teekäijaid maanteel, kohtad jutukaid ja pärimisvalmeid eitesid-taate aiavärvatel.

\*

See oli ühe kiriku- või kloostripüha õhtupoolikul, kui jõudsimme Petserisse. Milline värvide kirevus pikal kloostrikiriku esisel, terrasstrepil, kiriku sees muidugi. Sagimist, liikumist, palvesõnu — ja ikka punast ja punast värvi. Küsime ettevaatamatult: kas kirikusse võib minna? Vastatakse: kas teie siis varem kirikus pole käinudki? Jah, jah! Siin on see kirikuskäimine küll tähtis osa elutoimetustest. Märkame seda kirikus hämmastusega: millise andumusega teenitakse oma Ju-

malat, küll maani-kummarduste, küll lõputute ristimärkidega, küll lõpmatu suudlustega leemendavatele pühakujudele.

See on Petseri. Vene ürgtalupoeglik suurküla ühes oma talupoegliku kloostri ja uus, hoopis teisest maailmast sissetunginud eesti osa, hariduse ja moodsa eluga. Suure tulikahju jäljed lisavad kõigele tundelementi juurde. Ning rahvas on rõõmsameelne ja sõbralik.

See on Petseri, asjalikuma ja väarikama Narva kaksikvend. Ning sealpool tema liivakünkalist linnaveert algab varsti — Sarmaatsia. Küll mitte lausa legendikud, ikka jätkuvad künkad, tõuseb tee Irboska kõrgendikule. Ja muutub teeveer oma näolt hoopis slaaviliseks. Kui siis Irboska aleviku lähedal katkeb rattakumm, leiad: ei enam ükski rohketest ja nobedatest abipakkujatest oska su emakeelt. Ning Irboska ise! Kaksikümme kilomeetrit maanteed sai käidud: mitusada aastat teeb see välja. Mitusada aastat tagapool tuleb see slaavi talupoeg oma kultuuriga siin meile järele? Või ongi see tema loomus nii?

Jõudsimme nende mõtetega moodsa Venemaa värvasse. Küünitad vaata-

ma üle okastraatis riigipiiri: kaugel noolsirge maantee kohal sinavad Pihkva tornid.

Sealt siis paistabki see päratu Venemaa, tuhandete võimaluste salapärase hiiglane, meie üleaedne ja naabrimees. Paremal on küla lammutatud, ainult taluaedade õunapuud reedavad endist asulat. Mõnikümme meetrit piirist eemal ratsutab punaste piirivalvur. Suitsu tõuseb tagapool siit ja sealt.

Siitpoolt kostavadki need nukrad vene rahvalaulud, kostab maailmarevolutsiooni punane ja ähvardav kuma. Tootatud maa kõikidele vaevatuile: kui palju on selles omaaegse vene noorsoo unistuses traagikat. Nagu vanasti meilgi, näib seal kaugemal kolhoosi (mõisa) põllul käivat töö, hulgaviisi, ülevalt silma all.

Mõttesse rõhuvad need muljed. Ilma propaganda ja vaenuta tahaks näha teise maa rahvast. Aga ikka kõrgemale ja koomale tõmbuvad traataiad praeguse maailma rahvaste vahel. Millal murduvad need kõrged aiad? Millal saame meiegi üle selle soise piirivöö vene rahvaga ajada päris õiget üleaedse ja naabrimehe juttu?

Üle piirisihhi paistab kaubarong aeglaselt liikuvat Eesti poolele. Ütleme hüvasti sõbralikule piirivalvurile ja varsti laulab mootor jälle lõbusalt vastu omasele läänele. **E. R.**

### Eesti piirivalvur traataia ääres



## Maailm meesteta

**K**AS KEEGI SOOVIB näha, kuidas väikesest saab suur ja suurest väike? Kui jah, siis külastagu vaid Narva-Jõesuud.

Räägitakse, et suurim demokraatlik asutus olevat saun. Laval on kõik ühesugused, kuid juba pesemisruumis algab vahe: rikkal peseb saunanaine kogu keha, keskmisel selja ning väikeveli saab kõigea ise hakkama. Kuid ega sauna demokratiseerivast vaimust ei jää maha suvituskoha rannaliiv. Siin ka kõige väiksemapalgaline daam on niisama „peenelt“ riietatud kui rikkaski. Paljuks kulub raha poole meetri riide ostmiseks, mis vajalik moesoleva trikoo valmistamiseks?

Narva-Jõesuus on palju kodusid. Mitmesugustel riigiteenijate gruppidel. Elatakse odava raha eest, suvitatakse ja mängitakse prouat. Kodud on siin politseile, allohvitseridele ja teistele. Neid kasutatakse üldiselt elavalt, sest ülalpidamine siin tuleb märksa odavam kui omaette elades. Juuli alul saabus sellisest kodust tagasi tuttav allohvitseri perekond. Miks nii vara?

„Ah, ei meeldinud enam!“ teatas naine üle-õla.

„Naisele ei meeldinud enam jah,“ usaldas pärast mees. „Jõesuus on ju kombeks, et hommikul oma, lõunal oma ning õhtul oma riietus. Eriti kodudes. Seal naistel muud teha polegi kui ainult end seada ja puhvida. Ning poputataksegi. Noh, minu naisel said kostüümid otsa ning minul lõppes ka raha. Sellepärast ei meeldinud...“

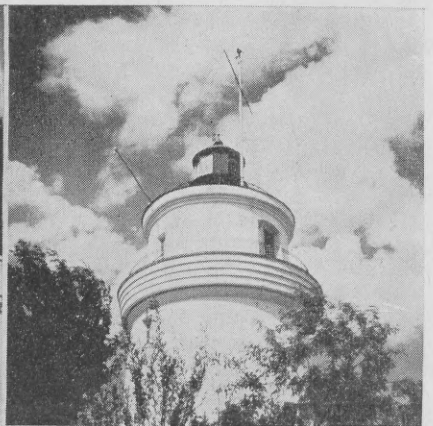
„Kas tuli kodus odavam?“

„Kallim!“ heitis mees käega. „Need riided...“

Selles ranna demokratiseeriv mõju seisabki, et ka kõige väiksem tahab siin olla kõige suurem. See on nagu ussiga: viskab kesta maha ja arvab, et nüüd on uus loom. Nii ka naine: heidab kleidi seljast ja usub, et on teab kes. Sellest tulebki, et suvituskohas on aina kuulsad, rikkad ja toredad inimesed kocs. Loos poleks ju midagi halba, aga tänavu usutakse Jõesuus, et rikka, s. t. koorekihi inimese vürhvi annab välja see, kellel



Suvituselu keeb rannahoone ees



Vaade vee rajale

seljas kõige väiksem trikoo. Sellest tuleb, et naised võistlevad edukalt meesterajoonis peesitavate meestega. Vahe on vaid selles, et mehed ei tee oma alastisusest mingit saladust, naised väidavad, et nad on hoolikalt kaetud.

Küllap see on igas suvituskohas nii, sest eevatütar sarnaneb tavaliselt eevatütrega nagu tilk vett teisega, peatugu ta siis Jõesuus, Pärnus või Kurressaares. Ja küllap nad sarnanevad üksteisega veel sellegi poolest, et armastavad pükse oma jalga ajada. Rannast peesitamast tulles käiakse ringi pükstes. Seelikus jalutajas tuntake otsekohe kas uustulnuk või läbisõitja. Mida paksemate volüümidega daam, seda kitsamad püksid. Pole ju sündmäärust, mis keelaks kitsaste pükste kandmise.

Juttu on kogu aeg olnud naistest, nagu peale nende ei olekski Jõesuus teisi inimesi. Ega palju ole kah. Iga mehe kohta tuleb statistika järele veidi enam kui kaks naist.

Küllap see tuleb kasuks kuurordile: mehed julgevad rahuliku südamega naiti Jõesuhu suvitama saata ning mehed ise püüavad igal juhul oma suvepuhkust siin veeta. Rannas tõepoolest ei näegi muud kui aina naitse paljaid selgi, sest mehed ar-

mastavad peale päikese veel jahedat õlut, partiid bridži ja napsi jääkapist.

Narva-Jõesuu suurele looduslikkusele on seltsinud tänavu ülim *raffinement*. Restoranides on siidiga tapetseeritud tube, viina-, veini- ja piima baare, kõne all on kogu aeg ratsahobuste talli viimistlemine. Kõik välismaalaste jaoks. Need olevat suured rahaonud, hellituste ja mugavustega harjunud patisaksad.

Neid ju tuleb ka. Rootsist, Soomest, vähemal arvul Lätist ja mujaltki. Tulevad, küsivad:

„Kust saaks head korteri?“

Juhatatakse Kuurhoonesse. Villa Capricciosse.

„Mis seal maksab?“ küsivad jälle.

Seletatakse. Võõras kohkub. Ning läheb päris tavalisse pansioni tavalisele toidule üsna tavalise rahaga.

Kes ta on? Bürooametnik. Kirjutaja mõnes asutises. Äriteenija, kes tuleb maitsuma odavat Eesti elu.

Ning büroodirektorid? Rahatuusad?

Jäid enamasti taga tulema. Võibolla jõuavad nad tuleval hooajal kohale?

### Naatanael

nn. „noor-eestlaste“ kasuks, kes julgelt avaldasid vastupanu orjapere-meestele.

Dr. Jakob Hurdal tuli vabatahtlikult siirduda Venemaale, et pääseda ebasoosingust uutest oludes. Kuivõrra põhjendatud on J. Hurda poolt võitlusriinde juhtide, eriti Köhleri tagakius, osutat tuleviku arkamisaja dokumentide lähem võrdlev uurimine. Hurdale avaldasid tol ajal igatahes poolehoidu vaid mõned vähesed teoloogid üliõpilased!

Kas tuleb Jakob Hurda teeneid otsida orjapere-meeste vastasest isamaalisest võitlusest?

Taandunud Venemaale, juhtis J. Hurt hiljem koos kroonlinlase M. J. Eiseniga Peterburist rahvapärimate ülemaalist talletamist erakordsetes oludes erakordset innuga! Oleviku

## Dr. Jakob Hurt ja tänapäev



10. juulil möödus 100 aastat rahvajuhhi ja teadusemehe dr. Jakob Hurda sünnist. Paljud pole rutanud hindama mineviku töid, ja ega saagi neid hinnata oleviku möödupuuga. Mis oli Hurt minevikule, kas on ta seda ka tänapäevale? Meenutagem endisaegset miljööd rahvusliku ärkamise võitluste päevilt kitsast värvast.

Kui keegi tahaks piirjoont tõmmata ärkamisaja ja tänapäeva vahele, siis pörkub Jakob Hurda isikuga. Jannsen, Hermann, Hurt, oma aja konservatiivsed rahvajuhhid, ei sobi enam hästi tänapäeva ellu. Aga juba hämaral ärkamisajal pidi saksasõbralike rahvajuhhtide rinne taanduma Jakobsoni, Köhleri ja Veske ees ägedamatele võitlusinimestele teed andes! Rahva poolehoidki kaldus enamuses nende

võitlusareenilt mineviku mälestuste kogumisele on tõepoolest suur samm! Aga lohutuseks juhi peetumuste teedel oli see ikkagi.

Võidakse küsida nüüd: mida need korjatud mälestused on tänapäevale? Ons neil nüüd veel väärtust? Kas tänapäeva Hurt on vaid V. Reimani sõnastatud mineviku kullakaevaja?

Dr. J. Hurt oli harukordse osavusega organisaator, kindla distsipliiniga ja keeleteaduse alal spetsiaalse ettevalmistuse saanud töömees, kelle loomulik ning otstarbekohane töömeetod on leidnud epigooone tänapäevalgi. Hoolimata ebaõnnestumisest korjamisetöö tehnikas, (ühendades kronoloogilise ja geograafilise aineteljärjestuse neljas kirjutuspaberi eri kaustas), hoolimata samaaegseist kaaskorjajatest — on J. Hurt maailma paremaid omal alal! Hurda kogu kasutaja võib imestada, kui vähe on seal dublikaate või teadmata päritoluga manuskripte! On selge, et J. Hurtki ei saanud oma korjajate kaastöölise riigist Anton Suurkaske või muid tekstivõltsijaid, ma-

nuskriptide kokkuostjaid ja edasimüütajaid lihtsal viisil eemale peletada, kuigi neid teiste kogudega võrrelduna siin oli palju vähem. Äärmiselt suur kokkukannetavate ainete rohkus võrrelduna teiste rahvastega äratas teadusemaailmas juba siis suurt lähelepanu. Pariisis 1889. aastal peetud esimene rahvusvaheline folkloristide kongress näiteks õnnitles J. Hurta ta suursaavutuse puhul, kõnelemata laulude kodumaast endast.

J. Hurt on teerajaja rahvapärimuste ülemaailisel korjamisel ja nende trüki avaldamisel! Sellelt alalt tuleks otsida ta elutöö peaväärtust. Kuigi Jakob Hurt pole meie rahvapärimuste ainus korjaja — on ta esimene laiahaardeline kõige vanem ja tänapäevani kõige parem teadusliku ainese suurkoguja, nii palju kui tohime soovida seda ühelt elukutselisel pastoorilt. Tema keeleteaduslikud ja ajaloolised uurimisüritused jäävad Jakob Hurda „vana vara“ varju. „Vana vara“ — see on dr. J. Hurda tänapäev.

Elmar Päss



Rahukonverents

## Minu mälestusi dr. Jakob Hurdast

ÄRKAMISEAJA tegelasi on vähe järele jäänud ja neid, kes neid mäletavad, on ka vähe veel elus. Mul oli õnn Hurdaga tuttavaks saada, kuid mitte tema noores põlves, sest et ta minust 20 aastat vanem oli ja minust kaugel elas, — tema Võrumaal, Mina Harju- ja Saaremaal. Aga ma kuulsin temast ju ammugi kui tähtsast eesti tegelasest. Juba koolipoiis põlves huvitas ta mind, oli ta ju ainus ja esimene eesti kirikuõpetaja rahvuslikus mõttes. Tartus gümnaasiumi „koolmeistrina“ — nagu ta siis ennast nimetas — toimetas ta a. 1871 Jannseni „E. Postimehe“ lisalehte, mida ma suure isuga lugesin. Enne veel, kui seal ilmuvaid „pilte isamaa sündinud asjust“ uurima hakkasin, huvitasid mind tema keelelised populaarsed märkmed ja muud väikesed „näpunäited“, milledest mul paar praegugi veel meeles on. Mulle oli uudiseks, et eesti keeles ladinakeelseid sõnu leidub, näiteks „pagan“ (külaees).

Alles siis, kui ma 1879 II ülikooli astusin, oli mul rõõm Hurdaga tuttavaks saada. Kohe semestri algul 29. augustil läksin Eiseni ja teiste kaasaegsetega „E. Kirjameeste Seltsi“ koosolekule. Seda peeti Jaama ulitsal „Vanemuise“ poolhäämaras, mäeveerul asuvas saalis. Siin nägin Hurta esimest korda, ta oli koosoleku juhataja. Meid oli 24 sissetoodud külalist. Kõik oli nii armas ja huvitav, et enese kohe uueks liikmeks üles andsin. Ka järgmistest koosolekutest võtsin rõõmuga osa. Jakobsoni „Sakala“ oli küll juba hiljuti ilmunud ja kaks erakonda oli juba tekinud, aga „E. Kirjameeste Seltsi“ valitses veel väliselt rahu ja Hurt võis rahulikult koosolekuid juhatada. Aga varsti tulid kokkupõrked. A. 1881 28. aug. astus Hurt terve eestseisusega seltsist välja. Ühes 27 hurtlasega tegin ka mina sedasama. Nüüd ei olnud mul enam juhust Hurdaga kokku puutuda, kes pealegi Otepääst oli lahkunud ja Peterburis õpetajaks saanud.

Lähem kokkusaamine oli kevadel 1884. Siis oli tarvis Tallinnast Riiga sõita konsistoriumi eksamile. Et Tartust Riiga raudteehendust ei olnud, pidin pika teekonna Gatsina kaudu ette võtma. Riist tagasisõidul külastasin pealinna Peterburit. Seal võeti mind lahkelt Hurda perekonnas vastu, kus ma viibisin paar päeva pealinna tähtsamate kohtadega ja vaatamisväärsustega tutvudes. Hurda külaliseks oli tol korral Soome tead-

lane A. O. Heikel, kes mulle Peterburi juhiks hakkas ja kellega ma ooperis, panoraamas „Kars“ jne. käisin.

Nüüd paiskas mind elu Eesti keskusest eemale Saaremaale, kust mul enam kerge ei olnud tähtsamate tegelastega kokku puutuda. Aga just siin pidin ma Hurdaga kõige paremini tuttavaks saama. Hurt käis nimelt oma perekonnaga peaaegu igal aastal minu naabruses suvitamas, oma kälimehe Kärila õp. J. Kergi juures. Ma käisin teda seal sagedasti külastamas, kord ka tema sünnipäeval. Need olid alati armsad tunnid, kui meie koos viibisime. Ei ole mul siin küll midagi tähtsast temast jutustada, ei suurest tööst ega väsimata tegevusest, sest sellest oli ta ju enese vabaks teinud, et paar kuud nautida supuhkust.

Märgin möödaminnes ainult ühe väikese anekdoodi, kuidas kälimees Kerg Hurdi tüssas. Hurt käis pühapäeval kirikus ja kuulas Kergi jutlust. Pärast küsis Kerg: „Kas sulle jutlus tuttav oli?“ „Ei,“ kostis Hurt. Selle peale ütles Kerg muiates: „See oli ju sinu oma jutlus, mis sa kord olid trükkida lasknud; ma lugesin selle ette“.

Kõige lähem tutvumine tuli suvel 1895. Hurt oli otsustanud oma kälimehe Kergiga ja väimehe Mohrfeldiga välismaa reisu ette võtta. Mina pakkusin enese kaaslaseks. Nüüd olime neljakesi. Mõned arvavad, et ükski on parem reisida, reisija on vaba, võib minna, kuhu tahab, aga mina arvan, et sõprade seltsis on lõbusam. Muidugi peavad sõbrad ühte hoidma ja võimalikult üksmeelsed olema. Seda me ka olime. Meie reis kestis 40 päeva (2. VI 1895 — 10. VII 1895) ja meie külastasime 41 linna Saksamaal, Sveitsis ja Austria-Ungaris. Olen reisi üksikasjalikult kirjeldanud A. Buschi-aegses „E. Postimehe“ lisas 1895 nr. 32—50 pealkirja all: „Saarlase teekond väljamaale. F. E.“

Kasutasime mitmeid huvitavaid sõite nii kui: Reini jõel Bonnist lõuna poole Mainzini, kus mõlemal pool jõge kuulsad vanaaegsed lossid, varemud, Loreley kalju, Niederwaldi rahvusmonument, veinikülad meie lähelepanu paelusid. Ka kuulsas Schwarzvaldis tegime Yburgist väikese sõidu. Kõige rohkem reisisime Sveitsis ümber, kus kõiki tähtsamaid järvi ja mägesid külastasime. Nii vaatasime Vierwaldstätteri järvel Wilhelm Telli mälestuste kohti, sõitsime hammasratta-raudteel pilvedest läbi kõrge

Rigi mäe otsa, kiikusime lootsikul Genfi tumesinisel veel ja käisime Baden-Badeni marmorbasseinidega „Friedrichsbadi“ saunas, kuhu maa seest väljakeev 26-kraadiline kuum vesi juhitud. Kõige toredam oli Berchtesgadeni soolamäe kaevanduses sõitmine maa all (Ülem-Baieris).

Hurt oli meist küll kõige vanem, aga marssisime alati ühes, tema meist maha ei jäänud, ennem jäi meist noorem Kerg paar korda maha. Kas ronisime mägedest üles või sõitsime külmadest, udustest pilvedest läbi, kas sõitsime lootsikuga järvel või külastasime liustiku jääkoobast, Hurt oli kõikjal kaasas. Noor Kerg tõrkus küll paar korda. Streikis lihtsalt Wartburgi mäe all, ei viitsinud üles rönida. Seal tahtis meid päevapiltnik pildistada, aga Kerg tõrkus, selle tõttu on meid pildil ainult kolm. Seal oli küll eesel ootamas, kes oleks väsinud reisi ja mäe otsa viinud, aga Kerg pidas paremaks eesli kõrvale maha heita. Niisiis pildil teda ei ole.

Ainult paar korda oli Hurt kärsitu. Mina olin vabatahtlikult teejuhi kohuse enda peale võtnud. Ma ostsin igas linnas väikese albumi ja Baedekeri, ning teiste plaanide ja kaartide järele kõndisime linna uulisaid mööda ja teadsime, kuhupoole pöördä. Amelikke teejuhte meie kalli raha eest ei tarvitanud, need saatsime minema; ainult mägedes olid nad paar korda meil teed näitamas ja ees käimas. Meelsamini külastasime Lutheri linnu. Nii seisime kord Wormsi turuplatsil, ma näitasin käega teisele



Ederberg, Hurt ja Mohrfeld Wartburgi mäe all (20. VI 1895)



Kerg, Mohrfeld, Ederberg ja Hurt Berchtesgadener soolakaevandustes (10. VII 1895)

poole platsi ja ütlesin: „Sealt vist läheme!“ Kärsitult ütles Hurt: „Kuidas vist. Kas sa siis selgesti ei tea?“ Hurt oli minu juhatusel nii harjunud, et väike väärtus teda juba häiris. Ta oli teadlane, kes raamatut üles ei leia, kui see paar toli alalisest paigast kaugemale sattunud. Aga nagu öeldud, see väike vahejuhtumine oli ainus 6 nädala jooksul ja seegi ei olnud lahkeli. Reis on mul praegu veel heas mälestuses ja 40 välismaa linna albumit minu laual hoiavad seda mälestust tänini värskena.

Pärast oli meil veel üks kirjalik kokkupuutumine Hurdaga. Kui ma Kuressaare venekeelses gümnaasiumis 1901 ja 1902 esimene eesti keele tundide andja olin ja ülemas jaoskonnas praeguste keeleteadlastega Aaviku ja Grünthaliga „Kalevipoja“ ümber koos istusime ning mõnikord haruldaste vormide seletamisega hädas olin, saatis Hurt mulle mõne sõnakuju kohta seletuse. See oli tema viimane lahkus minu vastu. Sellega lõpevad ka mälestused minu suurest kaasaegsest dr. Jakob Hurdast.

Fr. W. Ederberg

## E. Grossschmidt „Viirastuste keskel“ valed ja väänamised

Hr. E. Grossschmidt-Suursepa „Viirastuste keskel“ võõraste asjaolude mulle külgepookimise ja ebaõigete teadete levitamise kohta on mul kokkuvõetult järgmist öelda:

1) Ma pole kunagi seisnud ühegi vene valge ega punase armee teenistuses ei Volga ääres ega Siberis, ei ka kuskil mujal kunagi, nagu E. Gr.-S. seda mulle külge pookib. Olen Volga ääres ja Siberis elanud ja olnud vaid eraisikuna.

2) Pole õige, et ma Eestisse olen opteerunud, kuna mul selleks mingit seaduslikku vajadust polnud, ja 1919. a. septembris kodumaale jõudes selleks ka veel mingeid võimalusi ei olnud.

3) Olen alati arvustajana iga arvustatava raamatu läbi lugenud, ka need E. Gr.-S. septsused, millele üle ma olen kirjutanud. Vastupidise väitmine on põhjendamatu oletus. Selle tõenduseks toodud lõige, milles E. Gr.-S. tõendab, et tema polevat väitnud, et Kalmõkov olevat loonud Siberi valitsuse, vaid seda olevat teinud Koltšak, on just hiilgav näide, kuidas oma eksimistega püütakse teiste vigu paljastada, sest tõik on: ka Koltšak pole kunagi ühtegi

Siberi valitsust loonud ega moodustanud, vaid kuulutas enese ülevenemaaliseks diktaatoriks; samas lõikes eksib E. Gr.-S. jällegi, kinnitades, nagu oleks Koltšak liitlaste soovil olnud Siberis kõigi valgevägede juhiks, kelleks tõeliselt aga oli prantsuse kindral Janin.

4) Et Samaara vallutamine tšehhide poolt ei tulnud enamlastele ootamatult, selle kohta olen ma oma raamatus „Rännakuid keeristest“ toonud vastavad tõendused.

5) Tõsi on, et ma pole Maailmasõjast vene poolel osa võtnud sõjaväelasena, vaid ametnikuna, aga õige pole, et ma „kandnud ainult Semstvode ja Linnadellidu ametniku mündrit“, kuna ma kunagi pole nimetatud liitude teenistuses seisnud, vaid Tartu ülikooli kursuse läbikuulamise tunnistus võimaldas mulle astuda Venä riigiteenistusse X klassi ametnikuna ja minu viimane ametkoht Maailmasõja lõppaastail oli „sõjaväe teede-tööde lääneringe varustus-ülema“ V klassi amet, mis õigustas mind oma ameti-järgi mündri kandmise, mille pagunid olid kindralmajori omale sarnased. Tõsi on, et ma ei ole Eesti Vabadussõjast osa võtnud,

# Mare ja ta poeg

## Mõttekäigud teiskordse lugemise puhul

Ei vaidle keegi, et loetu võtab hoopis teise ilme vahelduva ümbruskonna, olukorra ning meeoleolu puhul. Olukord oli väga ebasoodus kirjandusele, kui mulle „Mare ja ta poeg“ välismaale kätte saadeti: ma ütelgu oma sõna sekka tol ajal tormiliseks läinud rünnakute puhul. „Mare ja ta poeg“ pahandas eestlasi.

Ei saanud ma siis õieti tähelepanelikult lugedagi. Ülatavad ja vapustavad vangistamised viisid tähelepanu hoopis mujale, huvi aga kirjanduse ja kunsti vastu võib kasvada ja vilja kanda vaid rahulikkudel aegadel. Nii kadus „Mare ja ta poeg“ lugejate ja lavastajate silmist. Ei kuulnudki palju temast enam.

Kuid kõigile tavaliselt headele külgedele vaatamata ei ole näidend mitte kunagi saanud päris tõmbetükiks. Asjatundjate poolt olevat ta saanud küll tegeva „Achtungserfolgi“, lugupidava menu osaliseks, või olgu siis, et mõni erilisel silmapaistev näitleja oleks mänguga kinni katnud kohe juba esimeses vaatuses puudu jääva psühholoogilise põhjenduse.

\*

Ajalooline taust ja miljöö tunduvad väga ehtsaina, see peaks õieti pakkuma suurt süvenemisvõimalust meie ajalukku. Kuid Mare jääb kohe mõistatuslikuks.

See on arusaadav, selle taga seisab jõulise naise ja ema seitsmekordne lein. Seda leina on olnud tugevate tunnetega inimesele liiga palju, kange vastupanu surmale, kartus uue leina ees teeb sõgedaks.

Ning nüüd peaks siin õieti tõusma traagika taevani: Seesama ema ise tõukab oma viimase poja surma seega, et tahab teda hoida elus. Reedab Viljandi komtuurile salanõu: viljakottides on peidus 300 Sakala noort, need tapetakse kõik peale Imanti, kes on esimesel reel.

Kuid ema peaks oma poega ju tundma. Peaks teadma, et poeg ei saa enam elada peale seda suurt häbi ja pattu, kus kolmsada noort inimest, vaprat, ennastohverdavat meest surevad tema pärast, tema ema pärast. Mare peaks seda juba ette teadma, ka siis, kui ta oleks vaese saunikugi lesk, mitte aga Sakala kuulsa vanema oma.

\*

Inimsugu keeldub traagilisteks tunnustamast vaimunõtru. Või siis kuningas Lear'i, kes aga kaotab mõistuse peale traagilisi sündmusi. Ajahalvatusele ehitatud kurbmäng on midagi muud kui kurbmäng, mis võib nõdrameelseks teha. Ja vist põhjustas see põhimõtteline eksimus draama ebaõnnestumise publiku silmis.

Muidugi mõjus veel rohkem kunstiliselt päris õige vaist, et vanema lesk ja kõrgelseisev ning eetiliselt väljapaistev naine mõjub traagilisemalt raske moraalse kokkuvõtte puhul kui mõni vaene ja väeti, kellelt niikui nii palju loota pole kõlbelise vastupanu suhtes. Kuid naiivne rahvausk, et kui juba oli muistse vanema õilis lesk, siis pidi ta ka olema peagu taevaline, ei talunud reaalsemat käsitlemist. Et inimene jääb inimeseks kõigi oma nõrkustega igal ajalust, seda ei taha uskuda idealkujusid ihkav rahvahing Eestis. Kuna šotlased ei ole solvunud oma leedi Macbethi pärast ega prantslased oma liiginimlikkude draamatüüpide pärast.

\*

Kas oli aga üldse vaja Mares näha tingimata Sakala vanema leske? Ka seda küsiti. Muidugi mitte. Niobe kuju on niisama vana nagu Trooja hobuse motiiv oma nii varieeruvate vormidega. See viljakottide lugu on rännanud rahvalt rahvale, keskajal olevat püütud rännata nii mitutki lossi viljakottides igal pool Euroopas.

Muide: Kas ei olnud see Katariina Sforza ja kas ei rännanud tema kindlust Cesare Borgia, kes oli vangi võt-

nud kangelasliku kantsikaitsja kaks poega ning ähvardas nad tappa, kui kindlus alla ei anna. Kuid ema seisib vallil ja kehitab vaid naerdes ja pilgates oma seelikut, uhkustades oma niuetega, et need võivad uusi poegi sünnitada.

Aeg oli seesama umbes ja inimeste mõttelaad ning tundeelu kaunis võrdne. Miks variseb kokku eestlasest Mare?

Aino Kallas on aimanud seda vastuväidet. Tema Mare ütleb: „Poeg Imant, ma olen juba aastates ning lesknaine, mu niuded on närtsinud, ja kui sina peaksid surema, ei suuda ma enam teist poega sünnitada...“ See on hirmus lause, hirmus oma julguses ja ulatuses. Aga ka seletus, miks ei ole Mare nõnda uhke kui Katariina Sforza.

\*

Ja tekib närv kahtlus: Kas pole Aino Kallas mitte kunagi näinud uhket eestlast? Juba oma Bernhard Riivese kohta ütleb ta umbes nõnda, et siis, selle mehe surmaga, ajas ennast eestlase seitsmesaja aastase orjuse all küürdunud selg sirgeks.

Kuid selle kahtluse närv tunne kaob, kui sa mõtled, et Aino Kallas on eestlast näinud ju ikkagi teatavast distantsist. Peab olema kasvanud sügavalt rahva enese seas, maast-madalast, nõnda ütelda kõrvuni rahva hinges, et enesetunda veendumust küllaltki sirgeist selgroogudest enne Bernhard Riivest juba, kuigi enamikul teda pole saanud säilida. Need sirged selgrood murti sel või teisel viisil, sest nad ei paindunud. Ajalugu tehti aga teiste poolt ja kirja pandi neist meestest liiga vähe. Ka uuemast ajast on küllaltki näiteid, mis ei võinud tekkida vaid Bernhard Riivese eeskujul.

\*

Ants Oras on ühes „Eesti Kirjanduse“ numbris huvitavalt seadnud vastamisi Mait Metsanurga ning Aino Kallase. Ta ütleb ühel kohal: „Ühelt poolt „Ümera jõel“, teiselt poolt, ütlegem, kas või „Mare ja tema poeg“ — kontrast on suur, nii sisult kui menult! Siin vormitist, ebapsühholoogilisust, võltsi, kuid ühtlasi heldekäeliselt puistatud olustikku, patriootilisi lahingustseene, naisehinge imelisi metamorfoose päev otsa palveid pomisevast nunnast ürgseks eesti vakra sõduritüübi kaaslaseks — seal olustikku ainult minimaalsel määral, dialoogi otse ballaadilises nappuses ning naisehinges kire järjekindlust ja jõudu, mis „Sakala“ vanema emanda tõukas isegi reetmisele. See kontrast on õpetlik, niisama õpetlik nagu avaliku arvamuse reaktsioon. Muidugi võitis positiivselt hõiskav hurraa.“

Ants Oras on esile tõstnud selle kunstilise distsipliini ja kunstniku au puutumatus, mis iseloomustab Aino Kallase loomingut. Aga ta juhib konfliktiküsimuse pinnale, mis pole siiski mitte nii selge, nagu ta Ants Orasele paistab: rahvapärasele kangekaelsele, kõike põletavale jonnile.

Kui see külg oleks rohkem toonitatud Aino Kallase poolt, kui see oleks tehtud täielikult läbipaistvaks, siis kaoksid õieti kõik etteheited psühholoogilise ebahtsuse puuduses. Ei oleks siis Mare ajunõrgaks jäänud naine klimakteeriumis, vaid suurte kirkede ja võimuinimese prototüüp ema variandis. Aga Aino Kallas ei ole küündinud selle veel praegugi parandatava puudujäägi katmiseni.

Kaunid ja hingestatud dialoogid, igat liigset vältivad stseenid oma haaravusega ja karge ning range stiiliga ei pääse täielikule mõjule, enne kui Mare pilt pole selge. Kuid siin on püütud kunstis kõige kõrgemat ja see püüd on määrav Aino Kallase loomingul hindamisel nagu teisteski tema suurema menu osalisteks saanud tõeses.

K. A. Hindrey

(Lk. 188 järg)

kuna Inglismaalt kodumaale jõudes 1919. a. septembris määras mind tolleaegne sõjaministri-abi kindral Larka haridusministri käsutusse Lenderi gümnaasiumi kahe viimase klassi eesti keele õpetajana.

6) Kindral Kappeli aukraadide saamise aegade kohta on minul ametlikud andmed, mis ma teisel esitan.

7) On ebaõige, et minul olevat tšehhidega olnud „mõningaid sidemeid, peamiselt ärialadelt“. Mul pole ei Siberis ega hiljemgi tšehhidega mingi ärilisi sidemeid olnud ega ole ka praegu.

8) Valeoletuse minule külgepookimine on, et „kõigi tunnuste järgi Lindel eneseltgi kavatsus olnud mõnd teost ilmutada Vene kodusõja üle,“ mille tõttu minu arvustus olevat „iseigi leivakadeduslik“. Hr. Ed. Gr.-S. võtku teatavaks, et minul kui lõpetatud akadeemilise haridusega inimesel ei tarvitse mingit võistlust karta vaevalt aabitsa kaante vahelt pääsenud algharidusega inimesega, olgu see minugipärast kas või lipnikuks avanseerunud, vene valgeid ja punaseid truualamlikult teeninud ja selle järgi Eesti Vabadussõja „sangariks“ saanud *à la* E. Gr.-S.

9) Tõsi aga on, et kellelgi ei tule meele Ed. Gr.-S. haridusliku tasemega mehelt „puhtsõjateadusliku uurimusena mõeldud“ teost ootama hõkata, nagu on tõsi seegi, et iga ajakirja ja ajalehe kuulutuseküljel ei maksa tulla end ruumipuudusega vabandama, nagu teeb seda Ed. Gr.-S.

10) Ilma et ma sooviksin teiste arvamisega opereerida, nagu seda Ed. Gr.-S. teeb ainult vene valgete arvamisega korrutades, jättes kõrvale teistes keeltes ilmunud teosed, olgu ta lähelepanu siiski juhitud asjaolule, et iga „Valge rinde“ kohta sõnavõtnud eesti arvustaja on aina sama leidnud mis minagi sellest raamatust lugesin: vene monarhismi ja retrokraatsuse ülistamist, sest minuga ühisele seisukohale „Valge rinde“ hindamisel on asunud hr. O. Urgart oma raadiokõnes, hr. A. Palm ajakirjas „Eesti Kirjandus“ jne.

Bernhard Linde

Lugege «TÄNAPÄEVA»!  
Soovitage oma tuttavaile!  
Uuendage tellimine!

Palume külastada meie kohvikut

COLUMBIA

Niguliste 10, «E. Punase Risti» kõrval

Tallinnas

\*

Avatud keila 8 homm. kuni kella 10 õ.

Igal ajal saadaval soojad hommikueined pannilt  
Meie kohvi «JERICO» ainumüük meie kohvikus

Columbian Kahvi O.-Y. Helsinki

## Silmapiistvamaid algupäraseid romaane meie nimekamailt autoreilt:

	Hind broš.
<b>A. Gailit:</b> Isade maa . . . . .	kr. 5.75
— Toomas Nipernaadi . . . . .	„ 6.—
— Karge meri . . . . .	„ 3.75
<b>K. A. Hindrey:</b> Suremise eod . . . . .	ik. „ 5.—
— Sündmusteta suvi . . . . .	„ 3.50
— Urmas ja merike I . . . . .	„ 4.75
— Urmas ja merike II . . . . .	„ 4.75
<b>A. Jakobson:</b> Kolme vaeva tee . . . . .	„ 6.75
— Metsalise rada . . . . .	„ 5.—
— Oktoobri tuul I . . . . .	„ 5.25
— Oktoobri tuul II . . . . .	„ 4.—
— Vaeste patuste alev I . . . . .	„ 3.50
— Vaeste patuste alev . . . . .	„ 3.40
— Vaikne õhtu . . . . .	ik. „ 6.25
<b>J. Kärner:</b> Naine vaesest maailmast . . . . .	„ 3.75
— Tuuled pöörduvad läände . . . . .	„ 3.75

	Hind broš.
— Tõusev rahvas II . . . . .	„ 4.35
— Unustatud Emajõgi . . . . .	„ 3.75
— Öösiti kumavad linnad . . . . .	„ 4.25
<b>A. Mälk:</b> Taeva palge all II tr. . . . .	„ 4.50
— Öitsev meri II tr. . . . .	„ 4.50
<b>A. H. Tammsaare:</b> Kõrboja peremees III tr. . . . .	„ 1.60
— Ma armastasin sakslast . . . . .	„ 4.50
— Tõde ja õigus II . . . . .	„ 6.—
— „ „ III . . . . .	„ 5.75
— „ „ IV . . . . .	„ 6.—
— „ „ V . . . . .	„ 6.75
<b>F. Tuglas:</b> Felix Ormusson III tr. . . . .	„ 2.25
— Väike Illimar I . . . . .	„ 3.—

## OSAÜHING „NOOR-EESTI KIRJASTUS“

Tartus, Gustav-Adolfi 8. Telef. 22-66. — Raamatukauplus Rüütli 11. Tel. 38-22.  
Posti jooksev arve 2232.



## Ilmusid:

### T. R. LAWRENCE SEITSE TARKUSE SAMMAST II KÖIDE

Tõlkinud A. H. Tammsaare. Hind broš. kr. 4.25, köites paremal paberil kr. 5.45.

Pärast Maailmasõja lõppu muutus käesoleva raamatu autori kolonel T. R. Lawrence'i nimi üheks kõige kõlavamaks kõigi sõjamõllust väljatulnud kuulsate nimede seas. „Seitse tarkuse sammast“ ei olegi muud kui selle „Maailmasõja suurima seikleja“ jutustus oma elust ja tegevusest araablaste mässujuhina. Otseselt ja õiglaselt kirjeldab T. R. Lawrence oma raamatus, kuidas Araabia ärkas, hoogsalt kinni haaras oma vabaduse mõttest ja maa vaenlastest puhastas. Maa omapärane loodus, omapärased inimesed ja olukord saavad siin nii elavaks, et lugejal on tunne, nagu viibiks ta ise kõikjal kaasas.

Surematuks raamatuks nimetatakse seda teost täie õigusega. Bernhard Shaw ütleb, et see teos kuulub parimate raamatute hulka.

T. R. Lawrence, SEITSE TARKUSE SAMMAST I köide ilmus varem. Hind broš. kr. 5.25, köites paremal paberil kr. 6.75.

### S. O. MARDEN TEE OMA ELUST MEISTRITEOS

Inglise keelest tõlkinud O. Treu. Hind broš. kr. 2.75.

Inimeste elu nurjumise sagedane põhjus seisneb selles, et nad pole osanud endid avastada ja kasulikult rakendada, pole osanud teha oma elu meistriteoseks.

O. S. Mardeni raamat annab elavas esituses ja hulga näidete varal mõjuvaid näpunäiteid igale inimesele endaavastamise ja õilistamise kõrges kunstis, mida omades igaüks võib teha oma elu kõrgeimal määral väärtuslikuks, saavutades isikliku õnne ja olles kasulik ühiskonnale.

## EESTI RAHVVALESIKON VI VIHK

Vihu sisuks on 98 lk. teksti u. 2350 artikliga, 5 kriittahvli, neist üks värviline kunstipilt, kokku 103 lk.; tekstis 64 joonist ja 13 pilti, tahvleil lisaks 18 pilti, kokku 95 illustratsiooni.

**ERL** ilmub üldse 10 vihus, iga vihk vähemalt 100 lk., kokku üle 1000 lk. (üle 2000 veeru) umbes 30 000 artikliga.

**ERL** on Haridusministeeriumi poolt avalikkudele raamatukogudele ja koolide õpilasraamatukogudele soovitatud.

#### ETTETELLIMISHIND

Kohemaksetavas rahas kr. 11.—

Vihkude kaupa makstes kr. 15.—

(iga ilmunud vihu eest tasudes kr. 1.50)

Tellimised ühes rahaga saata: O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, Gustav-Adolfi 8, telef. 22-66. Posti jooksev arve nr. 22-32.

# ÜHISPANK

## TARTU EESTI LAENU- JA HOIU ÜHISUS

ESIMENE EESTI ÜHISPANK  
ASUT. 1902. A.

TARTUS, SUURTURG 14  
OMAS MAJAS

Telef. kodukeskesjaam 42-60

VÕTAB RAHA HOIULE ja maksab ajakohast intressi  
ANNAB LAENE hüpoteekide, väärtpaberite kindlustusel ja käemeeste vastutusel  
GARANTIID riigi hangete, töölepete, ostude ja muude tehingute kindlustuseks  
SAADAB RAHA igasse kodumaa linna ja alevisse.  
VAHETALITUS riiklikkude laenude saamisel põllumeestele  
SISSENÕUDMINE vekslite ja muude dokumentide järele  
MOODNE VARAKAMBER, seifid väikse tasu eest

JUHATUS



\*

\*



Kõige suurem valik

### TAPEETE

Hinnad alates 15 senti rull.

Paberiäri „Kodumaa“ Aleksandri 10

Klaas                  Porselan                  Teras

A-s. «D. Mirvits & Pojad»

Tallinn

Tartu

„Tänapäev“ ilmub kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90  
Üksiknumber 35 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Gustav-Adolfi 8, Noor-Eesti, telefon 22-66. Toimetaja kõnetund igal äripäeval k. 11—12.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikirjad saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud vastaval määral postmarke.

Vastutav ja tegev toimetaja: E. ROONE  
Väljaandja: K-Ü. „TÄNAPÄEV“

Noor-Eesti Kirjastuse trükk Tartus 1939

Ilmus 15. juulil 1939

Klišeed A. Raba tsinkograafiast

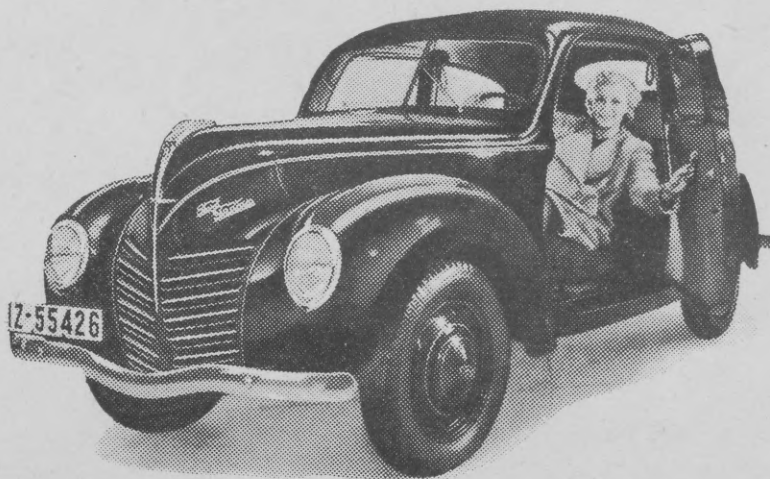
# Uued FORD „TAUNUS“

SÕIDUAUTOD  
KOHALE JÕUDNUD

- UUS KEREJON
- VÕIMAS 34-HJ. MOOTOR
- ÜLENI TERASEST VAIKNE KERE
- TUGEVAD ÕLIPIDURID
- BENSIINIKULU 7 LTR. 100 KM PEALE

Katsetel on Ford „Taunus“ näidanud hiilgavat akseleratsiooni ja nimelt: 5 sekundiga saavutas „Taunus“ 20 km kiiruse, 8 sekundiga 50 km ja juba 40 sekundiga 100 km. Mäkke tõus 33%.

Tutvuge Ford „Taunasega“ meie juures



*A.-S. A. Rosenwald & Co Tartus Ford voliline esindus*

Osakonnad: Viljandis ja Võrus; Petseris: K.-m. P. Mägi & E. Nassar

## Suvitama sõites

ärge unustage varustamast end  
kirjandusega

Meie laost leiata rikkaliku valiku

Uudisteoseid,  
algupärandeid,  
tõlkeid,  
populaarteaduslikke,  
memuaare,  
noorsoo- ja  
lastekirjandust jne. jne.

Müügil ka kõigi teiste kirjastuste raamatud.  
Tutvuge raamatute väljapanekutega kaupluses.

Nõudke hinnakirju.

O-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUSE“  
RAAMATUKAUPLUS

Tartus, Rüütli tän. 11, tel. 38-22

O.Ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“

TRÜKI- JA KÖITEKODA

TARTUS, KASTANI 38. TELEF. 34-29

\*

VALMISTAVAD  
KÕIKSUGU TRÜKI- JA KÖITETÖID

# MARIE UNDERI KOGUTUD TEOSEID



**LUKSUSPABERIL KOLMES KÖITES.**

Esimene köide sisaldab: „Eelöitseng“, „Sonetid“, „Sinine puri“ ja „Rõõm ühest ilusast päevast“; teine köide — „Verivalla“, „Pärisosa“ ja „Hääl varjust“ ning kolmas köide — „Õnnevarjutus“, „Lageda taeva all“ ja „Kivi südamelt“, kokku ca 800 lk.

## **SOODUSTATUD ETTETELLIMISHIND:**

kuni 1. oktoobrini 1939. a.

**9 krooni kohemaksetavas rahas,  
10 krooni osade viisi makstes.**

(Tellimise andmisel Kr. 4.— ja iga köite ilmumisel Kr. 2.—.)  
Kõidetult linasesse, seljatrükk kullas on väljaanne Kr. 3.— kallim.

**Ilmumisel on väljaanne üle 40% kallim.**

Loomingulise ja kujundusliku jõu suurus ning meisterlik väljendus tõstavad Marie Underi luuletuskogud üheks meie rahva aardeks. Need aarded on igale raamatukogule hingeaks ja südameks. Ilma heade luuleteosteta ei ole ükski raamatukogu täielik.

**Tellimisi võetakse vastu kõigis raamatukauplustes.**

Tellida võib ka posti teel, makstes tellimishinna posti jooksvale arvele nr. 2232 või saata rahakaardiga O.ü. „Noor-Eesti Kirjastusele“ Tartus.

## **OSAÜHING „NOOR-EESTI KIRJASTUS“**

Tartus, G.-Adolfi 8.